

משנת התלמוד / חלק השאלות והתשובות

כ"ח אב תשס"ו

משנת התלמוד השלם / מסכת ראש השנה -004 555\3334 אב ס"ו

בהכנת חיבור "משנת התלמוד השלם והקצר" הושקעו עבודה רבה

ולכן כל הזכויות שמורות ומשוירות למחבר, הן על פי דין תורה והן על פי חוק הבינלאומי

ואסור בכל תוקף כל הדפסה, צילום, העתקה, שיכפול, הקלטה, תרגום, אחסון במאגר מידע, מולטימדיה

ו/או כל מאגר אחר, או כל אמצעי אלקטרוני אופטי, מכני או אחר, של כל חלק שהוא מהחומר ללא אישור בכתב.

בחיבורי "משנת זכויות היוצר" מהדורה תשס"ב פרק ה' הערה 1, הבאנו

שלפי הרבה פוסקים איסור העתקה כרוך באיסור גזל מהתורה, ולכן אסור להעתיק אפי' למטרה עצמית

גם אם בלא העתקה לא היה קונה את היצירה, ושכן פוסק מרן הגר"ש אלישיב מובא בחיבורי שם פרק יח, וכן דעת הגר"ש הלוי ואזנר

פרק ראשון

ארבעה ראשי שנים ה'

א. כמה ראשי שנה יש, מה הם, ולענין מה? דף ב.

תשובה:

ארבעה ראשי שנים ה' (לכאורה זהו רק לת"ק אבל לר"ש ור"א יש שלשה, אך הגמ' לקמן דף ז': כותבת: שלשיטת ר"ש יש ארבעה, דהיינו גם את ט"ו ניסן, ואלו הן):

1. **א' בניסן** - הוא ראש השנה למלכים, פירושו עיין בתשו' הבאה. וכן לרגלים, והגמ' לקמן דף ד. אומרת: שזהו לפי רבי שמעון, דס"ל שט"ו בניסן הוא ראש השנה לרגלים, לענין משה קרבנותיו ג' רגלים כסדרן שעובר בבל תאחר. בגמ' לקמן דף ו. ז: מבואר כי ניסן הוא ראש השנה לעוד דברים, עיי"ש ובמש"כ לקמן תשו' יח.

2. **א' באלול, לפי ת"ק** - ראש השנה למעשר בהמה, שאין מצרפין את הנולדים משנה אחת לנולדים משנה אחרת, (הרמב"ם בפרק ז' בבכורות הל' ה', פוסק: שאם עישר משנה לשנה אין פוסל את המעשר. ועיין טורי אבן וברש"ש). וזהו אחרת מדעת ר"א ור"ש הסוברים שזהו בא' בתשרי, (וסברת מחלוקתם עיין בגמ' לקמן דף ח.).

3. **א' בתשרי, לפי ר"א ור"ש** - ר"ה למעשר בהמה, (ואחרת מת"ק הסובר שזהו בא' באלול, ולכו"ע הוא ר"ה לשנים, לשמיטין, (רש"י מפרש: שמשנכנס תשרי אסור לזרוע ולחרוש מן התורה, בביאור פירושו עיין טורי אבן וערוך לנר, ליובלות, (שאסור לחרוש ולזרוע מן התורה), לנטיעה (פי' למנין שנות ערלה, שבהן הפירות אסורים בהנאה, כמבואר לקמן תשו' לא, והמשנה באה ללמדינו, שאין שנות ערלה למנות מיום נטיעתו אלא לפי א' בתשרי, ולירקות).

הנפק"מ: עיין לקמן דף ז: ח. ובמש"כ לקמן תשו' יט. וע"ע בברייתא לקמן דף ז: האומרת: ט"ז בניסן ראש השנה לעומר, ו' בסיון ראש השנה לשתי הלחם].

4. **א' בשבט** - ראש השנה לאילנות כדברי ב"ש ואילו לב"ה בט"ו בשבט. הנפק"מ: לענין מעשר פירות האילן, שאין מעשרין מפירות שחנטו בשנה אחת על פירות שחנטו בשנה אחרת. (הטורי אבן והרש"ש כותבים: שנפק"מ גם לענין סיום שנות ערלה, וכן זמן התחלת השנה הרביעית בנוטע לפני ט"ו באב. ע"ע בטורי אבן הכותב שגם נפק"מ לענין שביעית באילנות ששלב הקובע היא חנטה שלפני ט"ו בשבט ולאחריו. והרע"א חולק. וע"ע "דרך אמונה" פ"ד משמיטה ויובל הל' ט"ו).

ב. מתי הוא ראש השנה למלכים, מי קבעו, ומדוע? דף ב. ג.

תשובה:

1. **א' בניסן הוא ראש השנה למלכים**, בתאריך זה מתחלפת שנה במנין שנות המלך, ונפק"מ לשטרות,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דהיינו: מונים את השנים בשטרות לשנות המלך.

לכן: א. עמד בכ"ט באדר, כיון שהגיע א' ניסן עלתה לו שנה. ב. עמד בא' בניסן מונים לו שנה ראשונה, זהו אף כשנמנו וגמרו באדר למנותו למלך, גם אם הוא מלך בן מלך. ג. מלך שמת באדר או בחודש אחר ועמד אחר תחתיו באותו חודש, רצה כותב שנה פלונית למלך שמת, רצה כותב שנה ראשונה למלך החדש. ד. גם אם מת באחד בניסן מונים לו שנה.

רב חסדא (דף ג.) אומר: לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם מונין מתשרי, תוס' (שם ד"ה מכלל) כותבים: שזהו משום דאפיקתיה מניסן ואוקמיה לא' תשרי, לפי שמצינו שהוי ראש השנה לכמה דברים לשמיטין ויובלות ונעוד. עיין לקמן תשרי יטו.

הגמ' (בדף ג.) אומרת: שדריוש השני שמלך בפרס אחרי אחשוורוש בתחילה היה כשר, ולכן קראוהו כורש, וגם מנו לו מניסן כמלכי ישראל, אבל אח"כ כשהחמיץ מנו לו מתשרי.

כאמור מלכי ישראל מונים להם מא' בניסן, רב חסדא לומד זאת מכח ההיקש מלכות שלמה ליציאת מצרים, וכן מהפסוק בדברי ימים אצל שלמה המלך "ויחל לבנות וכו'".

2. מקור הקביעות למנות את השנים בשטרות לשנות המלך והטעם

לפי רש"י (דף ב. ד"ה למלכים) - זהו מתקנת חכמים, משום שלום מלכות, כמו שמצינו במסכת גיטין לענין גיטין.

ולפי התוס' (ד"ה למלכים) - תקנת הזמן בגיטין הוא משום שלום מלכות, לפי שעל ידי הגט מותרת לכל אדם וחשוב משאר שטרות, שאין הטעם בהם משום שלום מלכות אלא משום תקנת שטרות. ועיין ר"ן בשם הרד"ה.

3. טעם תקנת השטרות - אמר רב חסדא: דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולים, ולכן אם היו מונים לכל מלך ומלך מיום שעמד בו, חוששין שישכח התאריך שעמד המלך, ויווצר שטר מוקדם.

לפי רש"י (ד"ה שטרי) - החשש הוא שבית דין ישכחו מתי עמד המלך ועלולים לטעות לחשוב שהשטר מוקדם ויפסלו את השטר מספק.

ולפי התוס' (ד"ה לשטרות) - השטר אינו פסול מספק, רק חוששין שמא הסופר יטעה בתאריך, ויכתוב תאריך מוקדם ונמצא בית דין טורפין מלקוחות שלא כדין. ונע"ע בר"ן בשם הרד"ה.

ג. מה דינם של שטרי חוב המוקדמים והמאוחרין, ומדוע?

תשובה:

1. שטרי חוב המוקדמין - פסולין, רש"י (ד"ה שטרי) מפרש: לפי שרצה לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלווה מזמן הכתוב בשטר, ושלא כדין הוא, שהרי קדמה מכירה להלוואה שבשטר, ולפיכך קנסוהו שלא יגבה אפי' מזמן המלוה ממש.

לפי רש"י (שם) - רק ממשעבדי אינו יכול לגבות אבל מבני חורין יכול לגבות ככל מלוה על פה.

ולפי התוס' (ד"ה שטרי) - קנסוהו שאפי' מבני חורין אינו גובה, ושכך גם רש"י בב"מ מפרש.

2. שטרי חוב מאוחרין - כשרים, שהרי אין הפסד ללוה.

ד. על אלו דברים שאיחר מלהביאם עוברים ב"בל תאחר", ומנין למדים זאת? דף ד. ז: ה:

תשובה:

א. פירוט הדברים שאם איחרם עובר ככל תאחר [דף ד. ז:]

בברייתא (דף ד.) הראשונה שנינו: הנודר, המקדיש והמעריך עוברים בבל תאחר. ואם ברייתא זו חוזקת על הברייתא השניה - עיין אבי עזרי בכורות ט' יג.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

בברייתא השניה (שם) שנינו: חייבי הדמין [כשומר "דמי עלי" – רש"י], הערכין, [ערכי עלי], החרמין, ההקדשות, [לבדק הבית – מאירי], חטאות, אשמות, עולות, שלמים, צדקות, מעשרות, בכור, מעשר בהמה, [נחלקו מפרשי הירושלמי שקלים ג' א': אם מדובר בהפריש מעשר בהמה ולא הקריבו או מדובר אפי' כשעדיין לא הפרישו], פסח, [פירושו – עיין לקמן אופן 4], וכן על לקט שכחה ופאה. [בתוספתא מכות פ"ד מרמב"ם פ"ד ממעשה הקרבנות נפסק: שאין לוקין על לאו זה, הואיל ואין בו מעשה].

בגמ' רש"י ותוס' אנו מוצאים ביאורים להנ"ל, וכדלהלן:

1. חרמין

לפי רש"י (דף ד. ד"ה והחרמין) - הכוונה למהרה ליתן חרמי גבוה לבדק הבית ויש להם פדיון, אבל המשהה חרמי כהנים אינו עובר.

ולפי התוס' (שם ד"ה והחרמין) - גם המשהה חרמי כהנים עובר, [פ"י שהחרם ניתן לכהנים ואין להם פדיון. ויעוין תוס' לקמן דף ה: ד"ה ערכין. הכותבים: שלומדים מל-ד' שעוברים על כל תאחר על חרמי כהנים].

2. צדקות - ר"ת בתוס' (שם ד"ה והחרמין) מפרש: **1.** שצדקה שפוסקין ליתן ביד גבאי, יש בל תאחר למי שמאחר מלמוסרה לגבאי, **2.** לגבאי אין בל תאחר אם מאחר מלחלקה, [הערוך לנר מסביר: שזהו כדי שיהיה מוכן בכיס לצורך דבר גדול]. **3.** מה שאדם נודר ביד עצמו לכשירצה אינו עובר בבל תאחר.

תוס' (שם ד"ה צדקות), מקשים מדברי רבא (לקמן דף ו:). הסובר: שעל צדקה עוברים "לאלתר", משום שהעניים קיימים, תוס' מבינים שעובר לאלתר בבל תאחר, וכן משמע מרש"י דף ו: ד"ה כיון, ומתריצים: שבסוגייתנו מדובר באופן שהעניים לא קיימים אצלו, שלא חייב לחזר אחרי העניים כל זמן שלא עברו ג' רגלים. [והרשב"א מתיר: שכוונת רבא שעובר בעשה של "והבאתם שמה", ואילו שיטת הר"ן: צדקה אינו תלוי ברגלים אלא תלוי באם באו עניים עובר מיד בבל תאחר, וכן פוסקים הב"ח והש"ך יור"ד סי' רנו ס"ק ה'. ע"ע ברא"ש הפוסק: שמותר להפריש ולהתנות שיחלק מעט מעט לפי הנראה לו, וכן נפסק בטוש"ע].

3. מעשרות - תוס' (שם ד"ה ומעשרות) כותבים: כגון מעשר ראשון, מעשר שני, מעשר עני, וכל מה שקבע לו הכתוב זמן ביעור, אם באו לעונת המעשרות חייב להפריש ולבערם, ומסתפקים: אם עובר בבל תאחר כל זמן שלא הפריש, [וע"ע לקמן דף ה: ד"ה מה], אבל משהפריש עובר בבל תאחר אע"פ שלא הגיע זמן הביעור, ומבארים: שזהו משום שבמעשרות יש רק פסוק אחד ועל שאר הדברים יש שני פסוקים, אחד לכשאמר ולא הפריש והשני לכהפריש ולא הקריב, כמבואר לקמן דף ו', [ובמאירי מובא: ש"א שאינו עובר בבל תאחר אלא אם לאחר שעבר זמן הביעור עיכב בידו זמן של בל תאחר, ויש מחלקים: שכשהודיע ללוי שיש בידו המעשר עובר בבל תאחר בזמן הביעור, ואם לא הודיעו, דינו בזמן של בל תאחר].

עוד כותבים התוס' (שם): שכל זמן שלא נתמרחו הפירות ודאי שלא עובר בבל תאחר וגם במצות ביעור. [לפי הטורי אבן – אינו עובר "בבל תאחר" על מתנות כהונה, על בכור שלא הקדיש ועל מעשר בהמה שלא הפריש, ויש שכתבו שעובר על מעשר בהמה שאיחר ולא הפרישו – אנציקלופדיה תלמודית ערך בל תאחר].

עוד מסתפקים התוס' (שם): אם יש בל תאחר בתרומה וביכורים. [ועיין טורי אבן ובערוך לנר מש"כ בזה, המאירי כותב: שפירות נטע רבעי הם בכלל המעשרות לעבור בבל תאחר, וכותב: שעל ביכורים אינו עובר בבל תאחר].

4. קרבן פסח ושלמי פסח - בברייתא [הנ"ל השניה] מוזכר "פסח", [לפי רב חסדא בגמ' דף ה: – פסח "כדי נסבה", דהיינו שלא היה צריך לתנא לכתבו, ולפי רב ששת – הכוונה לשלמי פסח, ולא איתפריש בהדיא אם על קרבן פסח שלא הוקרב ונדחה עובר בבל תאחר מיד, או רק על שלמי פסח, דהיינו כשהקרבן אבד ונתכפר באחר, ואח"כ נמצא ונעשה שלמים, אם איחר מלהביאו עובר בבל תאחר ככל קרבן שלמים, ומתוס' שם דף ה: ד"ה ואי, מבואר: שקרבן פסח שלא הקריבו בזמנו ונדחה, עובר עליו מיד בבל תאחר, וכותב הטורי אבן: שכן משמע מרש"י דף ה: ד"ה כפסח, והערוך לנר כותב: שלרש"י עובר אחר רגל אחד ולא מיד אחר י"ד ביטן. וע"ע במאירי ובמנחת חנוך מצוה ה' ס"ק ח', הכותב: שלפי הרמב"ם אינו עובר בבל תאחר].

5. לקט שכחה ופאה – תוס' (ד"ה לקט) כותבים את האופן שעובר בבל תאחר, וכדלהלן:

אם יש עניים ועבר וליקטם לעצמו - עובר בלאו של "לא תלקט" ו"לא תשוב", וחייב להחזירם. [ואם התמהמה, מקשים התוס': שלכאורה צריך לעבור מיד גם בבל תאחר לאלתר כיון שיש עניים. הר"ן כותב: שאה"נ שעובר מיד, והרשב"א סובר שמיד עובר רק בעשה אבל בבל תאחר עובר רק אחר ג' רגלים].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אם אין עניים וליקטם בהיתר כגון שליקטם כדי שלא יתקלקלו והכניסם לביתו, לפירוש הראשון בתוס' - אין חייב להחזירם לעניים ולכן אינו עובר בבל תאחר. ולפי פירוש השני - חייב להעבירם לעניים, ואם לא העבירם לפני שעברו הרגלים - עובר בבל תאחר - עיין בתשו' הבאה.

אם יש עניים וליקטם לצורך עני מסוים (שלפי ר"א - העני זכה, ולחכמים יתנה לעני שימצא ראשון), אם התמהמה מלהביאם לעני ועברו רגלים עובר בבל תאחר. ולא איתפריש בדעתם אם דבריהם אליבא דר"א או אליבא דחכמים, ועיין ערוך לנר.

6. פרט ועוללות - התוס' (שם) נוקטים שדינים כלקט שכחה ופאה.

7. אחד הנודר ואחד הנודב, שנאמר כאן "נדר", ולהלן "אם נדר או נדבה", מה להלן נדבה עמו אף כאן נדבה עמו, ואמרו: נאמר "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לד' אלקיך נדבה", "תשמור" זו מצות לא תעשה, "כאשר נדרת" זו נדר, נדבה כמשמעו, והוצרכו שני פסוקים, ללמדנו שעובר בין כשנדר ולא הפריש בין כשהפריש ולא הקריב. (המנ"ח מצוה תקע"ד, כותב: שעובר בשני הלאוין "בל תאחר" ו"תשמור", ואין נפק"מ בריבוי הלאוין, הואיל ואין בהם מעשה).

8. בנדרים בניירות, בשבועות ובקונמות - עיין אנציקלופדיה תלמודית ערך בל תאחר עמ' שכא.

9. בכור - התוס' לקמן (דף ז. ד"ה הא) כותבים: שזהו עכ"פ בכור תם הראוי להקרבה, אבל אין ראייה שעובר בל תאחר על בכור בעל מום, שאינו ראוי להקרבה, ויש רק חיוב ליתן לכהן. ויש מפרשים שהכהן שאיחר מלהקריבו אחר שקיבלו מהירשאל הוא העובר על בל תאחר, והמאירי דף ד'. חולק וסובר שהירשאל שעיקרו בידו ולא נתנו לכהן הוא העובר על בל תאחר. ועיין שו"ת חכם צבי סי' יב, ובמרכבת המשנה פרק א' מבכורות.

ב. המקור בתורה להנ"ל [דף ה']

הגמ' לומדת זאת ממה שנאמר **לד' אלוקיד** אלו הדמים [כשאמר "דמי עלי"], הערכין, החרמין וההקדשות. **כי דרש תדרשנו** אלו חטאות אשמות עולות ושלמים. **"ד' אלוקיד"** אלו צדקות, מעשרות ובכור. **"מעמד"** זה לקט שכחה ופאה.

ה. כמה זמן ישהה אדם את קרבנותיו ועבור ב"בל תאחר", [עכ"פ כשלא קבע זמן להביא את קרבנותיה], **ומנין למדים זאת?** **דף ד:**

תשובה :

לפי ת"ק - כששהה ג' רגלים [אפי' כשלא כסדרן] עובר בבל תאחר, וזהו מהייתור בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, שלא היה לכתוב לכותבם, כיון שכבר כתוב למעלה: שמור את חודש האביב, שבעה שבועות, חג הסוכות תעשה לך. וי"א לא אמרו ג' רגלים אלא כשנדר סתם אבל כשהזכיר זמן ידוע ועבר הזמן, עובר לאלתר בבל תאחר. ויש אומרים אף כשנדר סתם אם הוא בירושלים שהמקדש והמזבח לפניו, עובר מיד - א"ת ערך בל תאחר עמ' שכג, עיין גם לענין ניירות, ונדרי איסור ושבועות. הגמ' אומרת: שמודים חכמים שחייב לקיים את נדרו עד רגל ראשון ואם לא קיים עובר בעשה של **"והבאתם שמה"**. (הריטב"א בדף ו. כותב: שדברי הגמ' כאן הם אחר דברי רבא בדף ו. דברי רבא מובאים לקמן תשו' יד דין ו').

לפי רבי שמעון ובן סתימת משנתנו - עובר כששהה ג' רגלים כסדרן, [מלבד על ה"עשה" של "והבאתם שמה" כנ"ל], כיצד: נדר לפני הפסח עובר רק כששהה ג' רגלים, נדר לפני עצרת עובר כששהה ה' רגלים. נדר לפני החג עובר כששהה ד' רגלים.

לגירסת רש"י: זה נלמד מיתור המילים "חג הסוכות" שלא היה לכתוב לכותבו, מפני שבו הכתוב מדבר, ובא לומר לנו שחג הסוכות צריך להיות אחרון. ולגירסת התוס' (ד"ה ואין) בשם הר"ח: זהו מיתור "חג המצות" שבו הכתוב פתח, ולמה נאמר, לומר לנו שזה ראשון.

לפי רבי מאיר - כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בבל תאחר, שנאמר "ובאת שמה והבאתם שמה", דהיינו ברגל הראשון שאם לא הביאו הוא איחור.

לפי רבי אליעזר בן יעקב - כיון שעברו עליו ב' רגלים עובר בבל תאחר [מלבד העשה הנ"ל], שנאמר "אלה תעשו לד' במועדכם" מיעוט מועדים - שניים.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי רבי אליעזר ברבי שמעון - כיון שעבר עליו חג הסוכות עובר בבל תאחר [מלבד העשה הנ"ל], וזהו מיתור המילים "חג הסוכות" שלא היה לכתוב לכותבו, מפני שבו הכתוב מדבר, ובא לומר לנו שחג הסוכות הוא הגורם. [הרמב"ם במעשה בקרבנות פוסק כת"ק שלא צריך כסדרן. המאירי הרשב"א והריטב"א פוסקים כר"ש שצריך כסדרן דוקא. ויש שפוסקים כר"א בן יעקב שעובר בב' רגלים - אנציקלופדיה תלמודית שם עמ' שכב שכג].

ו. מהו פז"ר קש"ב? דף ד':

תשובה:

שמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו מחג הסוכות לענין ששה דברים, פז"ר קש"ב, והם: 1. פיס בפני עצמו, לפר הבא בשמיני, שאינו קרב לסדר המשמרות, וכל המשמרות מפיסות, ונשונה מכל קרבנות החג שלא היו מפיסות, 2. מברכים ברכת שהחיינו לעצמו. 3. רגל בפני עצמו, רש"י מפרש: שאין שם חג הסוכות עליו, תוס' כותבים: שרצונו של רש"י לפרש: שבברכת המזון ותפילה מזכירים "שמיני עצרת" ולא סוכות, ובשם ר"ת כתבו: שהיינו שטעון לינה, [עיי' לקמן תשר' ד]. ובשם רבינו חננאל כתבו: שדוחה אבילות. 4. קרבן לעצמו, שאין קרבנו כשאר קרבנות החג שמתמעטים והולכים, וזה אינו אלא פר אחד. 5. שיר בפני עצמו, שאין שירו שווה לשל סוכות שאומר על הדוכן. 6. ברכה, לפי רש"י - שמברכים את המלך. ולפי תוס' - היינו ברכת המזון ותפילה. [רש"י בסוכה דף מח. מביא גם את פירושו התוס'].

ז. מה למדים חז"ל מהפסוקים: 1. במועדיכם. 2. בחג המצות ובחג השבועות בחג הסוכות. 3. ההיקש חג הסוכות לחג המצות? דף ד': ה.

תשובה:

1. במועדיכם

לפי רבי אליעזר בן יעקב - מיעוט מועדים שניים, שאם עברו ב' מועדים עובר על בל תאחר. ולפי התנאים החולקים עליו - למדים כדרכי יונה, דאמר הוקשו כל המועדים כולם זה לזה, שכולן מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו.

2. בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות

לפי ת"ק, רבי שמעון ולפי ר"א ברבי שמעון - למדים לבל תאחר, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה. [פירוט שיטתם עיי' לעיל תשר' ה'].

ולפי ר"ב ורבי אליעזר בן יעקב - למדים שיש לעצרת תשלומין להביא את קרבן החגיגה כל שבעה [כולל יום החג], דהוקש עצרת לחג המצות, ולא מקישים לחג הסוכות שיש לו תשלומין שמונה, הואיל ותפשת מועט תפשת, תפשת מרובה לא תפשת, אבל ת"ק ור"א ב"ר שמעון למדים תשלומין לעצרת מדרבה בר שמואל דאמר, אמרה תורה מנה ימים וקדש חודש, מנה ימים וקדש עצרת.

3. היקש חג הסוכות לחג המצות

לפי רבי מאיר ור"א י" מה חג המצות טעון לינה, דכתיב "ופנית בבקר והלכת לאהליך", אף חג הסוכות טעון לינה. הפנ"י מקשה: לת"ק ור"ש ורבי אלעזר ב"ר שמעון מנין שיש חיוב לינה, הרש"ש כותב: שיתכן ולפי דבריהם אין חיוב לינה].

ח. מי חייב לינה, כמה לילות חייבים ללון, ומנין למדים זאת? דף ה':

תשובה:

העולים לרגל בחג המצות טעונים לינה, דכתיב "ופנית בבקר והלכת לאהליך", וכן העולים לסוכות, הואיל והוקשו לחג המצות.

לפי רש"י (טעון לינה) - היינו בליל חולו של מועד, [פ"י מוצאי יו"ט, שהוא ראשון מליל חוה"מ]. תוס' (ד"ה מה) כותבים: ששמע שמספיק לילה אחד, ובכל מקום מצינו לינה, כגון לשמיני עצרת, לביכורים, לפסח שני [בסיפרי יש

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יו"ד סימנים קפג-ד

דעת רבי יהודה שחולק שבפסח שני לא טעון לינה כי לא טעון ששה ימים, וכן לכל הקרבנות, וכן למניא עופות, מנחה, יין, לבונה, עצים, וכן בהבאת שלמי שמחה, אך אם שלח שלמיו מאתמול דנאכלין לשני ימים, ובא היום לירושלים אינו צריך ללון.

ולפי התוס' (שם) - הדין כמו שמשמע בגמ' בזבחים, שכל ז' ימי הפסח חשובים כלילה אחד, וטעון לינה כל הלילות, וה"ה לחג הסוכות שהוקש לפסח. [בתוס' בסוגיין לא איתפריש שבשבעות צריך לינה, ורק ביכורים צריך לינה, ועיין תוס' חגיגה דף יז. וכן ברמב"ם שלא הביא דין לינה לשבעות].

ט. האם המאחר הבאת חילופי קרבנות עובר בבל תאחר? **דף ה:**

תשובה:

1. **חילופי עולה ושלמים** - כעולה ושלמים דמיקרב קרבי ועובר ב"בל תאחר". רש"י מפרש: שמדובר בעולה שאבדה ונמצאת הראשונה ונתכפר בה והרי החליפין לפנינו, [אבל הב"ח גרס בדברי רש"י, שמדובר שהתכפר בשניה ואז"כ נמצאת הראשונה].

2. **חילופי חטאת** - למיתה אזלי ואינו עובר ב"בל תאחר".

3. **חילופי תודה, כשהתודה נתערבה בתמורתה ומתה אחת מהם** - חברתה אין לה תקנה ולא עובר עליה "בל תאחר". [הרמב"ם פ"ד מפסולי המוקדשין הל' יג, פוסק: שתרעה עד שיפול בה מום].

4. **חילופי אשם** - תוס' (ד"ה א) כותבים: שלרעייא אזלא, וא"כ לא עובר בבל תאחר, אבל לר"ת דמפרש: שמן הדין באשם קרב עולה, א"כ מיקרב קרבי ועובר בבל תאחר.

י. קרבן שהומם וחיללו על אחר והשתתה מלהביאו, האם עובר בבל תאחר, ומאימתי? **דף ה:**

תשובה:

1. **עברו על הקרבן שני רגלים והומם וחיללו על אחר ועבר על השני רגל אחד** - למ"ד שצריך ג' רגלים, כאן צריך עוד שני רגלים, ולמ"ד שצריך רגל אחד, הרי כבר עבר בבל תאחר ברגל הראשון, ואז"כ בכל יום ויום, כמבואר בגמ' דף ו:.

2. **כשהקרבן הומם ברגל הראשון וחיללו על אחר בתוך הרגל ועבר עליו הרגל** - רבא אומר, שאפי' לפי ר"מ הסובר שברגל אחד עובר בבל תאחר, בנידון זה מודה שאינו עובר בבל תאחר מחמת חצי רגל, דאין הימים הראשונים של הרגל מצטרפים לימים האחרונים של הקרבן החדש. תוס' (ד"ה שהומם) מפרשים: שזהו מפני שאין בל תאחר אלא כששוהה מלהביאו כל הרגל. ובתוס' (דף ו: ד"ה שנה) כותבים: ששני חצאי רגלים מצטרפין, כגון אם נדר בתוך הפסח עובר בבל תאחר באמצע פסח הבא, ונחשב שעבר ג' רגלים שלימים, וכ"כ ברשב"א, ולא איתפריש בדבריהם אם זהו גם לדעת ר"ש המצריך ג' רגלים כסדרן. הרמב"ן סוף סוכה, סובר: שאם הרגל השלישי היה סוכות, עובר ביום השביעי אף שלא עבר עדיין שמיני עצרת, הואיל ושמיני עצרת חג בפני עצמו הוא - א"ת עמ' שכב].

יא. האם חגיגת הפסח ומותר הפסח נאכלים ביום אחד ולילה אחד או בשני ימים ולילה? **דף ה:**

תשובה:

תוס' (ד"ה שלמי) מביאים:

1. **חגיגת י"ד**

לפי סתימת הגמ' בפסחים - נאכלת לשני ימים ולילה אחד, וזהו אחרת מרש"י בזבחים המפרש שחגיגת י"ד נאכלת ליום אחד ולילה אחד.

ולפי בן תימא (בגמ' שם) - נאכלת ביום אחד ולילה אחד.

2. **מותר הפסח** - נאכל ליום אחד ולילה אחד.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

יב. קרבנות ומעשרות שאחרו מלהביאם האם נפסלים מלהביאם, ומנין למדים זאת? דף ה: ו.

תשובה:

קרבנות תמימים ומעשרות שאחר מלהביאם אינם נפסלים מלהביאם. (רש"י ד"ה מה מעשר, כותב: מעשר לא נפסל, זהו ממה שנאמר "מקצה שלש שנים", הגמ' מקישה בכור למעשר שלא יפסל ושאר קדשים לא נפסלים, זהו מדכתיב "והיה בך חטא" ולא בקרבנך, ושכן עזאי לומד זאת מ"המקריב אותו לא ירצה", שדוקא פיגול לא ירצה ולא המאחר נדרו.

יג. האם יש לאו של "בל תאחר": 1. כשנדר ולא הפריש או כשהפריש ולא הקריב. 2. בנדר ובנדבה. 3. כשעבר שנה בלא ג' רגלים. דף ו: ו.

תשובה:

1. עובר ב"בל תאחר" בין כשנדר ולא הפריש, (ושמונין ג' רגלים משעת הנדר), ובין כשהפריש ולא הקריב.
2. בין על נדר ובין על נדבה. הגמ' אומרת: שמצינו אמר ולא הפריש גם בנדבה, כגון שאמר "הרי עלי עולה, על מנת כשאפרישנה לא אתחייב באחריותה".
3. כשעבר שנה בלא ג' רגלים - לפי פשוטו של הברייתא גם עובר ב"בל תאחר". (וכן משמע מרש"י ד"ה למיקבעיה, וכן סוברים הרשב"א והריטב"א ואחרת מהבעל המאור).

אופנים מעובר שנה ללא שעבר ג' רגלים יתכן: 1. לפי רבי שמעון דס"ל שכדי לעבור בל יראה צריך ג' רגלים כסדרן. 2. לפי רבי דס"ל ש"שנה" היינו שנת חמה 365 יום, והקדיש אחר חג המצות ונתעברה השנה. 3. לדעת רב שמעיה הסובר שתאריך חג השבועות יכול להשתנות משנה לשנה.

יד. מי שאחר מלהביא נדרו רגל אחד או ג' רגלים, כמה איסורים עובר, ואלו? דף ו: ו.

תשובה:

1. לענין "בל תאחר" ואיסור עשה כשעבר רגל אחד

לפי ר"מ - אין הבדל, ועובר גם בעשה.

ולפי התנאים ההולקים עליי (וסוברים שעובר בל תאחר רק אחר ג' רגלים או ב' רגלים) - רבא סובר שאם הגיע רגל אחד ולא הביא עובר בעשה. (רש"י בתמורה דף יח: גרס בגמ' "כיון שעבר עליו רגל אחד, בכל יום ויום עובר בעשה". והטורי אבן כותב: שבכל רגל ורגל עובר. נחלקו האחרונים: י"א שברגל אחד עובר בעשה רק כשהפריש ולא הקריב, ולא כשנדר ולא הפריש, וי"א שעובר ברגל אחד בעשה גם כשנדר ולא הפריש - עיין א"ת ... שם עמ' שכד).

מרש"י (ד"ה עובר בעשה) מדויק: שעובר בעשה רק להמאחר בהבאת קרבנותיו, (ולפי הרמב"ם פ"ד ממעשה הקרבנות הל' יג - עובר בביטול עשה גם על איחור שאר דברים שאינם קרבנות: כחייבי הדמין, ערכין חרמים והקדשות, מעשרות ומתנות עניים, וע"ע במשנה למלך שם [לדבוק שלא יהיה כפילות... ויש חולקים וסוברים שבכל דבר עוברים בכל יום - א"ת שם עמ' שכד].

אם היה חולה ברגל - אינו עובר בעשה, תוס' (ד"ה שהיה) מפרשים: שזהו מפני שולד חולה פסול להקרבה, גם רש"י מפרש: שהולד חולה, (וכ"כ הריטב"א, ואחרת מרבינו חננאל המפרש שהבעלים היו חולים, ועיין הגהות יעב"ץ ופני"א.

2. אחר ג' רגלים לענין לעבור בכל רגע ורגע איסור "בל תאחר"

רבא (דף ו: אומר: כיון שעברו עליו ג' רגלים, עובר עליו בכל יום ויום בבל תאחר. (יש אומרים שמרבא בדף ו. שלא הזכיר לענין המשהה עובר בעשה כל רגע ורגע משמע, שלענין העשה עובר רק בעשה אחד. יש מפרשים בדעת הירושלמי שאינו עובר כל יום אלא בכל רגל ורגל - א"ת שם).

טו. האם יורש או אשה או זקן או חולה או מי שאין לו קרקע, עוברים בבל תאחר, מנין למדים זאת, ומדוע? דף ו: ו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

1. **יורש** - אינו עובר בבל תאחר, דתני רבי חייא "מעמך" פרט ליורש. [הריטב"א כותב: שמ"מ עובר בעשה של "הבאתם שמה". השפ"א מצדד: שאינו עובר בבל תאחר רק בקרבן שאביו הפריש, אבל אם הבן הפריש לאחר מות האב לחובתו, עובר בבל תאחר.]

2. **אשה**

רבי זירא הסתפק אם אשה עוברת בבל תאחר, משום שחייבת בשמחה, ומפרשים התוס' (ד"ה דהא): וקרנא בה "ובאת שמה והבאתם שמה".

ולפי אביי - אינה עוברת בבל תאחר, דס"ל אשה לא חייבת בשמחה.

3. **זקן וחולה ומי שאין לו קרקע וכל הפטורים מראיה** - תוס' (ד"ה הא) כותבים: שפטורים, שהרי ליתא בראיה. [זהו רק לצד הראשון בספיקו של רבי זירא, אבל למסקנת אביי שכל מי שחייב בשמחה עובר בבל תאחר, גם זקן וחולה ומי שאין לו קרקע עובר בבל תאחר.]

טז. האם אשה חייבת בשמחה, ומהו שמחה?

דף ו:

תשובה :

1. **אשה בשמחה**

לפי אביי - אשה אינה חייבת בשמחה.

ולפי ר' זירא - אשה חייבת בשמחה.

2. **השמחה**

לפי רש"י (ד"ה מי וד"ה בעלה) - בגמ' (בפסחים) שנינו: אין שמחה אלא בבשר שלמים שנאמר "וזבחת שלמים ואכלת שם", והבעל אם נמצא בבבלמשמח את אשתו בבגדי צבעונים, והנמצא בארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצים.

ולפי התוס' (ד"ה אשה) - אפי' בזמן שביהמ"ק קיים היכא דלא אפשר, כגון: כשחל יו"ט ראשון של חג בשבת, משמח את אשתו בכסות נקיה ויין ישן, דבעינן זביחה בשעת שמחה. [לפי התוס' מוע"ק דף יד: ד"ה עשה - בזמן הזה אין מצות שמחה אלא מדרבנן, ולפי הרמב"ם פ"ו מיו"ט הל' יג, יח - יש מצות שמחה בכל דבר המשמח.]

יז. בכור מאימתי מונין לו שנה לענין זמן הקרבתו או אכילתו?

דף ו: ז.

תשובה :

1. **אם הוא תם** - משעה שנראה להרצאה, דהיינו ביום השמיני. תוס' (ד"ה הא) כותבים: שמונין מהיום השמיני גם אם נעשה מום לפני יום השמיני.

2. **כשנולד בעל מום וקים ליה שכלו חדשיו** (5 חדשים לבהמה דקה ו-9 לבהמה גסה) - משעה שנולד.

3. **כשנולד בעל מום ולא קים לנו שכלו חדשיו** - לפי פטות הגמ' מונין שנה מיום השמיני, שאז יצא מכלל נפל ומותר באכילה, וכן כותב המאירי בשם שאר הפוסקים, וחולק על כך וסובר שמונין מיום שנולד. ברמב"ם פ"א מבכורות הל' ח' ובשו"ע יור"ד סי' שו סעי' ז' נפסק: מהיום השמיני, ויעיין בריטב"א ובשפ"א.

יח. ניסן הוא ראש השנה, לאלו דברים, ומנין למדים זאת?

דף ז. ז.

תשובה :

במשנתנו (דף ב.) שנינו: א' בניסן ראש השנה 1. למלכים, וכפי שהתבאר לעיל תשו' ב', עיי"ש. 2. **הוא ראש השנה לרגלים, לענין לעבור בבל תאחר, הגמ' (בדף ד.)** אומרת: שזהו רק אליבא דר"ש דסבר שעובר במשהו קרבנותיו ג' רגלים כסדרן, א"כ בניסן יש רגל שהוא ראש השנה לרגלים. [נשיטתו ושיטות החולקים עליו - עיין לעיל תשו' ה'.]

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הברייתא (בסוגיין דף ז: ט). מונה את ניסן כראש השנה לעוד דברים, וכדלהלן:

1. **לחדשי השנה**, רבינא אומר: שדבר זה נלמד מדברי קבלה. ושתנא דמשנתינו לא מנה זאת משום שעוסק בראשי שנים ולא בראשי חדשים.
2. **לעיבורין**, הגמ' מפרשת: דהיינו להפסקת עיבורין, שעד ר"ח ניסן רשאים בית דין לעבר את השנה הקודמת ולהוסיף אדר שני, וכדעת רבי יהושע ורבי פפיס, ואחרת מחכמים האומרים שרק עד פורים רשאים לעבר את השנה. ושתנא דמשנתינו לא מנה זאת, משום שבהתחלה קמייירי ולא בהפסקה.
3. **לתרומת שקלים**, להביא קרבנות הציבור מתרומה חדשה מניסן, שנאמר השנה השנה. ושתנא דמשנתינו שלא מנה זו, משום שבדיעבד אם הביא מן הישן יצא.
4. **י"א שהוא ראש השנה גם לשכירות בתים**, שאם עמד לפני אדר והשכיר "לשנה זו", כיון שהגיע א' בניסן עלתה לו שנה, גם אם עמד בדירה מאחד באדר, הגמ' אומרת: שאפי' ר"מ הסובר (בסוגיין לקמן דף י: ולקמן תשו' לב) יום אחד בשנה חשוב שנה, מודה שבשכירות אינו חשוב שנה פחות מל' יום, כי אדם לא טורח לשכור בית פחות מל' יום. [אם אמר "לשנה" מניין שנה מיום ליום]. תוס' (ד"ה עלתה) כותבים: שלא אמרינן הדמים מודיעים והרי המעות מתנה או פיקדון. [ולא איתפריש בגמ' מה ת"ק ותנא דמתניתין סוברים, הריטב"א מפרש: שהם חולקים וסוברים שמונים שנה מיום ליום כמי שאמר "לשנה" סתם, ולפי הרי"ף בתשו' ריב - תנא קמא ותנא דמתניתין סוברים שהקובע הוא א' בתשרי].
5. **לעומר**, הגמ' (בדף ז: ט) אומרת: שט"ז בניסן הוא ר"ה לעומר, שבזמן שביהמ"ק היה קיים לאחר הקרבת העומר בט"ז בניסן הותר לאכל חדש, ובזמן שאין ביהמ"ק קיים, היום עצמו מתיר, רב פפא מסביר, שתנא דמשנתינו לא מונה זאת, הואיל ומצות העומר מצותו ביום ולא בלילה, והמשנה מונה את המצוות המתחילות מהלילה.
6. **לשנים**, ואלביא דרבי יהושע דס"ל בניסן נברא העולם - עיין לקמן בתשו' הבאה נושא ב' דין 2. [למה הגמ' לא הזכירה זאת].

ט. **האם ולא לו דברים א' באלול וא' בתשרי הם ראש השנה, ולמאי נפק"מ?** דף ז: ח.

תשובה:

א. **א' באלול** [דף ז: ט]

לפי ת"ק שבמשנתנו ולפי רבי מאיר - א' באלול הוא ראש השנה למעשר בהמה, שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחברתה.

ולפי רבי אליעזר ור"ש - א' בתשרי הוא ראש השנה למעשר בהמה, סברת מחלוקתם יעוין בגמ' (דף ח:).

ב. **א' בתשרי** [דף ז: ט - ט: יב].

1. **לענין מעשר בהמה** - עיין נושא קודם.

2. **לשנים**

לפי רב פפא (דף ח: ט) - זהו נפק"מ לשטרות, לציין בהם למנין שנות מלכי אומות העולם.

ולפי ר' זירא (שם), ולפי התירוץ השני בגמ' - גם רב חסדא מפרש כך) - זהו נפק"מ לתקופות, לחישוב תקופות חמה ולבנה לפי בריאתן, וכרבי אלעזר דס"ל בתשרי נברא העולם. [ולפי רבי יהושע הסובר בניסן נברא העולם - מניסן].

רב נחמן בר יצחק אומר (שם): זהו נפק"מ לדין, רש"י מפרש: שהקב"ה דן בתשרי כל באי עולם כל הקורות אותם עד תשרי הבא.

3. **לשמיטים** - ששנת השמיטה מתחלת בא' בתשרי, שנאמר "ובשנה השביעית", וגמר שנה שנה מתשרי. רש"י (במשנה) מפרש: שאסור לזרוע ולחרוש מן התורה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

4. **ליובלות - הגמ'** (דף ח:): אומרת: שזהו רק כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן דס"ל ששנת היובל מתקדשת והולכת מתחילתה, וכמבואר לקמן תשר' כא. אחרת מחכמים הסוברים ששנת היובל מתקדשת ביום הכיפורים.
5. **לנטיעה - למנין שנות ערלה, רש"י** (במשנה, ע"פ הגמ' בדף ט:), מפרש: שאפי' נטעה באב כלתה שנתה הראשונה לסוף אלול. [פרטי הדינים, עיין לקמן תשר' לא נושא א'].
6. **לירקות - רש"י** (במשנה, ע"פ הגמ' בדף יב:). מפרש: שזהו נפק"מ למעשר ירק שחיובן מדרבנן, שאין תורמין ומעשרין מן הנלקט לפני ר"ה על של אחר ראש השנה. [הסודי אבן מקשה: מדוע רש"י לא נקט גם נפק"מ לענין להפריש את המעשר כדינו, דהיינו מעשר עני או מעשר שני].
- תוס' (דף ת. ד"ה מה) כותבים: שלא איתפריש בגמ' מנלן שר"ה לירקות הוא תשרי, ושמה נפקא לן מדכתיב "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה שנה", וגמר שנה שנה מתשרי, דכתיב מראשית השנה, ועי"ל כפירוש רש"י שלא נתחייבו ישראל במעשר עד שהתחילו למנות שמיטין, א"כ מעשר בשמיטין תלה רחמנא, ושמיטין הוי תשרי ר"ה.
7. **למעשרות - היינו למעשר דגן שחיובו מדאורייתא, ולרבי אלעזר ורבי שמעון גם למעשר בהמה.**
8. **לנדרים - הגמ'** (דף יב:). אומרת: שזהו נפק"מ למודר הנאה מחבירו "לשנה זו", כיון שהגיע יום א' בתשרי עלתה לו שנה, אפי' לא עמד אלא בכ"ט באלול, ואפי' למ"ד יום אחד בשנה אינו חשוב שנה, [זהו דעת ר"א בגמ' לקמן דף יב:], מ"מ מודה דכאן זה שונה, כיון שלצעוריה נפשיה קביל עליה, והא אצטער. תוס' (שם ד"ה ולירקות, ובדף ז. ד"ה בהפסקה) כותבים: שמשנתנו לא מונה זאת, משום שבהפסקה לא מיירי.

כ. לתקופות

דף ח.

.....חברותא

כא. שנת היובל ממתי ועד מתי, ומנין למדים זאת? דף ח: ט.

תשובה:

1. שנת היובל מתחלת

לפי חכמים - ב' בתשרי, שנאמר "ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם".

לפי תנא דמשנתנו (דף ב:). ולפי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא - מראש השנה עד יוה"כ לא היו עבדים נפטרים ולא משתעבדים לאדוניהם, אלא אוכלים ושותים ועטרותיהם בראשיהם, כיון שהגיע יוה"כ, תקעו בית דין בשופר, נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן.

2. **שנת היובל מסתיימת - לכו"ע בסוף חודש אלול, ולא עד יוה"כ, ואף רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא מודה לכך, דדורש "יובל היא", היא בא למעט את שנת החמישים ואחד.**

כב. האם שנת היובל נחשבת גם שנה ראשונה לשמיטה, ומנין למדים זאת? דף ט.

תשובה:

לפי חכמים - אינה נחשבת לשנה ראשונה לשמיטה, שנאמר "יובל היא שנת החמישים שנה" שנת החמישים אתה מונה ולא שנת החמישים ואחד.

ולפי רבי יהודה - שנת החמישים עולה לו לכאן ולכאן. תוס' (ד"ה ולאפוקי) כותבים: שהלכה כרבי יהודה.

כג. תוספת שביעית 1. מה מקור האיסור לתוספת שלפני השמיטה ולאחריה. 2. אלו דברים אסורים בתוספת שביעית ואלו אינם אסורים. 3. כמה זמן היא התוספת? דף ט. י.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יו"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. מקור האיסור וממה [דף ט.ו.]

לפי רבי עקיבא - הפסוק "בחריש ובקציר תשבות" אינו לענין שבת שהרי בשבת אסור עוד ל"ז מלאכות, ובהכרח שהוא לענין שביעית ללמדינו לאסור 1. חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, רש"י מפרש: שלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חריש שיועיל לשביעית. 2. קציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית. רש"י (ד"ה קציר) מפרש: תבואה שהביאה שליש בשביעית, (שהוא עונת המעשרות שלהן), יש לנהוג בה מנהג שביעית בשמינית, לאסור חרישה קצירה ולעדור אותה תבואה שהביאה שליש בשביעית, תוס' (לקמן דף יב: ד"ה מנהג) מוסיפים: שהיינו לאסור עבודת קרקע אבל לענין קדושת שביעית, איסור סחורה וחיוב ביעור ושאר דיני פירות שביעית האיסור נלמד מפסוק אחר. [לפי רב אסי א"ר יוחנן בשם ריה"ג דף יב: - מ"מועד שנת השמיטה בחג הסוכות". ולפי מסקנת הגמ' דף יג: יג: - מ"ועשת את התבואה לשלש השנים", אל תקרי "שלוש" אלא "שליש", ואינו ענין זה לזה.

תוס' (ד"ה וקציר, הראשון) בשם הריב"א כותבים: שהכתוב מדבר בקציר ספיחים שהביאו שליש, משום שאם נזרע ביד בשביעית, איסורו מ"לא תזרע". ומוסיפים: שלפי ר"ת שאוסר ספיחין אפי' קודם ביעור כדן נזרע בשביעית, ואוסר אפי' באכילה, (אחרת מרש"י...), ה"ה שבספיחין לא אזלינן בתר הבאת שליש.

ולפי רבי ישמעאל - תוס' (ד"ה כל מקום) כותבים: שזהו מיוה"כ דכתיב ביה "שבתכם" שכל מקום שיש בו שבות מוסיפין מחול על הקודש.

לפי ר"ת בתוס' (ד"ה ורבי ישמעאל) אליביה - זהו רק לענין חיוב תוספת שביעית שלאחר השמיטה, אבל שלפני השמיטה האיסור מכח הלכה למשה מסיני.

ולפי התוס' (שם) אליביה - גם לאחר השמיטה זהו מהלכה.

ב. הדברים שאינם אסורים בתוספת שביעית [דף ט.ו.]

1. **נטיעה** - תוס' (דף ט: ד"ה ומותר) כותבים: שמהתורה מותר ליטע עד השביעית ואפי' לכתחילה, ואין תוספת שביעית בנטיעה, וחכמים אסרו ליטע בתוך שלושים יום סמוך לשביעית, רק מחמת שהנטיעה נקלטת בשביעית, וכל האמור [בנושא הקודם] שאסור מהתורה זהו רק לענין חרישה וקצירה, כפשטות הפסוק "בחריש ובקציר תשבות".

2. **קצירה בשינוי ו/או מן המשומר**, לפי התוס' (דף ט. ד"ה וקציר) - קצירה ובצירה בשינוי מותרת, דאפי' בשביעית עצמה מותרת אם זה מן המופקר, אבל קצירה מן המשומר שלא יכנסו בני אדם, אסורה אפי' בשינוי, והמשומר מבהמה חיה ועוף ולא מן בני אדם לא נקרא משומר.

ג. אורך זמן תוספת שביעית [דף ט.]

לפי רבי אליעזר רבי יהודה רבי יוסי ור"ש - שלושים יום, דזהו מקצת שנה שנחשב לשנה.

לפי רש"י (ד"ה לעולם) - לר"מ דס"ל יום בשנה נחשב שנה מספיק יום אחד.

כד. מה לומדים חז"ל מהפסוק "בחריש ובקציר תשבות"?

דף ט.

תשובה :

לפי רבי עקיבא - לענין תוספת שביעית כמבואר בתשו' קודמת נושא א'.

ולפי רבי ישמעאל - "תשבות" הכוונה לשבת בראשית, שאסור בקצירת רשות אבל קצירת העומר שהיא מצוה מותרת.

כה. מהו המקור לתוספת מחול על הקודש בשמיטה בשבתות וימים טובים?

דף ט.

תשובה :

1. **לשמיטה** - עיין לעיל תשו' כג נושא א'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

2. ליוה"כ, שבתות וימים טובים

לפי רבי ישמעאל - דורשים מהפסוק "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב", שמוסיפים עינוי ליוה"כ מחול על הקודש, וממה שנאמר "מערב עד ערב" למדים שמוסיפין הן בכניסתו והן ביציאתו, ומהפסוק "תשבתו" למדים שה"ה לשבת בראשית, ומהפסוק "שבתכם" למדים שה"ה לימים טובים וכל מקום שיש שבות.

ולפי ר"ע - תוס' (ד"ה ורבי עקיבא) כותבים: 1. שר"ע לומד זאת משביעית, ושזהו מדאורייתא. 2. בתוספת משהו מספיק, [...בספר חבורתא עמ' 33 \$ הביא מחלוקת ראשונים בזה ולא ציין את התוס'. מדוע?... לציין מה שהביא]. 3. רבן גמליאל (במסכת שבת) לית ליה תוספת כלל.

כו. אלו מצוות נוהגות ביובל, האם המצוות מעכבות זו את זו, ומנין למדים זאת? דף ט:

תשובה:

א. המצוות הנוהגות ביובל

רש"י (ד"ה יובל) כותב: 1. יובל אסור בזריעה וקצירה, שנאמר "לא תזרעו ולא תקצרו", השדות חוזרות לבעליהן, העבדים משתחררים מאדוניהם, וכן יש להעביר שופר בכל ארצכם. 2. סדר הפסוקים הוא: והעברת שופר, וקדשתם את שנת החמישים, וקראתם דרור, יובל היא תהיה לכם, ואח"כ ושבתם.

ב. המצוות המעכבות

לפי רבי יהודה - שמיטת קרקע, ורש"י ותוס' מפרשים: דהיינו חזרת השדות לבעליהן, ותקיעת שופר אינן מעכבות מלחול שנת היובל לענין לאסור עבודת קרקע מזריעה וקצירה ובצירה, דדריש "יובל" מ"מ, ונדרש לפניו ולא לפני פניו ולגא לאחריו - עיין תוס', לפניו היינו שילוח עבדים שמעכב את היובל מלחול.

לפי רבי יוסי - "יובל" מ"מ בא לרבות שחזרת קרקעות ושילוח עבדים אינן מעכבות, אבל תקיעת שופר מעכבת, כי מסתבר שהמיעוט "יובל היא" בא למעט על תקיעת שופר שאי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר, אבל אפשר לעולם בלא שילוח עבדים, ועוד שתקיעת שופר מסורה לבית דין ולא ליחידים.

ולפי חכמים - שלשתן מעכבין, הואיל וסוברים ש"יובל היא" נדרש לפניו ולפני פניו ולאחריו. והרמב"ם פרק י' משמיטה הל' יג פוסק כחכמים.

כז. האם יובל נוהג בחוץ לארץ, ומנין למדים זאת? דף ט:

תשובה:

לפי חכמים - "יובל" מלמדנו שנוהג אפי' בחוצה לארץ, והואיל וכתוב גם "בארץ" דורשים, שיובל בחו"ל נוהג רק בזמן שנוהג בארץ, אבל כשאינו נוהג בארץ אינו נוהג בחו"ל. תוס' (ד"ה דאפי') כותבים: שגם רבי יוסי מודה לדין זה שהיובל נוהג בחוץ לארץ.

כח. האם מבריך חייב בערלה? דף ט:

תשובה:

בסוגייתנו מבואר: שמרכיב נקרא נטיעה וחייב בערלה, תוס' (ד"ה מרכיב) מביאים: ששינוי במסכת ערלה שפטור מן הערלה, ולכן כותבים: אם היחור לא נפסק מאביה ובאילן זקן, פטור מערלה, אבל אם היחור נפסק מאביה חייב בערלה, וזהו האופן המדובר בסוגייתנו, ומנין את הג' שנים ממתני שנפסק היחור מאביה.

כט. מהו הזמן לקליטת נטיעה, ולמאי נפק"מ? דף י:

תשובה:

א. הזמן

לפי רבי אליעזר ור"מ - ל' יום.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי רבי יהודה - ג' ימים.

לפי רבי יוסי ורבי שמעון - שתי שבתות.

ב. הנפק"מ

1. **לשביעית** - שאם נטע או הבריך או הרכיב פחות מל' יום לפני ראש השנה, יעקור, לפי שקלטה בשביעית, דסברי שאין נטיעה קולטת בפחות מל' יום. לתוס' (ד"ה ומותר): איסור תוספת שביעית בנטיעה אינו מדאורייתא.

2. **לערלה ונטע רבעי** - עיין לקמן תשו' לא נושא א' ב'.

ל. **כמה זמן יש להוסיף עבור תוספת שביעית מחול על הקודש:**

תשובה:

א. זמן התוספת

לפי רבי אליעזר - שלושים יום, דהיינו שאסור ליטע ל' יום לפני השביעית.

לפי רש"י (ד"ה לעולם) - לרבי מאיר הסובר (בסוגיין דף י, מחלוקתם מובאת בתשו' הבאה), יום בשנה נחשב שנה מספיק ותוספת יום אחד.

ב. תחילת מנין ימי התוספת מחול על הקודש

בגמ' מבואר: שאת ימי התוספת מחול על הקודש [ג"א ל' יום וג"מ יום אחד], מוסיפים סמוך לראש השנה, ולפני ימים אלו מוסיפים את ימי הקליטה, לר"א (בתשובה הקודמת) ל' יום, לרבי יהודה ג' ימים, לרבי יוסי ורבי שמעון שתי שבתות, הגמ' מוסיפה: שר"מ ס"ל כר"א ואעפ"כ א"צ שלושים ואחד, כי סובר שיום הל' עולה לו לכאן ולכאן, (הריטב"א מפרש: שזהו מפני שהקליטה נעשית בתחילת היום).

ג. בדיעבד כשנמטע בתוך זמן תוספת שביעית

בברייתא מבואר: שאסור לקיים הנטיעה בשביעית וצריך לעוקרה. למסקנת הגמ' (דף י:) הברייתא סוברת כר"מ שיום אחד בשנה חשוב שנה, והנוטע תוך ל' יום יעקור, משום שנקלטת בשביעית.

ד. בדיעבד כשימי קליטת האילן נכנס בימי תוספת שביעית

לפי רש"י (דף י: ד"ה צריך) - צריך לעוקרה, הואיל ובעינן שלא תהא נקלטת אפי' בתוספת שביעית.

ולפי התוס' (שבד"ה שלשים) בשם ר"ת - לא צריך לעוקרה, ומה צריך לרבי אליעזר ל' ושלושים זהו כדי להרויח את שנות הערלה, (וכמבואר בתשובה הבאה נושא ב', עיי"ש).

לא. **הנוטע בסוף השנה מה דין הנטיעה 1. לענין שנות ערלה. 2. לענין נטע רבעי. 3. לענין שביעית, ומדוע?**

דף ט:–י:

תשובה:

א. לענין ערלה כשנמטע לא בערב שביעית

בסוגייתנו מבואר: כי הזמן הקובע, לענין מנין שנות ערלה אינו זמן נטיעת האילן בפועל אלא זמן "קליטתם", ונחלקו התנאים מהו זמן הקליטה כנ"ל תשו' כט נושא א', ועל הזמן המבואר שם יש להוסיף, כדלהלן:

לפי רבי אליעזר - שלושים יום החשובים כשנה שלימה, לכן לשיטתו אם נטע ל' יום [מלבד הזמן הנ"ל, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה], לפני א' תשרי, עלתה לו שנה ראשונה למנין שנות ערלה.

ולפי רבי מאיר - רק יום בשנה חשוב שנה, (הגמ' אומרת: שר"א ור"מ לומדים את שיטתם מפסוק אחד, עיי"ש), ולכן אם נטע יום אחד [מלבד הזמן הנ"ל, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה], לפני א' תשרי עלתה לו שנה ראשונה למנין שנות ערלה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בגמ' לא איתפריש כשנטע תוך ל' יום לפני ראש השנה, מתי מסתיימות ג' שנות ערלה, ועיין מש"כ בענין זה בהערה שבסוף נושא הבא.

ב. לענין התחלת זמן נטע רבעי

הברייתא אומרת: שלכו"ע "פירות נטיעה זו [עכ"פ כשנטע יותר מל' יום לפני ערב ר"ה], הם ערלה עד ט"ו בשבט" של שנה שלישית, ואסורין עולמית, ופירות שיחנטו מט"ו בשבט דין רבעי עליהם לחללן ולאכלם בירושלים, ובט"ו בשבט לשנה הבאה יצאו מידי רבעי.

לפי רש"י (דף י. ד"ה ופירות) - לכך הועילו לה ל' [לר"א, ואילו לר"מ יום אחד], שלפני ראש השנה, שממהר התירה מט"ו בשבט ועד ר"ה. [לפי הרא"ש והדעה המובאת בסתם בשו"ע ביו"ד סי' רצד סעי' ה' - נטיעה שננטעה תוך ל' יום לראש השנה מונין ג' שנים מיום ליום, והפירות מותרים בראש השנה של השנה הרביעית, וברשב"א ובריטב"א מבואר: שלשיטה זו מונין ג' שנים מיום ליום, גם אם נטע מיד אחר ר"ה, לפי הרז"ה והריטב"א - בכל אופן דהיינו בין נטע תוך ל' יום מר"ה ובין נטע אחר ר"ה, יש לאסור את הפירות, שחנטו קודם ט"ו בשבט של השנה הרביעית, ולפי הרמב"ם פ"ט ממעשר שני הל' ט' - כשנטע יותר מל' יום לפני ר"ה, הפירות יוצאים ידי ערלה באם חנטו אחר ט"ו בשבט של שנה רביעית, ואם נטע תוך ל' יום לפני ר"ה, אסור עד א' בתשרי הרביעי, ואם נטע מאחד בתשרי עד ט"ו בשבט, מונה לו ג' שנים מיום ליום, הכס"מ אליביה מפרש: מיום הקליטה, והגר"א סי' רצד ס"ק יג אליביה מפרש: מיום הנטיעה, והשו"ע שם הביא את שיטת הרמב"ם כיש אומרים].

ג. לענין שביעית

1. כשימי הקליטה [המבואר לעיל תשרי כט] **נסתיימו לפני זמן תוספת שביעית** [המבואר בתשרי ל'] - לכו"ע עלתה לו שנה ומותר לקיים את הנטיעה בשביעית.

2. כשימי הקליטה נסתיימו בתוך שנת השמיטה - לכו"ע אסור לקיימן בשביעית.

3. כשימי הקליטה נסתיימו בתוך ימי התוספת שביעית

לפי רש"י (דף י. ד"ה צריך) - צריך לעוקרה, הואיל ובעינן שלא תהא נקלטת בתוספת שביעית.

ולפי התוס' (שבד"ה שלשים) - לא צריך לעוקרה, ומה צריך לרבי אליעזר ל' ושלשים זהו כדי להרויח את שנות הערלה, [כמבואר בנושא הקודם].

לב. מהו גילם של עגל, בן בקר ופר האמורים בתורה בסתם? **דף י.**

תשובה:

כל מקום שנאמר בתורה: **עגל** - היינו בן שנה. **בן בקר** - היינו בן שתי שנים. **פר** - היינו בן שלש.

לפי רבי מאיר - גם כ"ד חודשים ויום אחד נחשב כשלש, דס"ל יום בשנה חשוב שנה.

ולפי רבי אלעזר - כ"ד חדשים ול' יום נחשב לבן שלש, דס"ל דוקא ל' יום בשנה חשוב שנה, אבל פחות מל' יום לא נחשב שנה.

תוס' (ד"ה בן) **כותבים**: באותן הל' יום של השנה השלישית אינו לא כבן בקר ולא כפר, מידי דהוי אפלגס, [כבש בן שנתו קרוי כבש, ואחר י"ג חדשים קרוי איל, ובין זה לזה קרוי פלגס], **דאיצטריך "או" לרבנותו.**

לג. מאיזה גיל עד איזה גיל פר כשר הוא להקרבה? **דף י.**

תשובה:

בתוס' (ד"ה עגל) **מבואר:**

לפי רבי מאיר (בסוגיא) - **מבן ג' ועד בן ד' וה'.** [בתשובה הקודמת התבאר שמקצת שנה שלישית חשוב שנה, לר"מ אפי' יום אחד, ולר"א ל' יום].

לפי חכמים (בתורת כהנים) - **בן ג' דוקא ולא בן ד' או ה'.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי רבי יוסי הגלילי (במסכת פרה) - מבן שתי שנים הוא כשר.

לד. האם מקצת שנה נחשב שנה, לענין ערלה, שביעית, קרבן, לשנות גיל תינוק ותינוקת, לענין להתקדש כזאה, לענין שכירות נדרים, [ולמלכים]? דף י. יב:

תשובה:

1. **לענין ערלה, שביעית וקרבן** - בסוגייתנו מבואר: שאמרינן מקצת שנה נחשב כשנה, לר"מ אפי' יום אחד, בין בסוף השנה [ותחילת חשבון - תוס' ד"ה שנים] ובין בתחילת שנה, [וסוף חשבון - תוס'], ואילו לשאר התנאים צריך לפחות ל' יום, [מחלוקתם מובאת לעיל תשו' כג, ל', לא, לב].
 2. **בענין שנות גיל תינוק ותינוקת** - תוס' (ד"ה בן) מביאים שצריך שלמים, דהיינו לתינוק בן י"ג שנים מלאים ויום אחד, ולתינוקת בת י"ב שנים ויום אחד.
 3. **לענין להתקדש בביאה** - תוס' (שם) מביאים: שלר"מ - בת שתי שנים ויום אחד, נחשבת כבת ג', ומתקדשת, ולחכמים - צריך ג' שנים שלימות ויום אחד.
 4. **לענין שכירות בתים** - בברייתא (לעיל דף ז:) מבואר: המשכיר "לשנה זו" לכו"ע פחות מל' יום לפני א' ניסן לא נחשב לשנה, ואם ל' יום הוי שנה, [ענין מש"כ לעיל תשו' יח דין 4, ובהערה שם מובא מחלוקת ראשונים אם תנא דמשנתנו דף ב. חולק וסובר של' יום גם לא נחשב לשנה, וצריך שנה שלימה מיום ליום].
 5. **לענין נדרים** - הגמ' לקמן (דף יב:) אומרת: שבמודר הנאה מחבירו "לשנה זו" לכו"ע אפי' יום אחד נחשב כשנה, שאם הגיע ר"ה א' תשרי עלתה לו שנתו, מפני שאזלינן בתר כוונת הנודר, ודעתו עד כ"ט אלול. [וכנ"ל תשו' יט נושא ב' דין 8].
 6. **למלכים הגמ' (בדף ד:) אומרת: שיום אחד נחשב לשנה, בין בתחילת השנה למלכותו ובין בסוף השנה ומת.** [הריטב"א מסביר: שדבר שהוא תקנת חכמים לכו"ע יום אחד בשנה חשוב שנה, וכל המחלוקת התנאים זהו בדינים דאורייתא].
- לה. האם אמרינן מקצת יום ככולו בנדה, כזכה גדולה וצקומרת יום כנגד יום, בתחילת ספירה וצקוף ספירה, כולל אשה נעשית זכה גדולה, ומדוע?** (י.)

תשובה:

א. מקצת היום ככולו בנדה ובזבה

1. **נדה** - יום תחילת ראייתה עולה לה למנין ז' הימים, ואמרינן מקצת היום ככולו, אבל ביום השביעי שלה לא אמרינן מקצת היום ככולו, ולכן אינה יכולה לטבול לפני שקיעת החמה.
2. **זבה בדולה** - בתחילתה [ותחילת חשבון ז' נקיים] אין סוף היום עולה לה, [פי' זבה גדולה היא אשה שראתה ג' ימים רצופים לאחר ז' ימי הנדה, כשפוסקת בטהרה באמצע היום, אותו קצת היום שעד הערב אינו במנין ז' הנקיים, משום שאנן ז' נקיים בעינן לזבה, ואילו למנהג כותיים יום שפוסקת בו ספירתו למנין ז' נקיים], ואפ"ה עולה לה בסופה [סוף ז' נקיים], הן לרבי יוסי דס"ל מקצת היום ככולו, [שאם פסקה בחצי היום עולה לה שימור סוף היום הנשאר], והן לרבנן דסברי שלא אמרינן מקצת היום ככולו, לענין שאם תראה בשביעו נטמאת למפרע, מ"מ אם טבלה ביום מותרת היא לשמש לאחר טבילה מיד מדאורייתא.
3. **שומרת יום כנגד יום** - סוף היום עולה לה, דכתיב "יהיה".

ב. האופן שאשה נעשית זבה גדולה

תוס' (ד"ה שנים) מביאים:

- לפי חכמים דסברי מקצת היום לא הוי ככולו - כל שראתה ג' ימים רצופין אפי' טיפה אחת כל יום, הרי היא נחשבת לזבה גדולה.
- לפי הגמ' בפסחים אליבא דרבי יוסי הסובר מקצת היום ככולו - בשופעת ג' ימים או ברואה שני בין השמשות

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ולפי גירסת הגמ' בנזיר אליבא דרבי יוסי - ברואה שלשה בין השמשות.

תוס' כותבים: שאם ראתה ג' פעמים רק בלילות לפי רבי יוסי לא נעשית זבה גדולה, דכי היכי שתחילת היום נחשב לה שימור כך סוף היום נחשב לה שימור.

לו. האם מעשר דגן, ירקות ופירות חיובם מדאורייתא? דף יב.

תשובה:

בסוגייתנו מובא: **שירקות - חיובם מדרבנן, אבל מעשר דגן - חיובם מדאורייתא**, תוס' (ד"ה תנא) כותבים: שלכאורה משמע שכל שאר פירות חיוב מעשרותיהם מדאורייתא, ומביאים את הירושלמי (במסכת מעשרות) הדרש מפסוקים כדלהלן:

1. **קטניות: שום וגרגיר - חייבים.**
2. **לוף העליון, כרישין, לפת, צנון ושאר זרעוני גינה שאינם נאכלין - לא חייבים.**
3. **פירות האילן - חייבים, חוץ מחרובי שיטה, צלמוני, חרובי גדירה.**
4. **ירקות - מדרבנן.**

לפי מסקנת התוס' רש"י (לקמן דף יב: ד"ה מנא) - רק דגן תירוש ויצהר חיובם מדאורייתא, (המנ"ח מצוה שצה כותב: שה' מיני דגן בכלל זה), אבל ירקות ושאר פירות האילן חיובם רק מדרבנן, אפי' דבש תמרים, יין תפוחים ותאנים. והדרשות שבירושלמי הנ"ל הם אסמכתאות בעלמא, ושלירקות אין אסמכתא מהפסוק לחייב, ומה שכתוב בספרי "וכל" מעשר, לרבות ירקות למעשרות, לפירושים הראשון זה לא אסמכתא גמורה, ולפירוש השני הספרי חולק על הירושלמי אם לירקות יש אסמכתא מן התורה. [לפי רש"י ותוס' ב"מ דף פח: - זיתים וענבים העומדים לאכילה חייבים מדאורייתא, והעומדים לייב ולשמן אינם חייבים מהתורה כל זמן שלא עשאו יין ושמן. ולפי הרמב"ן דברים פי"ד פסוק כב רק יין ושמן חייבים מהתורה, ולפי הרמב"ם פ"ב מתרומות הל' א', ופ"א ממעשרות הל' ט' - תבואה קטניות וכל הפירות חייבים מהתורה, חוץ מפירות וירקות שאינם נאכלים לרוב בני אדם. ולפי הריטב"א ב"מ דף פח: בשם הראב"ד - כל ז' המינים חייבים מדאורייתא.]

לז. מהו השלב הקובע בירקות ובפירות חיוב מעשרות וסוג חיוב המעשרות? דף יב.

תשובה:

1. **ירקות - זמן הלקיטה קובע א.** מהו חדש ומהו יסן, שאין מעשרין ממה שנלקט אחר ר"ה על מה שנלקט לפני ר"ה ולהיפך. **ב.** גם קובע את סוג חיוב המעשר, (ברש"י דף יד. סוד"ה איכא. מברא: שזוהו אפי' אם מנעו מהירקות מים ל' יום לפני ר"ה, אחרת מפול המצר, עיין לקמן תשר' מב דין ג'). **דהיינו שירקות שנלקטו לפני ראש השנה של שלישית או שישית חייבים מעשר שני, ושנלקטו אחר ר"ה של שלישית או שישית חייבים מעשר עני.**

השלב הקובע חובת מעשרות בירק הנאגד - גורנו [פי' גמר מלאכתו] למעשר משיאגד, שמאז אסור לאכול ממנו עראי עד שיעשר. [ולפני שנאגד נגמר מלאכתו אסור מדרבנן לאכול אכילת קבע].

השלב הקובע חובת מעשרות בירק שאינו נאגד - גורנו למעשר משימלא את הכלי, תוס' (ד"ה משימלא, ע"פ סיפא של הברייתא) כותבים: שאם אינו ממלא את הכלי - משילקט כל צרכו.

2. **תלתן** [מן תבלין - רש"י] - משתצמח התבואה לזרעים.

לפי רש"י (ד"ה משתצמה) אחר שנת צמיחתו הוא מתעשר ולא אחר שנת לקיטתו, "משתצמח" היינו שהזרע צומח בתוכו.

ולפי התוס' (ד"ה משתצמה) - היינו שנגמר ביכולת כל כך, שאם תולשין וזורעים אותן במקום אחר מצמיח.

3. **התבואה והזיתים - משיביאו שלישי.** לפי רש"י (ד"ה מנא הני מילי) - היינו שאחר השנה שהביאו בה שלישי הם מתעשרין. [ולפי הריטב"א - לענין קביעות שנים וחייב מעשרות הולכים ביתים אחר חנטה ולא אחר הבאת שלישי].

לפי רש"י (ד"ה התבואה) - תבואה היינו דגן ותירוש.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי התוס' (ד"ה התבואה) - תירוש אינה בכלל דגן, ואעפ"כ בענבים הולכים בתר שלישי.

4. **בשאר אילנות - ברש"י ובתוס' (שם) מבואר:** שלענין קביעות השנים אזלינן בתר חנטה. (שם) חנטו לפני ט"ו בשבט - כדעת ב"ה אחרת מב"ש שס"ל א' בשבט - מתעשרים לשנה שעברה. משא"כ ירקות אזלינן בתר לקיטה, שאם ליקטן לפני א' בתשרי מתעשרים לשנה שעברה.

בתוס' (שם) מבואר: **שהשיעורים המוזכרים בפ"ק דמעשרות לענין עונת המעשרות בפירות, הוא בשלב הבאת שלישי שלהם.**

לפי רש"י (ד"ה מנא, השני) ולפי התוס' (ד"ה התבואה) - שלב הבאת שלישי ושלב חנטה הם שני שיעורים שונים. תוס' (בסוף דבריהם) כותבים: שחנטה הוא שלב לפני שהביאו שלישי. [החזו"א פ"ז משביעית ס"ק יא, מדייק מהר"ש, שמשנשר הפרח ונראה הבוסר הוא חנטה, המאירי בתחילת המסכת מביא שי"א שזה הפרח. הפנ"י כותב בדעת הרמב"ם ורש"י: שחנטה היא עונת המעשרות, וכן הכריע החזו"א].

5. **קטניות - עיין לקמן תשו' מ' מב.**

לח. מהו הסלכ הקובע באילנות וזירקות את קדושת קטניות?

דף יב:

תשובה:

1. **באילנות - בתר חנטה.**

לפי תוס' (ד"ה התבואה) - ענבים בכלל אילנות שאזלינן בתר חנטה, (יש סוברים שענבים כותבים, עיין ר"ן, ובר"ש פ"ב משביעית הל' ג').

2. **בירקות - ברש"י (ד"ה מנא, השני, ע"פ הגמ' לקמן דף יד.) מבואר:** שאזלינן בתר לקיטה. (וכך פוסק הרמב"ם פ"א ממע"ש הל' ד').

לפי שיטת התוס' (לקמן דף יד: ד"ה ולשביעית) אליבא דרש"י - גם בירקות אזלינן בתר גמר פרי, ומה שהוזכר "לקיטה" זהו משום שהרגילות שהלקיטה בגמר פרי, ולכן אם נגמר בשישית, לכו"ע אין בהם קדושת שביעית, (מיהו לענין אתרוג למ"ד ששורה לירק בדרך אחד, עיין מש"כ לקמן תשר' מג).

לט. מה לומדים חז"ל מהפסוקים 1. מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות. 2. בחלק וזקליר חשבות?

דף יב:

תשובה:

1. **מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות - לפי תחילת הסוגיא (דף יב:), שכל תבואה שהביאה שלישי בשביעית לפני ראש השנה, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית, תוס' (ד"ה מנהג) כותבים: דהיינו לאוסרה בסחורה וחייבים בביעור ושאר דיני פירות שביעית. (למסקנת הגמ', דין זה נלמד מפסוק אחד).**

2. **בחריש ובקציר תשבות - בתוס' (ד"ה מנהג) מבואר:** שזהו לענין תוספת שביעית, שקציר שביעית שהביאה שלישי בשביעית ויוצא למוצאי שביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית לאסור חרישה קצירה ולעדור את אותה תבואה. (דין זה הוא לענין לאסור עבודת קרקע והדין הקודם לענין קדושת שביעית בפירות כ"ל תשר' כג נשא א').

מ. מהו השלב הקובע בקטניות כאורז, דוחן, פרגון, שומשומין, לענין חיוב מעשרות וקטניות, ומדוע?

דף יג:

תשובה:

א. השלב הקובע לענין מעשרות

לפי תנא דמתניתין רשביעית - אזלינן בתר השרשה משום שעשויים פרכין פרכין, ואינן נלקטין כאחד, ולכן: אם השרישו לפני א' תשרי מתעשרין לשעבר (ומותרין בשביעית - עיין נשא ב'), ואם השרישו אחר א' בתשרי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

וליקטום בשאר שנות שבוע שאינה שביעית, מתעשרין לשנה הבאה, ואין מעשרין מזה על זה. [ואסורין בשביעית], רש"י (ד"ה מתוך) מפרש: מעשר קטניות וירק מדרבנן הם, ויכולת ביד חכמים לקבוע זמן לכל אחד לפי דעתם.

זהו אם לא עירב את הקטניות שנשתרשו לפני ר"ה בשל קטניות שנשתרשו אחר ר"ה, אבל אם עירבן סובר ר"ש שזורי שיש בילה ומותר לעשר כן, וחכמים חולקים עליו, מחלוקתם עיין בתשובה הבאה.

ולפי שמואל [רש"י ד"ה אשתמיטיה מפרש: ששמואל מצא תנא שסבור כן. ופסק כמותו. ועיין תוס' סוד"ה אחר, ומה שהקשו עליו. הבעל המאור כתב: שהתנא הוא ר"ש שזורי] - בקטניות הולכים בתר גמר פרי [ולא אחרי השרשה], ולכן יכול לתרום ממה שהשתרש לאחר ר"ה על מה שהשתרש קודם ר"ה גם אם לא מערבן. תוס' (ד"ה אחר) מפרשים: שקטניות אלו גמר הפרי שלהם כאחת [וממתיין ללוקטן עד אחר שהתייבשו. ואין לקיטתן כאחת], ולכן אין שייך כאן שיעשר מן החדש על הישן. תוס' (ד"ה היה) כותבים: ששמואל ס"ל כן לא רק בפול המצרי אלא גם באורז, דוחן, פרגין ושומשומין [אחרת מהריטב"א].

לפי תוס' (שם) - רבנן חולקים וסוברים שהשלב הקובע הוא הלקיטה.

ב. השלב הקובע לענין שביעית

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה מתוך) - שמא מה שהולכים בתר השרשה [לתנא דמתניתין דמסכת שביעית], אף להתיר בשביעית כשהשרישו בשישית, זהו בשביעית בזמן הזה ורבי היא, דס"ל שהיו מדרבנן, אבל אם שביעית בזמן הזה דאורייתא אזלינן בתר לקיטה כשאר ירק.

ולפי פירוש השני - זהו אף אם שביעית בזמן הזה דאורייתא, כי בתורת כהנים מבואר: שאם השרישו בשישית מותרים זהו ממה שנאמר "ואספת את תבואתה בשביעית".

מא. האם אפשר לערב חדש עם ישן וליקח מהמעורב ולעשרן, ומדוע? **דף יג:**

תשובה:

לפי רבי שמעון שזורי - יכול, דס"ל יש בילה, דהיינו לסמוך על הבילה שיש מהחדש ומהישן בתוך המעשר לפי חשבון.

תוס' (ד"ה ויצבור) כותבים: שצבירת גורן זו יכולה להיות רק לענין חדש וישן, אבל לענין שניה הנכנסת לשלישית לא מהני, הואיל ושניה מעשר שני ושלישית מעשר עני, וכן לא ענין לחמישית הנכנסת לשישית, ויכול לתקן ע"י שיפריש מעשר אחד ויחללן על מעות ויאכל בשווי המעות בירושלים, והמעשר יחלק לעניים, [כשמפריש שני עישורין ממש היו מעשרותיו מקולקלין. משום שמרבה במעשרות. כמבואר בהגהה שעל הגלין שבתוס' דף יד. ד"ה ונהג].

לפי רבנו - לא יכול, דסברי שלא נבלל יפה, ורובו של מעשר מן החדש או רובו מן הישן. [ואין להם תקנה אא"כ תורמים ומעשרין עליהם ממקום אחר לפי חשבון. מחדש על החדש ומישן על הישן].

ולפי שמואל [ברש"י ד"ה אישתמיטיה הראשון, מבואר: שמוצא תנא שאומר כך ופסק כמותו] - רק בדבר לח אומרים יש בילה, כי מתערב יפה, אבל בדבר יבש אין בילה.

מב. מהו השלב הקובע בפול המצרי לענין מעשרות ושביעית, ומדוע? **דף יג: יד:**

תשובה:

1. פול המצרי שזרעו לזרע ולא לירק - דינו כקטניות המבוארים לעיל תשו' מ', עיי"ש. [בין מנע ממנו מים ל' יום לפני ר"ה ובין לא מנע].

2. פול המצרי [שזרעו לירק לאכילה - רש"י ד"ה ופול, "לירק" פי' לאכול הגבעולין] - הגמ' אומרת: שאם לא מנע ממנו מים ל' יום לפני ר"ה לכו"ע מתעשרין לשנה הבאה, אבל אם מנע ממנו מים הדין תלוי במחלוקת רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, שנחלקו מהו הטעם שבירקות אזלינן בתר לקיטה, לריה"ג זהו מפני שגדילין על מי שנה הבאה, [משא"כ אינן שגדל על מי שנה שעברה], ולרבי עקיבא זהו מפני שירקות גדלים על כל מים, [משא"כ אינן שגדל על רוב מים]. הגמ' אומרת שהנפק"מ ביניהם הוא בדין זה של בצלים הסריסים ופול המצרי.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ונמסותפקים בהשקאה אחת לשלושים יום או יותר, ושונים משאר ירקות שצריך להשקותם תמיד עד לקיטתם, ששנינו: שאם מנע מהם מים ל' יום לפני ראש השנה מתעשרין לשנה שעברה ומותרין בשביעית, ואם לא מנע מהם מים אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה.

לפי רש"י (ד"ה איכא) - המשנה כריה"ג, דכיון שמנע מהם מים הרי גדלו בשנה שעברה, לכן מתעשרין לשנה שעברה, אבל לר"ע הרי גדלים על כל מים.

ולפי רש"י בפירושו השני ולפי התוס' (ד"ה ופול) - המשנה כרבי עקיבא, דכיון שמנע מהם מים ל' יום לפני ר"ה נעשו כבעל, כלומר יצאו מתורת ירקות ונעשו כשדה הבעל ומתעשרין לשעבר.

מג. האם אתרוג שווה לאילן או לירק לענין: 1. סוג המעשרות, ולענין חדש וישן. 2. לשביעית. 3. לכלאיים בכרם?
דף יד. – טו:

תשובה:

לפי רבן גמליאל וכן אמר רבי יוסי אבטולמוס העיד משום המשה זקנים - אתרוג שווה לאילן ושאזלין ביה בתר חנטה - רש"י ד"ה שווה, לענין ג' דרכים, 1. לערלה. 2. לרבעי. 3. לשביעית, ורש"י בקידושין דף ב. ובסוכה דף לט: מפרש: ששווה לאילן לענין שנוהג בו דיני ערלה רבעי ושביעית. ועיין רשב"א וריטב"א, ושווה לירק בדבר אחד שבשעת לקיטתו עישורו.

תוס' (ד"ה ולשביעית) כותבים: 1. לפירושה הראשון - הולכים בתר לקיטה אף אם נגמר פרי האתרוג קודם, ונחלוק משאר פירות האילן, לפי שדרכו לעמוד באילן שתיים ושלוש שנים, ונלפי התוס' בקידושין דף ב. סוד"ה אתרוג - הולכים בתר רוב גידול, ולפירושה השני - הולכים בתר לקיטה רק אם לא נגמר הפרי. (הרמב"ם פוסק שתמיד הולכים בתר לקיטה). 2. שה"ה שאתרוג שווה לאילן לענין כלאיים בכרם שלא הוי כלאיים.

למסקנת הגמ' בדעת רבה בר רב הונא אליביה - אע"פ שר"ג ס"ל שאזלין בתר לקיטה מ"מ מודה שראש השנה שלו הוא שבט, שאין תורמין ממה שנלקט אחר ט"ו בשבט (כדעת ב"ה אחרת מב"ש דס"ל א' בשבט) על מה שנלקט לפני ט"ו בשבט, ולהיפך, ושר' ינאי אומר: שאזלין בתר שבט חדשים ולא דתקופה, ושל רוב שנים, דהיינו שאפי' בשנה מעוברת השלב הקובע הוא ט"ו בשבט, ולא באדר א'. (לפי הרשב"א הריטב"א והר"ן - דין פאה נוהג באתרוג כבאילן, אבל לפי התוס' קידושין דף ג'. אתרוג פטור מפאה).

ולפי ר' אליעזר - אתרוג שווה לאילן לכל דבר. שגם לענין מעשר אזלין בתר חנטה.

דין אתרוג שנדל בשישית ונלקט בשביעית ולהיפך לענין מעשרות ושביעית - עיין לקמן תשו' מה.

מד. מדוע כשליקט רבי עקיבא אתרוג בשבט נהג בו שני עישורין?
דף יד. – יד:

תשובה:

האופן הראשון של הגמ' - להחמיר אחד כדברי ב"ש ואחד כב"ה, ומדובר שליקט בא' שבט. ור"ע הסתפק אם לב"ה השלב הקובע הוא א' בשבט או ט"ו בשבט.

תוס' (ד"ה ונהג, ע"פ הירושלמי) כותבים: לא שהפריש שני עישורים ממש, וכי היה מרבה דמעשרות ולא היה מתוקן, אלא שהפריש מעשר אחד למעשר שני ופדאו וחלקו לעניים, ונהמעות העלה לירושלים ונהג בהם דיני מעות מעשר שני בירושלים.

לפי ר' יוסי בר יהודה וכן סובר רבינא - ר"ע רצה להחמיר גם כרבן גמליאל (שבתשו' הקודמת), וגם כר' אליעזר, ומדובר באתרוג שחניטתו היתה בשנה אחת ולקיטתו בשנה אחרת.

מה. מה דין אתרוג בת שישית שנכנסה לשביעית, ולהיפך, לענין: חדש וישן, מעשרות וביעור, ומדוע?
דף יד. – טו:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

לפי רבן גמליאל - אתרוג שוה לאילן בג' דברים: לערלה, לרבעי ולשביעית, ושווה לירק בדבר אחד בלבד, שבשעת לקיטתו עישורו, וכן סובר אבטולמוס בשם ה' זקנים.

לפי ר' אליעזר - שווה לאילן לכל דבר, שאזלינן בתר חנטה.

לפי רבה [אליבא דר"א - תוד"ה יד] - אתרוג שישיית שנכנסת לשביעית אף שאזלינן בתר חנטה ונחשב לשישיית ופטורה מביעור, מ"מ פטורה ממעשרות, הטעם עיין לקמן דין 3.

ולפי רב המנונא [אליביה] - חייב במעשר, כי גם לענין מעשר נחשב לשישיית.

ולפי רבי יוחנן ור"ל (דף טו:) - לעולם שישיית, אפי' כזית ונעשית ככר חייבים עליה משום טבל, רש"י מפרש: שזהו בין למעשר ובין לביעור. תוס' (ד"ה ולשביעית) כותבים: כזית לאו דוקא, ושמא פחות מכזית באתרוג לא נחשב חנטה.

לפי גירסתינו בגמ' בדעת רבותינו שנמנו באושא (דף טו:) - אזלינן בתר לקיטה בין למעשר ובין לשביעית. דהיינו שיש ג' מחלוקות בדבר ולא שתיים.

לפי התוס' (דף טו: ד"ה ורבותינו) בשם אית דגרסי - רבותינו סוברים כדעת ר' אליעזר, שאזלינן בתר חנטה לכל דבר, [וב' מחלוקות בדבר].

ולפי ר"ש בן יהודה בשם ר"ש [הוא שיטה רביעית] - לענין ביעור אין האתרוג חייב בביעור אא"כ חנט בשביעית וגם נלקט בשביעית.

אופנים והפרטים לפי כל השיטות הנ"ל

1. לענין חדש וישן - למסקנת הגמ' (דף טו.) לכו"ע השלב הקובע הוא שבט כאילן שהוא ר"ה לאילנות.

2. לענין ביעור באתרוג שישיית הנכנסת לשביעית

לר"ג, לרבה [דף טו. בדעת ר' אליעזר - תוס' דף טו. ד"ה יד], לרב המנונא [בדעת ר"א] ולפי רבי יוחנן ור"ל (דף טו:) - אזלינן בתר חנטה כאילן ופטורה מן הביעור, וזהו כאבטולמוס משום ה' זקנים. [לפי הרמב"ן על התורה - ביעור היינו חייב להפקיר את הפירות, ולפי הרמב"ם פ"ז משביעית הל' ג' - הוא ביעור מהעולם].

לפי האית דגרסי בתוס' (דף טו: ד"ה ורבותינו) - כך הוא גם דעת רבותינו שנמנו באושא.

ולפי גירסתינו בגמ' (שם) ולפי התוס' שם בדעת רבותינו - אזלינן בתר לקיטה כירק אפי' לענין ביעור וחייבת בביעור.

3. לענין מעשר באתרוג שישיית שנכנסת לשביעית

לפי ר"ג ואבטולמוס ולפי גירסתינו בדעת רבותינו שבאושא (דף טו:) - פטורה מן המעשר ומותרת בשביעית, כי אזלינן בתר לקיטה כירק, ובתר חנטה לענין שביעית, ואם נגמר הפרי בשישיית - עיין מש"כ לעיל תשו' לח דין 2.

לפי רבה (דף טו.) - פטורה מן המעשר, כי יד הכל ממשמשין באתרוג, רש"י מפרש (כהריטב"א): דכיון שבשביעית השדות מופקרות, פטור ממעשרות ככל פרי שמפקירו, ולכן זהו אפי' כשאין באתרוג קדושת שביעית. תוס' (ד"ה יד) כותבים: שטעם זה נצרך לדעת ר' אליעזר, דס"ל אתרוג שוה לאילן לכל דבר, ואזלינן בתר חנטה, ואילו לדעת רבן גמליאל הסובר שאזלינן באתרוג בתר לקיטה לענין מעשר, ובתר חנטה לענין שביעית, אתרוג שנלקט בשביעית, דינו כשביעית שפטור מן המעשר וחייב בביעור, ושחנט בשישיית פטור מביעור. [ועיין חזו"א פ"ט משביעית יח שהנפק"מ בין רש"י לתוס' הוא בפירות שביעית שלא הפקירם אם חייב במעשר, ושלחוס' פטור].

ולפי רב המנונא [אליבא דר' אליעזר - תוס' שם] לפי גירסתינו בדעת רבותינו, ולפי רבי יוחנן ור"ל (דף טו:) - חייבת במעשר כי נחשב לשישיית לכל דבר, רש"י (ד"ה רב המנונא) מפרש: שאף שיד כל אדם ממשמש

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

בו, מ"מ הוי גזל, והפקר כזה אינו פוטר ממעשר. [מר"ש בן יהודה משום ר"ש הסובר "שאיין לך דבר שחייב במעשר אא"כ גדל בחיוב ונלקט בחיוב" מוכח שסובר שפטור ממעשר מפני שיד כל אדם ממשמשין בו כרבה ולא כרב המנונא – עיין חזו"א פ"ז משביעית ט"ו].

4. בת שביעית שנכנסת לשמינית לענין חיוב מעשר וביעור

לפי ר"ש בן יהודה משום ר"ש - פטורה ממעשר ומביעור.

לפי רש"י (ד"ה מותר) ולפי התירוף הראשון בתוס' (ד"ה שאין) - דברי ר"ש נאמרו בכל הפירות, ורק לענין דיני ביעור ומעשר, אבל לענין שאר דיני שביעית אם באילן אזלינן בתר חנטה, אם בירק בתר לקיטה, ואם בתבואה ובזיתים בתר הבאת שליש.

ולפי התירוף השני בתוס' - דברי ר"ש נאמרו רק באתרוג בלבד אבל שאר פירות שנלקטו בשמינית חייבים בביעור, וכן סובר הריטב"א, ויעוין בטורי אבן.

לפי רבה, לפי רב המנונא [אליבא דר"א] ולפי האית דגרסי ברעת רבותינו שבאושא - פטורה מן המעשר וחייבת בביעור, רב המנונא מסביר: שזהו משום שאזלינן בתר חנטה לכל דבר, והרי חנט בשביעית, ואילו רבה [בדעת ר' אליעזר - תוס' שם] מפרש: שחייבת בביעור, מפני שאזלינן לחומרא, תוס' (ד"ה בשלמא) כותבים: שיש ספק אם אזלינן בתר חנטה או לקיטה, ולכן חייבת בביעור, ואעפ"כ פטורה ממעשר, מאחר שחכמים חייבוהו להפקיר.

הגמ' אומרת: שרב המנונא ורבה הסוברים שלענין שביעית אזלינן בתר חנטה וחייבת בביעור סוברים כאמר רבי יוסי, אבטולמוס העיד משום ה' זקנים, ולא כר"ש, תוס' (ד"ה יד, והראשונים) כותבים: שגם ר"ג סובר שחייבת בביעור, כי הוא סובר שאזלינן בתר חנטה ובחנם הגמ' הביאה את אבטולמוס].

ולפי גירסתינו ברעת רבותינו שבאושא - חייבת במעשר ופטורה מן הביעור, משום שאזלינן בתר חנטה לכל דבר.

לסיכום [מגמ' מהדורת שוטנשטיין]:

בגמ' הובאו ארבע שיטות של תנאים באשר לקביעת שנתו של אתרוג לענין מעשר ולענין שמיטה.

לפי רבי אליעזר (במשנה שהובאה לעיל יד, ב) - אתרוג הולך לפי חנטה בין לענין שמיטה ובין לענין מעשר.

לפי ... רבותינו שבאושא (בברייתא) - להיפך, אתרוג הולך לפי לקיטה בין לשמיטה בין למעשר.

לפי אבטולמוס (בברייתא, ורבן גמליאל במשנה שהובאה לעיל יד) - יש הבדל בין שמיטה למעשר: באתרוג לפי חנטה לענין שביעית אבל לפי לקיטה לענין מעשר.

רבה ורב המנונא הכריעו כאבטולמוס, ולפיכך פטרו מביעור אתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית, וחייבו אתרוג שחנט בשביעית ונלקט בשמינית, כמו כן פטרו אתרוג שחנט בשביעית ונלקט בשמינית ממעשר, כי אף שלגבי הלכות מעשר נחשב אתרוג זה ליבול השנה השמינית, (שהרי הולכים בו לפי לקיטה למעשר), אולם כיון שדין השמיטה חל עליו הרי הוא מופקר, והפקר פטור ממעשר. ובאשר למעשר מאתרוג שחנט בשישית ונלקט בשביעית, רב המנונא מחייבו מאחר ואינו קדוש בקדושת שביעית ואינו הפקר מן הדין, אבל רבה פוטר ממעשר כי סוף סוף יד הכל ממשמשים בו ואינו נשמר לבעליו.

ולפי רבי שמעון בן יהודה בשם רבי שמעון - דין השמיטה [או על כל פנים חובה הביעור] אינו חל על האתרוג אלא אם כן חנט בשביעית וגם נלקט בשביעית. [הרמב"ן לעיל יג: מעלה אפשרות שזהו דין התורה לגבי כל פירות האילן: ואפי' לפי התנאים החולקים על רבי שמעון, דין השמיטה חל על פירות שחנטו בשביעית ולא נלקטו בה רק מגזירת חכמים]. מאידך חובת מעשר אינה חלה על אתרוג אלא אם כן חנט וגם נלקט בשאר שנות השבוע, אבל אם חנט בשישית ונלקט בשביעית, או חנט בשביעית ונלקט בשמינית, הוא פטור ממעשר. "שאיין לך דבר שחייב במעשר אלא אם כן גדל בחיוב ונלקט בחיוב".

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מו. מהו השלב הקובע באילנות לענין חדש וישן? דף טו:

תשובה:

אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט (ולב"ש קודם א' בשבט), מתעשר לשנה שעברה, ואם אחר תאריך זה מתעשר לשנה הבאה.

לפי רבי נחמיה - זהו באילנות שלקטתן לא בפעם אחת, אבל אילנות שפירותיו נגמרים כאחת ולקטתן כאחת, כדקלים וזיתים, ותוס' ד"ה כגון כותבים: בחינם נקט זיתים, דמודה בהו ת"ק, דתבואה וזיתים אחר שליש ולא אחר חנטה, וחרובין, אע"פ שחנטו קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה, מפני שהולכים אחר הלקיטה.

ולפי חכמים - אין חילוק ותמיד הולכים בתר חנטה. וכך פוסק ר"ל.

רבי יוחנן אמר: נהגו בחרובין (זהו לאו דוקא. אלא גם בכל פירות אילן הנלקטין כאחת כדקלים וזיתים - תוד"ה נהגו) כרבי נחמיה, רבי אבא הכהן הסתפק אם רבי יוחנן חזר בו ופוסק כחכמים, או שמא רק במעשר חרובין שהוא מדרבנן הקילו וקבעו לילך אחר גמר פרי.

מז. כמה סוגי תאנים יש? דף טו:

תשובה:

בתוס' (ד"ה בנות שוח) מבואר: כי יש חמשה סוגי תאנים, וכדלהלן:

1. **שחורות, לבנות** - תאנים טובות והם סתם תאנים.
2. **בנות שוח לבנות** - תאנים טובות ומהם אכל אדם הראשון (ואינם לבנות כתאנים סתם) ונקראות בנות שבע.
3. **בנות שוח** - הם תאנים גרועות, והן עושות לשלוש השנים, שדינם לענין שביעית תלוי במחלוקת רבי נחמיה וחכמים, כמבואר בתשובה קודמת.
4. **יש אומרים מוכססים בנות שוח** - תאנים גרועות שמהחנטה עד לקיטה ז' שנים, בבנות שוח רגילות מהחנטה ועד הלקיטה ג' שנים, ומהנטיעה עד הלקיטה ז' שנים.

מח. באלו פרקים העולם נידון? דף טז:

תשובה:

לפי תנא רבישנתינו - בארבע פרקים העולם נידון: בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ובחג נידונים על המים. הגמ' אומרת: שזוהי דעת תנא דבי רבי ישמעאל, ומדובר בתחילת דין, אך חיתום הדין הוא ביום הכיפורים.

לפי רבי מאיר - הכל נידונים בראש השנה, אבל גזר הדין נחתם ביוה"כ.

ולפי רבי יהודה - הכל נידונים בראש השנה, אבל גזר הדין של כל אחד נחתם בזמנו: בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בחג על המים, ומוסיף: שהאדם נחתם ביום הכיפורים.

לפי רבי יוסי - אדם נידון בכל יום.

לפי רבי נתן - אדם נידון בכל רגע ורגע.

מט. האם ניתן לקרוע גזר דין, וכיצד? דף טז: יח:

תשובה:

1. **רבי יצחק אומר: ד' דברים מקרעים גזר דינו של אדם אף אחר גזר דין: צדקה, צעקה, שינוי השם, שינוי מעשה, וי"א אף שינוי מקום.**
2. **יחיד ששב בין ר"ה ליוה"כ** - מוחלין לו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי התנא דברייתא (דף יז:) - אם לא שב עד יוה"כ, אפי' הביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלין לו.

ולפי רבי מאיר (בברייתא דף יח.) - מועילה תפילה לקרוע גזר דין אף אחר שנחתם.

3. ציבור - יכולים לקרוע גזר דין שאין עמו שבועה גם אחר שנחתם, אבל גזר דין שיש עמו שבועה אינם יכולים לקרוע, ואעפ"כ יכולים למעט את העונש.

נ. על אלו חדשים השלוחים יוצאים להודיע על קידוש החודש: דף יח. יט:

תשובה:

לפי תנא דמשנתנו (דף יח.) - על ו' חדשים: על ניסן מפני הפסח, על אב מפני התענית, והגמ' אומרת: שעל תמוז ועל טבת לא היו יוצאים, כיון שאין חובה להתענות. ומפרש רש"י: לכן לא הטריחו לשלוח שלוחין. הירושלמי כותב: שעל סיון שלא יצאו, זהו משום שהוא לאחר 49 ימי ספירת העומר. על אלול מפני ר"ה, על תשרי מפני תקנת המועדות, על כסלו מפני חנוכה, על אדר מפני הפורים, וכשהיה ביהמ"ק קיים הם יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן. (רש"י במשנה כותב: שמ"מ לא היו השלוחין מחללין את השבת מחמת שליחותן. וזהו ע"פ הגמ' לקמן דף כא:).

לשיטת רש"י (במשנה) - כששלוחי ב"ד הודיעו מתי ר"ח אלול, בני הגולה היו עושים את ראש השנה רק יום אחד, ביום השלושים מר"ח אלול, כיון שרוב השנים אלול חסר ואינו מעובר.

ולשיטת התוס' (במשנה) - היו עושים מספק ב' ימים, ביום הל' וביום הל"א. וכן דעת הריטב"א והרמב"ם פ"ה מקידוש החודש הל' ז'.

ולפי רבי (דף יט:) - אם נתעברה השנה יוצאים אף על אדר שני מפני הפורים, דס"ל שעבור שנה פעמים כ"ט ופעמים ל', אבל תנא דמתניתין חולק על כך, משום שס"ל שזה קבוע ל' יום.

נא. מהו מגילת תענית, והאם בטלה, ומדוע: דף יח. יט:

תשובה:

1. **מגילת תענית פירושו** - רש"י (דף יח: ד"ה בטלה) מפרש: ימים טובים שקבעום חכמים מחמת ניסים שאירעו בהם ואסרום בתענית, ויש מהם שאסורים אף בהספד, וכתבום במגילה אחת.

2. **בזמן הבית** - לכו"ע נהג מגילת תענית.

3. **לאחר החורבן**

לפי רבי מאיר (דף יט:) וכן סוברים רבי יוחנן ורבי ל' (דף יח:) - לא בטלה, ועדיין אסור להתענות באותן הימים.

לפי רבי יוסי וכן סוברים רב ורבי חנינא - מגילת תענית בטלה. דכמו שצום הרביעי השביעי והעשירי שהיו לששון ושמחה בטלו בחורבן הבית כך שאר הימים טובים שנקבעו ע"י חכמים נתבטלו, ואין איסור להתענות בימים אלו.

למסקנת הגמ' (דף יט:) - כל הימים שבה בטלו חוץ מחנוכה ופורים. הגמ' (דף יח:) אומרת: שהטעם שבחנוכה ופורים - עיין דף יט:) אסור להתענות ולא ביטלום, זהו משום דמיפרסם ניסא, ומפרש רש"י: כיון שגלוי לכל ישראל והחזיקו בו כשל תורה לא נכון לבטלו. (השפ"א כותב: שלמסקנת הגמ' דף יט: שנחלקו תנאים אם בטלה מגילת תענית, אין חילוק בין חנוכה לשאר ימים טובים, שלמ"ד בטלה מגילת תענית ה"ה חנוכה בטלה מלהיות כיו"ט ומותר להתענות בחנוכה).

נב. האם מותר להתענות ולהספיד לפני ואחרי שבתות, ימים טובים וראשי חדשים, ומדוע: דף יט. יט:

תשובה:

1. **שבתות וימים טובים הכתובים בתורה** - הם אסורין לפנין ולאחריהן מותרין, לפי שדברי תורה אינם צריכים חיזוק.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תוס' (ד"ה אסורין) כותבים: שדין זה שלפניהם מותרין בתענית הוא כרבי יוסי דס"ל מתענה ומשלים, א"נ כרבנן ובלא השלמה.

2. **ימים טובים הכתובים במגילת תענית שחיובם מדרבנן** - אסורין בין לפניהם ובין לאחריהן, לפי שדברי סופרים צריכים חיזוק.

תוס' (ד"ה אסורין) כותבים: שאסור רק להתענות אבל בהספד מותרין.

3. **ימים טובים שמקורם מדברי קבלה** - כדברי תורה דמי, שמוותרין לפניהם ולאחריהם.

4. **ראשי חדשים** - הגמ' אומרת: דאורייתא הוא ואסור להתענות בו כבשבתות וימים טובים, שאינם צריכים חיזוק, ומותרים לפניהם ולאחריהם. [הב"י או"ח סי' תיח מביא, שלפי הרמב"ם התוס' והטור - אסור לצום בראש חודש. כלשון הגמ', ושלרבינו ירוחם מותר, יעו"ש בב"ח].

5. **יו"ט שנקבע מחמת שתי סיבות אחת מדברי קבלה ואחת מדרבנן** - אסור לפניו ולאחריו, ולכן הגמ' אומרת שאסור להתענות בב' תשרי, מחמת שביטלו בו האזכרות שהיה נהוג להזכיר בשטרות, אף שב' תשרי הוא יום לפני ג' תשרי שהוא יו"ט מחמת יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם שהוא דברי קבלה.

נג. **מה דין של כלי זכוכית: א. לענין קבלת טומאה, ב. כשניקבן ונטהרו מטומאתן ואח"כ סתמן עם עופרת, 3. כשטומאה דאורייתא נגעה בכלי זכוכית אחר שסתם בעופרת, ומדוע? דף יט. יט:**

תשובה:

א. לענין קבלת טומאה

ברש"י מבואר: שמן התורה כלי זכוכית אינם מקבלים טומאה, וחכמים גזרו בהם טומאה, בתוס' (ד"ה יהודה) מבואר: שאין כלי זכוכית חוזרין לטומאתם הישנה. [במסכת שבת מבואר: 1. שחכמים גזרו בהם טומאה, משום שתחזילת ברייתן מן החזול. 2. כיון שטומאתם מדרבנן, אין שורפין עליה תרומה וקדשים. 3. מקבלים טומאה מגבם, משום שדומים לכלי מתכת בכך שאם נשתברו יש להם תקנה, ולפי רב אשי - משום שנראה תוכו כבור, ובתוס' שם ד"ה אלא וד"ה עבדי, משמע שלרב אשי מקבלים טומאה מאוירם ככלי חרס, ולטעם הראשון אינם מקבלים].

ב. כשנטמאו ונקבן וסתמן עם עופרת

רבי יהודה בן שמוע משום ר"מ מטמא, וחכמים מטהרין.

לפי הפירוש הראשון ברש"י (ד"ה יהודה) - יהודה בן שמוע משום ר"מ ס"ל שהכל הולך אחר המעמיד, לכן הטפת האבר ממתכת גורם שתחזור טומאתו הישנה, [שהיו טמאים מדרבנן, ואע"פ שאין כלי זכוכית חוזרין לטומאתם הישנה, מ"מ דינם כדין כלי מתכת שחוזר לטומאתו הראשונה], וחכמים המטהרין, סברי שלא הולכים אחר המעמיד, וא"כ דינם רק ככלי זכוכית שאינם חוזרים לטומאתם הישנה, וטהורים לגמרי. [תוס' מקשים: שלא מסתבר שסתמיה בעופרת תחזיר את הטומאה שכבר בטלה מזמנת הנקב].

לפי הפירוש השני ברש"י (ד"ה וחכמים) - יהודה בן שמוע משום ר"מ ס"ל שהכל הולך אחר המעמיד, והטפת האבר שהוא ממתכת גורם לכלי זכוכית דין של כלי מתכת, שמכאן ואילך מקבלים טומאה מדאורייתא, ולחכמים לא אמרינן הכל הולך אחר מעמיד, ודינם ככלי זכוכית בלבד שטומאתן מדרבנן. [האם גם לפירוש הראשון יש מחלוקת זו?]. [מסתבר שלפירוש זה, ולפירוש הרשב"ם והריב"א המובאים בסמוך, לכו"ע לא חוזרת לטומאתו, כקושית התוס' על הפירוש הראשון]

לפי התוס' (שם) בשם רבינו שמואל - פליגי אם הטפת אבר נחשב לסתימה מעולה, ובר"מ לא גרסינן "הכל הולך אחר המעמיד", ולחכמים לא נחשב סתימה מעולה ומטהרים לגמרי.

לפי התוס' (שם) בשם הריב"א - יהודה בן שמוע משום ר"מ ס"ל שכלי זכוכית שנשבר אינו ככלי חרס ועוזר בו תיקון כדי שיקבל טומאה מכאן ולהבא. ולרבנן כלי זכוכית שנשבר הרי הוא כחרס ואינו מקבל טומאה אפי' מדרבנן, כי לא עוזר בו תיקון.

נד. **מה דין של כלי אבן שניקב וסתמו בלכה, ומדוע? דף יט.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה:

תוס' (שם) מביאים: שלפי רבי יוסי בשם רבי יוחנן בן נורי - טמא מדרבנן משום כלי זכוכית (נשבריתו מחולק), ושלפי רשב"ג בשם יהודה בן שמוע משום ר"מ - טמא משום כלי מתכות, [לפירושו ב' ברש"י הנ"ל - טמא מדאורייתא].

תוס' בפירושו הראשון מפרשים: שחכמים שמטהרים בכלי זכוכית הם ר' יוחנן בן נורי, ומשמע מהתוספתא שלא לגמרי מטהרים, ונדינים אינו שונה מכלי אבן שניקב, ובפירושו השני מפרשים: שיכולים לפרש, שחכמים שמטהרים בכלי זכוכית זהו לגמרי אפי' מדרבנן, ואעפ"כ כלי אבן שסתמו באבר טמא ככלי מתכת וכר"מ, משום דכלי אבן שאינו מקבל טומאה, אוקמוהו על טומאת כלי מתכת, אבל בכלי זכוכית שיש להם טומאה מדרבנן, לא רצו חכמים לחדש בהם טומאה מדרבנן משום סתימת האבר.

נה. האם בית דין מעברים את חודש אלול לצורך?

דף יט:

תשובה:

רבי חנינא בר כהנא בשם רבי אומר: מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר.

הגמ' אומרת: שמ"מ אם יש צורך מעברין, אע"פ שבכך יתקלקל ר"ה אצל בני הגולה שלא עשאוה כהלכה אם מעברין את אלול, וזהו משום שמוטב שיתקלקל ראש השנה ולא יתקלקלו כל המועדות.

רש"י (ד"ה הא, ע"פ הגמ' דף יט.) מפרש: צורך היינו משום ירקא [כדי שלא יצא יו"ט סמוך לשבת ולא יהא מצוי ירק טרי לאכילה], או משום מתיא, [ושלא יצא יוה"כ סמוך לשבת. וישוהו המתיים יומים ללא קבורה ויסריחו], ואילו תוס' (ד"ה ואל) מפרשים: שהיינו כגון שלא ראו עדים הלבנה ביום ל', ואין מקדשים עד יום ל"א, שמצוה לקדש על פי הראיה.

תוס' (ד"ה מימות) כותבים: שמסוגיינתו משמע שבימי עזרא היה אלול מעובר (ע"פ הראיה).

נו. האם חודש אדר הוא מלא או חסר בשנה מעוברת וכשאינה מעוברת, ומדוע?

דף יט:

תשובה:

לפי ת"ק - בשנה מעוברת אדר א' לעולם ל' יום, ולכן אין השלוחין יוצאים על אדר שני מפני הפורים.

ולפי רשב"ג - אדר א' הוא חודש, רב פפא מפרשו: דהיינו שרצו עושים חסר רוצים עושים מלא, [פ"י שהכל לפי דאית המולד], ולכן השלוחין יוצאים על אדר שני מפני הפורים.

הגמ' מביאה: רבי יהושע העיד משום קהלא קדישא דירושלים ששניהם חסרים. רבי סימאי העיד משום חגי זכריה ומלאכי. שאם רצו עושים שניהם מלאים, שניהם חסרים, אחד מלא ואחד חסר, [ודוקא. אבל לא אחד חסר ואחד מלא - רש"י]. משום רב אמרו: לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שיודע לך שהוקבע ר"ח בזמנו, [נע"י השליחיים מארץ ישראל שהודיעו שהראשון חסר - רש"י], וכן שלחו למר עוקבא: אדר הסמוך לניסן לעולם חסר, והגמ' דחתה זאת מכח המשנה לקמן שמוכח שפעמים מלא ופעמים חסר.

נז. האם מעברים או מקדשים את החודש לצורך ע"י שמאיימים על העדים?

דף כ.

תשובה:

רבי אריב"ל אומר: מעברין לצורך ע"י שמאיימים על העדים [שלא יבואו להעיד], ואין מקדשין לצורך ע"י איום, [נשיבואו להעיד], שנאמר "החודש הזה לכם ראש חדשים" כזה ראה וקדש, ושכך רבה בר שמואל סובר, ופירש"י: ראה תחילה ואח"כ קדש, אבל כשאתה מעברו ראה וקדש הוא.

רבי יוחנן אביר: מאיימין על העדים על החודש שלא נראה בזמנו לקדשו אע"פ שלא ראוהו שיאמרו ראינוהו.

לפי אב"י - אין ביניהם מחלוקת, דכאן מדובר בניסן ותשרי וכאן בשאר חודשים, רש"י מפרש: ניסן ותשרי המועדות תלויים בהם, לכן לכו"ע מקדשין בזמנו לצורך ע"י איום, משא"כ על שאר חודשים, שאסור לאיים כדי לקדש את החודש לפני זמנו, ולתוס' בשם י"מ: להיפך.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יו"ד סימנים קפג-ר

ולפי רבא - יש ביניהם מחלוקת, ומחלוקתם תלוי במחלוקת תנאים, שלפי אחרים הסוברים שאין בין עצרת לעצרת ובין ראש השנה לראש השנה [בשנה שאינה מעוברת] אלא ד' ימים בלבד, [ובשנה מעוברת ה' ימים - יעוין בזה במש"כ...]. לא מעברים ולא מקדשין אפי' לצורך, ואילו שאר התנאים, מעברים או מקדשים לצורך, ושרבה בר שמואל סובר כאחרים.

ורבי דימי מנהרדעא שנה להיפך: מאיימים על העדים לקדש את החודש שלא נראה בזמנו, אבל לא על החודש שנראה בזמנו לעברו, משום שנראה שעל שקר עיברוהו. [אבל כשלא ראוהו ואמרו ראינו אין כאן שקר נודע - רש"י].

נח. מהו הדין ודברים בסוגייתנו בין אבא אבוה דרבי שמלאי לשמואל, לפי שיטת רש"י, ומה הביאור בדברי רבי זירא ורב נחמן?

תשובה:

הקדמה להלכות קביעות ר"ח על ידי בי"ד

א. החמה - יש לה אור מצד עצמה

1. **הגמ' בסוכה** (דף כט.) אומרת: כי ישראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה.
2. **שנת חמה** - היא פרק הזמן שבו מקיף כדור הארץ את השמש פעם אחת, וחוזר למקום קביעותה הראשון, כל סיבוב נקרא "שנה" מלשון "שונה" חוזר. הרמב"ם פ"ט מקידוש החודש הל' א' מביא: שיש מחכמי ישראל האומרים ששנת חמה הוא 365 ימים ושש שעות, ויש אומרים שפחות משש שעות.
3. **בכל כ"ח שנים של החמה, תבוא החמה למזל טלה, לאותה נקודה שהיתה בתחילת הבריאה ובאותה שעה, וכן בכל שעה ושעה תלך החמה בהמזלות כסדר הליכתה בכ"ח בשנים הראשונות.**
4. **כשנחלק מספר זה ל-12 זהו "חודש" חמה, אך אינו מיוסד על התחדשות מסוימת, הלוח הלועזי מבוסס על שנות חמה וחדשי חמה לפי הנ"ל, וזהו המקובל אצל העובדי כוכבים.**

ב. הלבנה - הוא גוף שחור שאורו לא מעצמו אלא מהשמש.

1. **מחזור הלבנה** - זהו התנועה החודשית של הירח, שבה מקיף הירח את כדור הארץ פעם אחת בחודש, שבה נמצא הירח בין כדור הארץ לשמש. הרמב"ם (שם פ"ו הל' א') קורא לנקודה זו "שעה שיתקבץ בו הירח עם החמה" באותו כיוון בשמים, באופן שהירח נמצא בין השמש לכדור הארץ באותו קו אורך שמימי [אבל לא באותו קו רוחב שמימי], ובכך הירח מסתיר את קרני השמש מכדור הארץ, שהרי חלקו המאיר כלפי השמש, וחלקו החשוך כלפי כדור הארץ. [לעיתים נדירות נמצאים השמש והירח בשנת המולד באותו קו אורך ובאותו קו רוחב, ואז מסתיר הירח את השמש, וזה נקרא "ליקוי חמה". אם כדור הארץ נמצא בין הירח והשמש באותו קו אורך שמימי בלא אותו קו רוחב, מצד זה נקרא "ניגוד", בזמן זה רואים את הירח במלואו. אך אם כדור הארץ ביניהם גם באותו קו רוחב, אז מסתיר כדור הארץ את אור השמש מלהאיר לירח, ובמקום לראות את הירח במלואו **אנו רואים ליקוי ירח**].
2. **זמן המעבר** - זהו המצב של הלבנה הישנה לקראת סוף החודש שהירח נראה במזרח, לבין תחילת החודש שהלבנה החדשה נראית במערב אחרי השקיעה, בזמן המעבר הלבנה לא ניתנת לראיה בערך זמן של כ-36 שעות. רב נחמן (בראש השנה דף כ:) אומר: כ"ד שעות מיכסי סיהרא", רש"י (שם) מפרש: היא לעולם לפני חידושה בקרן מזרחית דרומית, ולאחר חידושה בקרן מערבית דרומית. כנראה כוונת רב נחמן רק לאותו הזמן שחציו החשוך של הירח מופנה לכדור הארץ.
3. **מולד הלבנה** - הרמב"ם (שם) כותב: זהו על שם שברגע הקיבוץ נולדת הלבנה מחדש הגמ' (בדף כה.) אומרת: אין חידושה של לבנה פחותה מכ"ט יום, ומחצה ושני שלישי שעה וע"ג חלקים, דהיינו כל כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים של שעה, ובכל שעה יש אלף ושמונים חלקים, וזהו הזמן המדויק שבין מולד למולד. הרמב"ם (שם פ"ו ב') כותב: למה חלקו השעה למנין 1080, לפי שמנין זה אפשר לחלקו להרבה חלקים שווים. עוד כותב הרמב"ם (הל' ה'): כי שארית חודש הלבנה בין חודש לחודש [אם נחלקם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לד' שבועות, הוא יום אחד י"ב שעות ותשצ"ג חלקים, [בכך ניתן דעת מתי מולד הבא].

4. **העיבור** - הרמב"ם (שם) כותב: זהו עיקרי החשבון שמחשבין בזמן שאין שם בי"ד שיקבעו בו על הראייה, והוא החשבון שמחשבים היום.

5. **"חודש"** - על שם הרגע שבפועל רואים את הלבנה החדשה, וזהו מספר שעות לאחר המולד, ולפעמים לא תראה ביום המולד כלל אלא למחרת, כמבואר בגמ' (ד"ה דף כ:).

צורת הירח בליל ר"ח עד סוף החודש - בליל ראש חודש מופיע הירח בצורת סהר דק מאד מעל האופק המערבי לא הרחק ממקום שקיעת השמש. בכל יום במשך החודש הוא הולך ומתעבה עד אמצע החודש ושוב חוזר ומתמעט עד שלקראת סוף החודש רואים אותו שוב בצורת סהר קטן מאד.

בתחילת החודש מתרחק הירח מזרחה מן השמש, והשמש שוקעת במערב לפני הירח, וזורחת במזרח לפני הירח, ובסוף החודש הוא מתקרב אליה מצד מערב, ושוקע לפני השמש במערב, וזורח במזרח לפני השמש.

... יוסף דעת

שעת ראיית הלבנה - אין החודש מתחיל ברגע המולד, מאחר שהתורה ציוותה שלא יתחיל החודש מאמצע היום, אלא מתחילת הלילה, כמבואר בגמ' (מגילה דף ה.) "מנין שאין מחשבין שעות לחדשים, שנאמר עד חודש ימים, ימים אתה מחשב לחדשים ואי אתה מחשב שעות לחדשים". נמצא שאין החודש מתחיל בזמן המולד שראויה הלבנה להראות, אלא ביום וברגע שנראית הלבנה בפועל על ידי עדים כשמתקבלת עדותן בבית דין, ואם היה יום מעונן או לא באו העדים, דוחים את ראש חודש למחרת, כתוצאה מכך פעמים החודש חסר ופעמים מלא. לדעת אחרים (במסכת ראש השנה דף כ.), לעולם עושים חודש מלא וחודש חסר, משום שמולד הלבנה הוא כל 29.5 יום, ובשני חדשים 59 ימים וסה"כ שנה 354 ימים, ולכן לדבריהם אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים, חמישים שבועות וארבע ימים. ואם השנה מעוברת ההפרש ה' ימים, מפני שמוסיפים חודש חסר. שבסה"כ חמישים וארבע שבועות וחמשה ימים.

הגם כי יבוא הירח על מקומו כבתחילה, לא יהיה עדיין המולד, שהרי השמש הלכה גם כן בזמן הזה, כפי תנועתה יחסית לשנה, גם אין שעת המולד בכל מקום של הארץ בשווה, וכיום מחשבין המולד לפי המולד כפי שהוא בירושלים, מפני שבזמן ביהמ"ק היתה החובה מוטלת על הסנהדרין שבירושלים.

6. **קידוש החודש על פי הראיה** - "החודש הזה לכם ראש חדשים", מצוה לבי"ד לקבל עדים שראו את הלבנה ולקבוע מתי ראש חודש. ויש אומרים שמצוה זו כוללת חיוב לבי"ד להכריז "נמקודש". הרמב"ם (שם פרק א' הלכה ה') פוסק: מצוה זו מוטלת על הסנהדרין שבארץ ישראל של ע"א זקנים, ודי בג' דיינים מהסנהדרין שיקבלו את העדים, וגם יכולים הסנהדרין ליתן רשות לכל בי"ד סמוכים שבארץ ישראל לקדש את החודש, [כמבואר בסנהדרין דף ב. ע"ע בהשגות הרמב"ן לספר המצוות עשין קנג].

הרמב"ם (שם הל' ז') פוסק: מצות עשה מן התורה על בי"ד שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה, ושידרשו את העדים עד שיקדשו את החודש.

7. **שנת הלבנה** - מאחר ומחזור הלבנה הוא כ-29.5 יום, נמצא ששנת הלבנה של י"ב חדשים היא בת שני"ד ימים, והיא קצרה משנת חמה (שהיא שס"ה יום) ל' ימים, כ"א שעות, ור"ד חלקים ההפרש בי"ט שנים [הנקרא מחזור קטן] יהיה: ר"ו ימים, י"ח שעות ותל"ו חלקים. תחת זה מוסיפים ז' חדשי עיבור בי"ט שנים, כשנכפילים בכ"ט ימים, י"ב שעות ותשצ"ג חלקים, יעלו בסה"כ ר"ו ימים, י"ז שעות, וקנ"א חלקים, עם שארית של שעה אחת ותפ"ה חלקים, ובמחזור של כ"ח שנה [הנקרא מחזור גדול], השארית יהיה ב' ימים ט"ז שעות ותקצ"ה חלקים. [והוא נתקן במה שחשון כסלו יהיו שניהם מלאים בני' ל' יום - שפתי חכמים עמ' 8]. האבן עזרא (ויקרא כ"ה ט') כותב: שזה הלכה למשה מסיני.

8. **הלוח העברי** - מבוסס לא רק על שנת הלבנה, הואיל ותקופות השנה תלויות במחזור החמה, וההפרש בין שנת חמה לשנת לבנה היא כ"א יום, ובמשך הזמן היה יוצא ניסן בחורף ואח"כ בסתיו ואח"כ בקיץ, והרי התורה ציוותה "שמור את חודש האביב ועשית פסח", לכן יש שבעה שנות עיבור בכל מחזור של

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

י"ט שנה.

ג. עיקר מצות קידוש החודש ובקושי חישוב ידיעת רגע ראית הלבנה בפועל

תוכן חלקי מקונטרס כ"ד שעות, מד"ר ר' וידאל

1. "עיקר מצות העיבור"

עיקר מצוותו הוא כידוע לקבוע ראשי חודשים ושנים, ובעיקר לקביעת החגים והמועדים שבכל חודש. בפרקי דרבי אליעזר פרק שמיני, מבואר: בכ"ח באלול נבראו חמה ולבנה, ומנין שהוא (דהיינו הספירה) של שנים וחודשים וימים ולילות וקיצים ותקופות ומחזורות, ועיבורן היו לפני הקב"ה והיה מעבר את השנה, ואח"כ מסרן לאדם הראשון בגן עדן.

2. אופן קידוש החודש ע"י משה ואהרן

לפי הרמב"ם - על פי הראיה.

ולפי הרב סעדיה גאון ורבינו הננאל - על פי חשבון העיבור שהיה נהוג תמיד. (עמ' 2).

3. קביעת הזמן של ראיית הירח הדק ביותר לאחר המולד

ישנם לכך חשבונות תיאורטיים, אך במציאות היא בעיה קשה, הסיבה שאין אנו רואים את הירח הקטן מיד לאחר צאתו מרגע המולד היא רקע אור השמים, כי העין מסוגלת להבחין בעצם מאיר אך ורק אם הארתו חזקה ובלטת יותר מן האור שברקע. ויש עמל רב לחשב כמה זמן אחר רגע המולד ניתן לראות את הירח החדש, במציאות הוא כיום מן המולד, ובמקרה הטוב לא לפני 19-20 שעות לאחר המולד. (עמ' 4-5).

4. הקושי בידיעת מולד הלבנה הראויה לקידוש החודש

הגמ' במנחות (דף כט:): אומרת, כי משה רבינו נתקשה במולד הלבנה, רש"י (שמות פי"ב, ב') כותב: נתקשה משה על מולד הלבנה באיזה שיעור תיראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו "כזה ראה וקדש". המהר"ל (באר הגולה פרק שישי עמ' קיח קיט) והגר"ז (על התורה) מסבירים, כי גם לירח על מנת לקדשו, דרוש "שיעור" מנימלי אשר פחות ממנו, אפי' שנדמה שרואים ירח כפלח דק מאד וצר, הרי אין לקדש את החודש עדיין, (בדיוק כפי שאין לברך על הפת בפחות מכזית). (עמ' 2).

5. הזמן המנימלי לראות הירח מן המולד, זהו מה שהברייתא (בסוגיא דף כ:): אומרת: שיש חילוק בין נולד לפני חצות או אחר חצות נולד קודם חצות (היום - רש"י) בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה, לא נולד קודם חצות בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה.

לפי שיטת רש"י (בסוגיא והוא מיסודו של רב סעדיה גאון) - כי ליושבי המערב ניתן לראות את הירח החדש רק מעל לשש שעות מן המולד, (ויש לקבל את העדים), ועדים שיעידו שראו לפני שש שעות מן המולד, יש להכחישם לאלתר כעקרון מוחלט, כי אין בכח עין אדם שתשיג זאת, פרט למשה רבינו. (עמ' 6). וכל זה רק בחודש תשרי וניסן שאז השקיעה והזריחה בשעה שש וחצות היום הוא 12 לפי שעון ירושלים, (עמ' 29). וענין י"ח השעות לפני המולד הוא רק תוספת על ראיית הירח הישן. (עמ' 6) שאם ירצה לראות את הירח הישן, הרי זה צריך להיות לפחות י"ח שעות לפני המולד. וזה יקרה רק בשעה שש בערב פחות רגע אחד ביום שלפניו דוקא, דהיינו שיעברו יותר מ"ח שעות מהישן. (עמ' 29).

לפי הרבה ראשונים (בעל המאור, רמב"ם פ"א מקידוש החודש ובפי"ז הל' ג') - לא יתכן לראות את הירח שש שעות אחר המולד, והזמן המנימלי הנצרך הוא י"ח שעות. המהר"ל (שם) מיישב את רש"י: כי אין למדע את הכלים לקבוע מינימום מוחלט וסופי הטבוע בטבע עצמו ולא מה שבני אנוש יראו בפועל מידי פעם בפעם, ורק מה שקבע הקב"ה ו' שעות מן המולד הוא מה שיכול להכחיש את העדים. (עמ' 6-7).

פירוש הגמ' דף כ:

נעזרתי בספרים חברותא ובגמ' מהדורת שוטנשטיין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

1. **אמר שמואל: יכילנא לתקוני לכולה גולה** - יכול אני לחשבן מראש את הרגע של ראיית הלבנה, ולקבוע את ר"ח, רש"י מפרש: דהיינו בלא ראיית עדים כי אני בקי בתולדת הלבנה והילוכה וסדר המזלות. [קושי חישוב רגע חידוש הלבנה שיכולים לראותה בפועל, התבאר בהקדמה לעיל _____ נושא ב' 5, ובנושא ג' 4, עיי"ש].

2. **אמר לי אבא אבוב דרבי שמלאי לשמואל: ידע מר דאי מילתא דתניא בסוד העיבור** - סוד העיבור, הוא מהו שיעור הזמן המנימלי שצריך לעבור מאז המולד על מנת שהעדים יוכלו לראות את הפלח הקטן של הירח החדש באופק המערבי.

3. **דתניא: בסוד העיבור נולד קודם חצות או אחר חצות** - זוהי ברייתא העוסקת בדרכים לקבוע חדשים ושנים. עיין פרקי דרבי אליעזר המובא בהקדמה נושא ג' 1.

רש"י (ד"ה נולד) מפרש: "חצות" הכוונה לחצות היום. מדובר כאן בתקופת ניסן ותשרי, שהיום והלילה שוין, י"ב שעות ליום וי"ב ללילה, ויש שש שעות מחצות היום עד השקיעה.

4. **צריך שיהא לילה ויום מן החדש** - י"מ "מן החודש", היינו שיהא לילה והיום שלאחריו שייכים לאותו חודש, שלא יקבעו ראש חודש וישאירו הלילה לחודש הקודם, וההגהות יעב"ץ מפרש "מן החדש" וולא חודש, שיהיה הלילה שייך לחודש החדש.

הטעם שצריך שיהא לילה ויום מן החדש, עין בהקדמה נושא ב' 5.

הגמ' בהמשך מביאה את הסברו של רבא: שזהו רק לפי רבי יוחנן הסובר שכל הלילה צריך להיות מן החדש, ושר"ל פליג עליה וסובר, שהיום אינו הולך אחר תחילת הלילה אלא אחרי מחציתו השניה, ולפי שיטת ר"ל אם נראית הלבנה הישנה קודם חצות הלילה

של ליל ל', ויש צורך לעשות את החודש חסר, יכולים בי"ד לאיים על העדים שראו את הלבנה החדשה ביום השלושים. ואביי סובר שר"ל לא חולק על רבי יוחנן.

5. **וזו שאמר אבא אבוב דרבי שמלאי מחשבין את תולדתו, נולד קודם חצות היום** [שבירושלים] בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה - ואז אפשר לקדש את ליל שלושים שיחשב ר"ח, אבל אם נולד אחר חצות היום בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה אלא אח"כ, ואין לילה ויום מן החדש, ומעברים את החודש שיהיה מלא, ונפק"מ שאם יבואו עדים ויעידו שראו ביום שלושים, לא מקבלים עדותן.

לפי רש"י (ד"ה צריך) - רבי זירא מלמדינו שאם העדים ראו את הלבנה הישנה בליל ל', לא יתכן שיבואו עדים שראו את החדש ביום ל', כי כ"ד שעות מיכסי סיהרא, ואיצטריך למ"ד שאם יש צורך, מאיימין על העדים לקדש את החודש בזמנו, שזהו דוקא כשלא ראו את הלבנה הישנה בליל ל', אבל אם ראו אין מאיימין.

ולפי התוס' (ד"ה חצות) - זהו תימא, כיון שמיום שהלבנה מתחלת להתחסר, לעולם לא תראה עוד בתחילת הלילה עד שתתחדש, ונראית רק לפנות בוקר. ויש שישבו את רש"י שבמקרים נדירים שייך לראות את הלבנה הישנה בתחילת הלילה שבסוף החודש, כ"ל בהקדמה נושא ג' 5.

6. **אמר רבי זירא אמר רב נחמן: כ"ד שעות מיכסי סיהרא** - לפחות כ"ד שעות מקצתן קודם המולד ומקצתן לאחר המולד. זהו זמן המעבר שבו הלבנה נעלמת לכל העולם, כמבואר בהקדמה נושא ב' 2.

כ"ד שעי מכסי סיהרא. לדידן - שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא. לדידהו - תמני סרי מעתיקא ושית מחדתא."

מתוך קוטנה של הלבנה הישנה בסוף החודש, וכן של הלבנה החדשה בתחילת החודש על כן י"ב שעות א"א לראותה, ו' שעות לפני המולד וכן ל' שעות אחרי המולד.

בנוסף לזה יש עוד י"ב שעות שאין רואית את הלבנה, וי"ב שעות אלו מתחלקות בין ארץ ישראל

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

שבמערב לבבל שבמזרח. בארץ ישראל מפסיקים מלראות את הלבנה הישנה י"ב שעות לפני השש שעות האחרונות, מפני שהם במערב, והלבנה בסוף החודש נראית במזרח. ויוצא שבני א"י לא רואים מהלבנה הישנה י"ח שעות. ומהחדשה ו' שעות. ובני בבל שהם במזרח רואים את הלבנה הישנה עד ו' שעות האחרונות.

ואילו את הלבנה החדשה שהיא מתחילה להראות בצד מערב בתחילת החודש, בני ארץ ישראל יראוה מיד אחרי שש שעות כיון שהם במערב. ובני בבל שהם במזרח יראו את הלבנה החדשה רק י"ב שעות מאוחר יותר, וביחד יוצא שרק אחרי י"ח שעות מן המולד תראה הלבנה החדשה לבני בבל.

ל . איום עדים ריטב"א

לפני שקיעה תחלת הלילה

נט. הכן מוקלד

ס. בני הגולה באלו אופנים עושים שני ימי טובים מספק, באלו אופנים רק יום אחד, ומדוע: דף כא.

תשובה :

1. בחו"ל במקום שהשלוחים מגיעין בתשרי ובניסן - עושים יום אחד, כפי ששומעים מהשלוחין.
 2. בחו"ל במקום שהשלוחים לא מגיעים - עושים מספק שני ימי חג את ט"ו וט"ז, אבל לא את י"ד (וט"ו), כי לשני חדשים חסרים יש קול, ואם לא הגיע הקול, מוכח שאחד מלא ואחד חסר.
 3. בחו"ל מקום ששלוחי ניסן מגיעים ושלוחי תשרי אינם מגיעים [מחמת שבתשירי לא הולכים בר"ה בשבת וביה"מ] - עושים מספק שני ימים את ט"ו וט"ז בניסן, גם אם באו שליחים והודיעו יום קביעתו, דגורו ניסן אטו תשרי, רש"י (ד"ה גזירת) מפרש: שאם תנהיגם לעשות בניסן יום אחד, ינהגו כן גם בתשרי שלא ע"פ שליחים, ופעמים שיטעו.
 4. יוה"כ בחו"ל במקום שאין השלוחין מגיעים - רבא נהג לישב בצום שני ימים, מספק שמא בית דין עיברו את אלול, ורבא נהג כן מכח חומרא - רבינו חננאל, ואילו רב נחמן נהג לצום רק יום אחד, כי חשש לבוא לידי סכנה, והביאור הגר"א או"ח סי' תרכד סעי' ה' מבאר: כי כיום מעצם הדין אין להחמיר, הואיל ובקביאים בקביעות החודש, ומה שנוהגים ב' ימים זה מכח מנהג, וביה"כ משום סכנה לא נהגו לצום יומיים.
 5. מי שבא מארץ ישראל למקום מרוחק למקום שהשליחים לא מגיעים - אם לא שמע מבית דין שבאר"י "מקודש" לא יעיד לבני חו"ל שבארץ ישראל כבר קידשו את החודש, אף שגורם שבני חו"ל יאכלו ביוה"כ שבאר"י ויצומו יום אחד אחר שבני ארץ ישראל צמו.
- תוס' (ד"ה לוי) מפרשים: שלוי ידע שבארץ ישראל קידשו את החודש ביום ל' ושבני הגולה אוכלים ביום כיפור שבאר"י, והטעם שאין כאן חילול יוה"כ ואיסור כרת, הואיל ונאמר "אתם" אפי' שוגגים אפי' מוטעים או מזידים. [אבל בעל המאור מפרש: שגם לוי עצמו לא ידע בודאות שבית דין קידשו את החודש, אבל אם היה יודע, היה חייב לומר להם את האמת].

סא. על אלו סימנים מעברין שנה, ומדוע?

דף כא.

תשובה :

א. תקופת ניסן

1. אם נמשך תקופת טבת עד ט"ז ניסן - מעברין את השנה, דהיינו שמוסיפים אדר שני.
- לפי רש"י (ד"ה עברה) - עד ועד בכלל, וזהו כאחרים הסוברים כן, שנאמר "שמור את חודש האביב", שמור אביב של תקופת ניסן שיהא בחודש ניסן כשהלבנה בחידושה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי תוס' (ד"ה כי) - עד ולא עד בכלל, דהיינו אם נמשך עד ט"ז לא מעברין.

2. **אם נמשך תקופת טבת אח"כ** [לדש"י עד ט"ז, ולתוס' עד י"ז] - מעברין את חודש אדר שיהיה ל' יום.

ב. תקופת תשרי

תוס' (ד"ה עברה) מביאים את הגמ' בסנהדרין: על ג' סימנין מעברין את השנה, על האביב, על פירות האילן ועל התקופה, מפני שתי סיבות מהן מעברין, אבל מפני סיבה אחת לא, ורשב"ג מסתפק על התקופה, ומפרשים: שהסוגיא שם לענין לעבר השנה בגלל תקופת תשרי, ולכן צריך שתי סיבות, משא"כ בסוגיא בגלל תקופת ניסן גם ללא סיבה נוספת מעברין.

ס.ב. האם מותר לחלל שבת למטרת קידוש החודש בזמנו, ומנין למדים זאת? דף כא:

תשובה:

1. **בזמן שהיה ביהמ"ק קיים** - עדים שראו את המולד היו מחללין את השבת כדי לבוא להעיד על המולד של כל החדשים, מפני תקנת הקרבן, [ובאופנים המבוארים לקמן תשרי סד, עיי"ש], ומפרש רש"י (במשנה): קרבן ר"ח שיקרב בזמנו. תוס' (ד"ה על) מוסיפים: שזה נלמד מהפסוק "אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם במועדם", ור"ח גם נקרא "מועד". [החידושים וביאורים כותב: שמה שהגמ' לעיל דף כ. אומרת: שהטעם הוא משום שמצוה לקדש החודש על פי עדים, זהו רק להו"א שם. לפי הרמב"ם פ"ג מקידוש החודש הל' ד', המאירי והתו"ט על המשנה האחרונה של הפרק - מותר לחלל אפי' מלאכה גמורה שיש עליה סקילה, והפנ"י כותב: שמותר רק "מחמר" שאין עליה אלא עונש מלקות בלבד].

2. **משחרב ביהמ"ק** - התקין רבן יוחנן בן זכאי, דכיון שאין תקנת הקרבן, לא יהיו מחללין אלא על ניסן ותשרי בלבד, שבהן מתקנין את המועדות, שהרי כל המועדות תלויים בחדשים אלו.

ס.ג. מתי יוצאים שלוחי בית דין להודיע [לבני הגולה - רש"י, אחרת מהריטב"א], **אם החודש מקודש או מעובר, והאם מותר לשלוחי בי"ד בשל כך לחלל שבת ומועד, ומדוע? דף כא:**

תשובה:

1. **בכל החודשים חוץ מניסן ותשרי** - השלוחין יוצאים מבערב אפי' שעדיין לא שמעו מבית דין מקודש. רש"י (ד"ה שלוחין) מפרש: כגון שנראה בעליל ביום כ"ט או בליל ל' שודאי בית דין יקדשו למחר, א"נ בחודש מעובר שפשוט שביום ל"א יתקדש.

2. **בניסן ותשרי** - אין השלוחין יוצאים עד שישמעו מפי בית דין "מקודש".

לפי תוס' (ד"ה על ניסן) - כשנראה בעליל ביום כ"ט או בליל ל', אין יוצאין לאלתר, כי חוששין שמא בית דין יתחרטו ויעברו את החודש, ויהיה קלקול המועדות, אבל היכא שלא קידשוהו ביום ל' הטעם שממתינים השלוחים, זהו משום גזירה שמא יצאו תמיד מבערב כבכל החודשים. [ולפי בעל המאור - היכא שלא קידשוהו ביום ל' יכולים לצאת מבערב].

3. **שלוחי בית דין המודיעים** [לדש"י - היינו לבני הגולה] **אם מקודש או מעובר** - אסור לשלוחים לחלל את השבת והמועדים בשביל להודיע [לבני הגולה] אם מקודש או מעובר, שנאמר "אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם במועדם" על קריאתם אתה מחלל ולא על קיומן.

ס.ד. באלו אופנים מותר לחלל את השבת למטרת קידוש החודש, באלו אופנים אסור, ומדוע? דף כא-כב:

תשובה:

1. **אם הירח נראה לא בעליל** - לכו"ע מחללין את השבת, [וכנ"ל תשרי סב עיי"ש].

2. **אם נראה בעליל**

לפי ת"ק (דף כא): - מחללין, ולפי רבי יוסי - אין מחללין, לפי שאין צורך.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. **אם באו הרבה עדים** - במשנה מבואר: שר"ע עיכבם בלוד, הואיל וכבר נתקדש החודש ע"י הראשונים והשאר שבאו אינו לצורך, ור"ג מחה בידו "דנמצאת מכשילין לעתיד לבוא", ורבי יהודה (בברייתא) אומר: שח"ו שר"ע עיכבם אלא "שזפר ראשה של גדר", ושלח ר"ג והורידוהו מגדלותו. [לפי הערוך לנר - המשנה חולקת על הברייתא].
4. **שלוחי בית דין להודיע שנתקדש החודש** - אסור להם לחלל את השבת, כמבואר בתשובה קודמת.
5. **אב ובנו שראו את המולד** - במשנה (דף כב.) מבואר: שמותר לשניהם יחד לבוא ע"י חילול שבת, אף למ"ד שאין מצטרפין, [ועיין תשו' הבאה], וזהו מפני שאם יפסל אחד מהם יצטרף השני עם אחר. [המאירי כותב: שאף שאם נמצא קרוב או פסולי עדות כולן בטלה, כאן מדובר שהפסול לא התכוין בשעת הראיה לבוא לבי"ד להעיד].
6. **על מהלך של לילה ויום** - במשנה (דף כב.) מבואר: שיוצאים לעדות החודש, שנאמר "אלא מועדי ד' אשר תקראו אותם במועדם", [ואבל על יותר מלילה ויום לא יוצאים. [התני"ט בשם הרמב"ם כותב: שזהו מפני שאין עדותן מועלת כלום, שהרי לא יספיקו להגיע לירושלים עוד ביום השבת, ועיין רש"ש מש"כ בזה].
7. **הרואה את החודש ולא יכול לילך או שצריך שומרים** - במשנה (דף כב.) מבואר: שמותר גם למסייעים לו לחלל את השבת.
8. **עדים המעידים שהעדים שראו את החודש הם כשרים** - התוס' (דף כב. ד"ה מחללין) כותבים: שמותר להם לחלל את השבת, [כדמוכח מר' נהוראי, בגמ' בתחילת פרק שני, ושם בפירושו הראשון בגמ' מבואר: שר' נהוראי ראה את הלבנה, והלך לאושא כדי להצטרף לעד אחר, ואף שיש ספק שמא לא ימצא עד שני להעיד. ובפירושו השני בגמ' ובתוס' שם ד"ה סהדא, מבואר: שר' נהוראי חילל שבת כדי להעיד על עד שהוא כשר, אף שאין ודאות שר' נהוראי ימצא עד אחד נוסף לכך, ואילו התוס' רא"ש חולק וסובר שרק על עצם עדות החודש שלחו עדים מספק אבל להעיד על נאמנות העד לא מחללין שבת מספק, וכן מדייק הלח"מ פ"ג מקידוש החודש הל' ג', מרש"י. ועיין רש"ש].

סה. קרובים, עבדים ופסולי עדות מדאורייתא או מדרבנן, האם כשרים לעדות החודש, ומדוע?

תשובה:

1. קרובים

לפי ת"ק וכן פוסק רב - אינם כשרים להצטרף, אבל אם נפסל אחד מהם יכול השני להצטרף עם אחר, [עיין בהערה שכתבנו בתשובה הקודמת דין 6], וזהו ממה שנאמר "החודש הזה לכם", עדות זו תהא מסורה לכם. ומפרש רש"י: שתהא מסורה לחשובי הדור שיקבלו עדות, ולא להכשיר קרובים.

ולפי רבי שמעון וכן פוסק שמואל - כשרים, דדרש "עדות זו תהא כשרה בכם", דהיינו למשה ואהרן אף שהם אחים.

2. **עבדים משוחררים** - רבי יוסי אמר: שהכהנים פסלו עבד משוחרר, ואילו כשבאו לבית דין הכשירו את העבד המשוחרר.

תוס' (ד"ה ופסלו) מפרשים: שהכהנים שפסלו דורשים, "החודש הזה לכם" לרבות דוקא כשרים ומיוחסין ולמעוטי גר וממזר, [המאירי פוסק שעבדים משוחררין כשרין. ומביא ש"מ: שכשר אפי' נשתחרר בהפלת שן ועין ועדיין לא קיבל גט שיחרור, ויש מכשירין אף בעבד גמור שראה את הלבנה ונשתחרר. ומסיים שלא ברור להתיר בזה, ומ"מ אם היה חציו עבד וחציו בן חורין, ולא שיחררו, אין מקבלין עדותו אף שעומד להשתחרר, משום שכופין את רבו לשחררו].

3. **כל פסולי עדות שחכמים פסלו, אינם נאמנים אף לעדות החודש**, ואלו הן: המשחק בקוביא, מלוי בריבית, מפריחי יונים, סוחרי שביעית, ועבדים שאינם משוחררים.

רש"י מפרש: מדאורייתא אינו קרוי גזלן אלא החוטף, [נגד רצונו של הנגזל ובזרוע - רש"ש], אבל משחק בקוביא שאמרו רבנן שאסמכתא לא קניא, וכן מלוי בריבית שהלווה נותן הריבית מדעתו, ומפריחי יונים שהיו כמשחק בקוביא, כיון שלא דומים לגזלן פסולים רק מדרבנן.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תוס' (ד"ה אלו) כותבים: שמהגמ' משמע שמה שהם פסולים רק מדרבנן ומדאורייתא הם כשרים, זהו מפני שהם חושבים שלא נחשב לגזל או שחושבים שמותר, ולכן משחק בקבויא אינו פסול מדאורייתא, כי חושב לעצמו שאינו גוזל, כיון שהמפסיד נותן לו מדעתו, ומלוי בריבית היינו בריבית שאינה קצוצה, שאיסורה רק מדרבנן, ואפי' בריבית קצוצה, אינו פסול מהתורה, כי המלוה חושב שאינו גוזל ואינו עובר איסור, כיון שהלווה נותן זאת מדעתו. וכן סוחרי שביעית בזה"ל למ"ד ששביעית בזה"ל הוי מדרבנן, או בסחורה דרבנן.

תוס' (שם) מביאים: שלמ"ד בסנהדרין שמשחק בקבויא פסול, כי אינו עוסק ביישובו של עולם ולרמי בר חמא המפרש שמפריחי יונים, היינו מלמד יונים להביא יונים אחרות לשובכו, וכל האיסור משום דרכי שלום, פשוט הוא שאינם דומים לגזלן דאורייתא.

עבדים שאינם משוחררים, ברש"י ובתוס' מבואר שפסולים מדאורייתא כאשה, תוס' מבארים: שהמשנה נקטה אותם, כי הו"א שהם כשרים הואיל ואינם פסולים מחמת עצמם והוי כקרובים, קמ"ל שאינם כקרובים.

פרק שני

אם אינן מכירין

א. ממי מקבלים עדות החודש? דף כב.

תשובה:

בראשונה היו מקבלים עדות החודש מכל אדם [שאינו פסול לעדות], משקילקלו הבייתוסים התקינו שלא יהיו מקבלין אלא מן המכירין, ומסקנת סוגייתנו שצריך שני עדים שיעידו עליו שהוא כשר. [ואילו לפי הירושלמי – מספיק עד אחד שיעיד עליו שהוא כשר].

ב. איך בני הגולה היו יודעים מתי התקדש החודש? דף כב.

תשובה:

בברייתא מבואר: בא אחד מסוף העולם ואמר "ראיתי" בית דין קידשו את החודש, מאמינים לו, משום שכל מילתא דעבידא לאגלווי לא משקרים אנשים.

במשנה מבואר: בתחילה היו משיאין משואות, משקילקלו הכותים התקינו שיהיו שלוחין יוצאין.

אופן השאת המשואות - מביאין כלונסאות ארז ארוכין וקנים ועצי שמן ונעורת של פשתן וכוך במשיחה ועולה לראש ההר, ומצית בהן את האור, ומוליך ומביא מעלה מוריד, וכדי שלא יטעו לומר שהוא כוכב – תוס' בשם הירושלמי, עד שהוא רואה את חבירו שהוא עושה כן בראש ההר השני, וכן בראש ההר השלישי והלאה.

ג. האם משיאין משואות עבור כל ר"ה, ומדוע? דף כב.

תשובה:

אין משיאין משואות אלא על החודש שנראה בזמנו לקדשו, ואימתי משיאין, לאור עיבורו, דהיינו שרק על חסר מעברין כי באופן זה לא יכולים בני הגולה לבוא לידי טעות, אבל על חודש מלא לא עושין, כדי שלא יהיה ביטול מלאכה לעם שני ימים. רש"י מפרש: שני ימים של ר"ה, ותוס' מפרשים: אפי' שני ימים של כל ר"ח ור"ח.

ד. היכן העדים היו נבדקין, האם בדקו את כל מי שבא, מהו אופן בבדיקה, מה הדין כשנמצאו מכחישין זה את זה, מה דין של עדים שבאו מחוץ לתחום לענין לצאת מהחצר או מחוץ לד' אמות, ומדוע? דף כג: כד.

תשובה:

1. מקום שהעדים היו נבדקים - העדים היו מתכנסים בחצר גדולה שהיתה בירושלים, והיו עושים להם סעודות גדולות, ושם היו בית דין בודקין אותם.

2. רק את הזוג העדים הראשונים בדקו היטב, אבל את השאר שאלו רק ראשי פרקים, כדי שלא יצאו בפחי נפש.

אופן הבדיקה - כיצד ראיתם, האם פגימת הלבנה היתה לפני החמה או לאחריה, לצפונה או לדרומה, [והיינו כשאמר לדרומה בימות הגשמים או לצפונה בימות החמה לא אמר כלום]. כמה היה גבוה, ב' או ג' מרדעות, לאין היה נוטה, וכמה היה רחב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

3. **נמצאו שני העדים מכחישין זה את זה** - עדותן בטילה, אבל מצטרפין לעדות אחרת, רש"י (ד"ה אבל) ותוס' (ד"ה אבל) מפרשים: שהיינו שאחד מהם יכול להצטרף עם עד אחר שיאמר כמותו.
4. **אם באו מחוץ לתחום** - בראשונה לא היו זזים מהחצר, כי אין להם אלא ד' אמות, ומפרשים התוס' (ד"ה לא): כי כל החצר חשובה כד' אמות.

ה. **מהו סדר קידוש החודש, ומנין למדים זאת?** דף כד.

תשובה:

ראש בית דין אומר "מקודש", שנאמר "וידבר משה את מועדי ד'", וכל העם עונין אחריו "מקודש מקודש", שנאמר "מקראי קודש". [המשנה לקמן דף לא: אומרת: התקין רבן יוחנן בן זכאי שאפי' ראש ביד בכל מקום. שלא יהיו העדים הולכין אלא למקום הועד, כדי שלא ימנעו מלבווא בפעם אחרת.]

ו. **האם בכל חודש ראש בית דין אומר "מקודש", ומדוע?** דף כד.

תשובה:

לפי ת"ק - סדר קידוש החודש הוא בכל חודש, בין שנראה בזמנו ובין שלא נראה בזמנו.

לפי ר"א ב"ר צדוק וכו' פוסק ר' יהודה בשם שמואל - אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו, הואיל וכבר קידשוהו שמים.

לפי פילמו - בזמנו אין מקדשין אותו, [מפני שאינו צריך חיזוק - רש"י], שלא בזמנו מקדשין אותו.

ולפי ר"א ב"ר שמעון - בין כך ובין כך אין מקדשין אותו, שנאמר "וקדשתם את שנת החמישים", שנים אתה מקדש ולא חדשים.

ז. **מה כלול באיסור "לא תעשון אתי"?** דף כד. כד:

תשובה:

בתורה נאמר "לא תעשון אתי", שאסור לעשות צורות. [הטור והט"ז סי' קמא בסקי"ב כותבים בשם הרמב"ן: דכל מה שאסור משום "לא תעשון אתי", אסור בין שוקע בין בולט. וכותב הט"ז: שאין להקל אף שבשור"ע שם סעי' ד' נפסק: שבכל הצורות שאסור, זהו רק בבולט אבל אם שוקע מותר חוץ מחמה ולבנה]. אביי אמר בזה שלשה כללים. [תוס' ד"ה לא אסרה, כותבים: ששלשת כללים הם אמת ואביי לא חזר בו אפי' מאחד מהם]:

1. **לא אסרה תורה לעשות אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן, כדתיניא: לא יעשה בית בתבנית היכל כשיעור גבהו וארכו ורחבו.** (אבל אם נשתנה במקצת מותר - ש"ך), וכן אכסדרה תבנית אולם, וכן חצר תבנית עזרה, שולחן תבנית שולחן, מנורה תבנית מנורה. [נסדר עמידת הקנים של מנורה אלכסון עיגול משולש או מרובע: לפי הבכור שור - אינו מעכב, ועל כן אסור לעשותו בכל אופן, ואילו לפי המשנת חכמים - בעיגול מעכב, ולכן מותר לעשותו, וכן מנורה שעשויה לנרות ולא לשמן ג"כ מותר לשיטתו והפתחי תשובה פסק להחמיר]. אבל אם שינה בכל זה [בדבר המעכב], מותר כגון חמשה קנים או ששה או שמונה, אבל ז' קנים אסור אפי' משאר מיני מתכות. בתוס' (ד"ה שפודים) מבואר: שאסור אפי' בלי גביעים כפתורים ופרחים. [ואפי' אינה גבוהה י"ח טפחים אסור - שר"ע יור"ד סי' קמא סעי' ח"ו], כי כל זה לא מעכב. [בש"ך שם מבואר: דבשל זהב כיון שהגביעים והכפתורים מעכבים מותר לעשות ז' קנים בלי כפתורים, כן מדייק הגר"א שם, ומביא שהתבואות שור אסור גם בזהב].

לפי ת"ק - מנורה של עץ ושל חרס מותר, רש"י (ד"ה ואפי') מפרש: דדרש "ועשית מנורת" כלל, "זהב טהור" פרט, "מקשה תעשה" חזר וכלל, מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת.

ולפי רבי יוסי בר יהודה - אף של עץ לא יעשה, דדריש ריבוי מיעוט וריבוי, ריבה כל מילי ומיעט של חרס.

2. **לא אסרה תורה לעשות אלא דמות ארבעה פנים שבמרכבה בהדי הדדי, אבל אחד מהם מותר.**

לפי התירוץ השני בתוס' (ד"ה לא תעשון) - אם מצא צורת אדם אסור להשלים לד' פנים, ולא איתפריש

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בדבריהם אם התירוץ הראשון חולק על כך].

3. לא אסרה תורה לעשות אלא שמשין שבמדור העליון.

הגמ' מביאה שלש ברייתות עם דינים נוספים, וכדלהלן:

4. כל הפרצופין מותרים לעשותן חוץ מפרצוף אדם. דרשינן "לא תעשון אתי" לא תעשו אותי. [תוס'

מסכת ע"ז דף מג, כותבים: שכל האיטור זה צורת אדם בשלימות אבל חצי צורת אדם מותר. בשו"ע יר"ד סי' קמ"א ט"ז מביא: י"א שצורת ראש לבד או גוף לבד מותר. וכ' הרמ"א דכן נוהגין. והט"ז והש"ך הביא שהסמ"ג אוסר, ושהמזמיר תע"ב.

תוס' (ד"ה חוץ וד"ה סמי) כותבים: שלכו"ע ואף רבא במסכת ע"ז סובר שאסור מדאורייתא לעשות צורת אדם.

לפי תירוץ הראשון (בד"ה תעשון) - אין איסור לעשות פרצוף אדם עם שאר פרצופין. ולא איתפריש אם התירוץ השני סובר כן.

5. לא תעשון אתי, לא כדמות שמשיי במרום, כגון: אופנים, שרפים, חיות הקודש ומלאכי השרת.

6. לא תעשון אתי כדמות שמשיי המשמשין אותי, כגון: חמה, לבנה, כוכבים ומזלות.

תוס' (ד"ה והא) כותבים: שבצורת לבנה אין חילוק אם בולטת או שוקעת.

ח. האם מותר 1. לקבל מנכרי צורות שאסרה תורה ליהודי לעשותם. 2. לומר לנכרי שיעשה צורות, ומדוע?

תשובה:

1. לקבל מנכרי צורות שאסרה תורה - אסור משום חשדא.

הגמ' אומרת: שחשד יש רק בצורה בולטת אבל לא בשוקעת, וכן אין איסור בבולטת שנכרי עשאה ונתנה לרבים או שנתנה לנשיא דשכיחי אצלו רבים, [וכן נפסק ברמ"א יר"ד סי' קמא סעי' ה'].

2. לומר לנכרי - בסוגייתנו מבואר: שמותר עכ"פ במקום מצוה [או כשנושה להתלמד] לומר לנכרי שיעשה, ולהשהותם בבית היהודי, ודוקא באופן שאין חשדא, כגון אצל הנשיא ששכיחי אצלו רבים, רש"י ותוס' (ד"ה שאני) מפרשים: שמותר מפני שהאנשים יודעים שצורה זו למטרת מצוה או להתלמד ואינה למטרת עבודה זרה, [וכן נפסק ברמ"א שם], תוס' מוסיפים: שאם אין מצוה או להתלמד אסור לומר לנכרי שיעשה, משום "שבות".

ט. אלו צורות מותר לעשותן?

דף כד:

תשובה:

1. כל הצורות האסורות עשייתן בשינוי - אינה אסורה, וכן כשעשאו חוליות למטרת מצוה, או כשעשאו להתלמד או כשעשאו בצורה שוקעת. [ונע"ע במש"כ לעיל תשו"ד ז' דינים 4, 2], מפשטות הגמ' משמע שכמו כן מותר לנכרי לעשותן עבור רבים, [וכן נפסק ברמ"א שם סעי' ח']. [והוה משום שבשל רבים אין חשדא - ש"ך שם ס"ק כו, הסוד כותב: ורב אלפס אינו מתיר אלא כשהוא להתלמד, אבל אינו להתלמד אפי' של רבים ושל פרקים אסור, ושכ"כ הרמ"ה, הבי"מ מביא שהר"ן מפרש: שלפי הר"י וכן לפי הרמב"ם - אחרי שהגמ' מתרצת שמותר להתלמד, נדחה התירוץ של: אחרים עשו לו ושל פרקים].

2. "לא תעשון אתי" לא כלול איסור לעשות צורות בולטות של סתם חיות בהמות ועופות. [וכן נפסק בשו"ע שם סעי' ר'].

תוס' (ד"ה סמי) כותבים: שצורת דרקון אסור לעשות בלא שינוי, כדמצינו בגמ' ע"ז, מצא כלים ועליהם צורת חמה, לבנה ודרקון יוליכם לים המלח, הגמ' (שם) מפרשת: שזהו משום שהם חשובים לעכו"ם ויש למשהה אותם חשדא שעובד ע"ז.

י. האם מותר להניח על אצבעו טבעת שחותמו בולט או שוקע, וכן לחתום בה, ומדוע? דף כד:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יר"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

1. **אם הצורה בולטת** - אסור להניחה כי עונד צורה בולטת, אבל מותר לחתום בה.
2. **אם הצורה שוקעת** - מותר להניחה ואסור לחתום בה, מפני שהחתימה עושה צורה בולטת.
3. **לחתום בטבעת עכו"ם כשהצורה בולטת** - תוס' (ד"ה שאני) כותבים: שיש ליזהר באיסור זה כשמלויים לנכרים ומחתימים בשעוה, ושאם הנכרי מביא לו חותם מעצמו מותר.

יא. האם מקבלים עדות של שנים שהעידו "ראינותו שחרית במזרח וערבית במערב" 1. כשהראשונים העידו על הלבנה הישנה והשניים על החדשה, 2. כששתי הכיתות העידו על הלבנה החדשה, ומדוע? דף כד: כה.

תשובה:

א. הדין כשאמרו "ראינותו שחרית במזרח וערבית במערב"

לפי רבי יוחנן בן נורי - זה לא יתכן ולכן עדותן פסולה.

ולפי רבן גמליאל - יתכן ועדותן כשירה, הברייתא אומרת: כי כך קיבל מבית אבי אבא.

ב. אופן המחלוקת וסברת מחלוקתם

לפי הפירוש הראשון ברש"י (בתחילת המשנה) - לרבי יוחנן בן נורי לא יתכן לראות את הישנה בבקר במזרח ואת החדשה בערב במערב, כי כ"ד שעות מיכסי סיהרא, תוס' (ד"ה ראינותו) כותבים: 1. שבירושלמי מוכח כפירוש זה, 2. ר"ג סובר, שאף שכ"ד שעות מיכסי סיהרא, מ"מ שמא יש לחלק, שרק בתקופת ניסן ותשרי שהשעות בינוניות וכן בטבת שהשעות קטנות יש כ"ד שעות שמיכסי סיהרא, אבל בתקופת תמוז שהשעות ארוכות מיכסי סיהרא פחות מכ"ד שעות ובא בקצרה. 3. לפירוש זה רבי יוחנן בן נורי לא פוסל כשהעדים העידו שראו את החדשה בבקר וגם בערב.

ולפי הפירוש השני ברש"י (ד"ה עידי שקר) - רבי יוחנן בן נורי לא קיבל עדים שהעידו שהלבנה החדשה היתה בבקר בשחרית ובערב במערב, לפי שאינה ממהרת לבוא בי"ב שעות, ור"ג סובר שפעמים ממהרת לבוא בי"ב. תוס' (שם) הקשו על פ-ירוש זה: דא"כ מה סברת רבי יוחנן בן נורי.

יב. האם מקבלים עדות של שנים שהעידו "ראינותו בזמנו (ביום ל' - רש"י), ובליל עיבורו (ליל ל' - רש"י) לא ראינותו", ומדוע? דף כה.

תשובה:

ר"ג קיבל את העדים, (התפארת ישראל מבאר. וכן משמע מהריטב"א: שרבן גמליאל קיבלן ביום הל', ואח"כ באו עדים אחרים והעידו שבליל ל"א לא נראה, אפ"ה החזיק ר"ג את העדים הראשונים, והוה מפני שידע ע"פ חשבוננו שנולדה בליל ל'. ורבי דוסא בן הורקינס לא קיבל, ומעברין את החודש, וכן סובר רבי יהושע ואעפ"כ נהג כמו ר"ג, הואיל ור"ג היה נשיא, ונאמר "אתם" ג' פעמים, אפי' שוגגין, אפי' מזידין, אפי' מוטעין.)

פרק שלישי

ראוהו בית דין

א. מה הדין ומה החידוש בדין הראשון במשנה "ראוהו בית דין וכל ישראל, נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש"?

דף כה:

תשובה:

הדין הראשון במשנה: כשראו את הירח ולא הספיקו לומר "מקודש" עד שחשכה, הרי זה מעובר, וקמ"ל אפי' ראוהו בית דין וכל ישראל, מעברים, כיון שלא הספיקו לומר "מקודש", וכן הדין כשנחקרו העדים ביום, אין אומרים תהא חקירתם כתחילת דין ויקדשו בלילה, כמו שמצינו בדיני ממונות שגומרים אותם בלילה אם התחילו ביום, הואיל ונאמר "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב", מתי הוא "חק" בגמר דין, וקראו "משפט" מה משפט ביום אף הכא ביום. ולפי הרמב"ם פ"ג מקידוש החודש הל' טו - בי"ד שישבו ביום ל' ולא באו עדים, ואחר ד' או ה' ימים באו עדים שראו את החודש בזמנו, בי"ד מאיימים עליהם שלא יעידו. הואילו ויצאו שמו מעובר, ואם עמדו העדים בעדות, וכו', מקדשין את החודש למפרע מיום ל', ולפי הריטב"א - אחר שעיברו לא מהני עדותן של העדים לקדש למפרע.

ב. מה הדין ומה החידוש בדין השני במשנה "ראוהו בית דין בלבד יעמדו שנים ויעידו בפניהם"?

דף כה:

תשובה:

הדין השני במשנה: ראוהו בית דין בלבד, יעמדו שנים ויעידו בפניהם. רב זירא, מפרש: שזהו דוקא כשראוהו בלילה, אבל ראוהו ביום יכולים לפסוק על פי הראיה בלא הגדת עדות, כי לא תהא שמיעת הדיינים גדולה מראייתם, ועיין לקמן תשו' ד' דין 11, הלכך דנים על פי מה שראו ביום.

לפי רש"י (ד"ה שראוהו) - כשראו בלילה, בלא שמיעה ביום על מה יקדשו, [לפי"ז] כשראו ביום יכולים לפסוק מיד ביום, אבל לא מהני לפסוק למחרת ביום על מה שראו אתמול ביום בלא שמיעת עדות.

ולפי התוס' (ד"ה כאן) - ראייתם נידונית כקבלת עדות, והואיל ואין קבלת עדות בלילה אפי' בדיני ממונות, על כרחם צריכים להעיד ביום, ואינם יכולים לפסוק בלא קבלת עדים. [ולפי"ז] אם ראו ביום, יכולים למחרת ביום לקדש על פי מה שראו, כיון שהראיה כקבלת עדות - תוס' רע"א, שפ"א.

תוס' (ד"ה ראוהו) כותבים: פי' בית דין של כ"ג. [והרש"ש מקשה: כ"ג מאי עבידתיהו - יענין רש"י לקמן דף ל'. ד"ה ובר"ה לא תוקעין, דמשמע מרש"י שם, שרק בבית דין הגדול תוקעין, והנה לפי אביי בסנהדרין דף י: - סגי בשלשה, וכן ממשנתנו ראוהו שלשה והן בית דין, וכן כותב הריטב"א בסוגייתנו.]

ג. מה הדין ומה החידוש בדין השלישי במשנה "ראוהו שלשה והן בית דין וכו'?"

דף כה:

תשובה:

הדין השלישי במשנה: ראוהו שלשה (בלילה) והם בית דין - יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד, שאין אחד כשר לעדות החדש, וקמ"ל שאינו כשר אפי' הוא מומחה. שנאמר: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן... החדש הזה לכם". ואפי' לרבי עקיבא הפוסל (במסכת סנהדרין) בית דין שראו אחד שהרג את הנפש, מלדונו, לא פסל אלא בדיני נפשות שצריך לראות לו זכות.

ד. האם בית דין יכולים לפסוק על פי ראייתם בלא שמיעת עדות, ומדוע?

דף כה:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

1. **בית דין שראו עדות החודש ביום** - יכולים לקדש על פי הראיה, דלא תהא שמיעה גדולה מראיה, רש"י (ד"ה ואמאי) מפרש: מפני שבעדות החודש א"צ הגדת עדות, ותוס' (ד"ה לא) מפרשים: שזהו מסברא, כי ראיה יותר חזקה משמיעה.

2. **ראו עדות דיני נפשות ביום**

לפי רש"י (ד"ה ואמאי, כפי שדייקו זאת התוס' ד"ה לא) - צריך הגדת עדות.

ולפי התוס' (שם) - גם בעדות נפשות אמרין לא תהא שמיעה גדולה מראיה, כדמוכח בגמ' בב"ב, והריטב"א מוסיף: שה"ה בדיני ממונות, וע"ע ברשב"א והר"ן (המהרש"א כותב: שהיינו רק רבי טרפון במסכת ב"ק, ושלפי ר"ע שם - בדיני נפשות צריך קבלת עדות. הרמב"ן במלחמות כתובות דף כא. הריטב"א ופנ"י בסוגייתנו כותבים: שרש"י סובר כהראב"ד שלומד שלפי התירוץ השני בב"ק - אף לפי ר"ט אם ראו בליה צריך קבלת עדות ביום, והרשב"א והריטב"א לא הסכימו לכך).

3. **כשראו עדות בלילה** - לכו"ע לא יכולים לפסוק ביום על פי ראייתם שבלילה, תוס' (ד"ה כגון) מפרשים: שזהו מפני שצריך קבלת עדות ביום ואפי' בעדות החודש.

ה. עד המעיד בבית דין האם יכול להיות דיין?

דף כה:

תשובה:

1. **בכל העדויות** (חוץ מקיום שטרות) - לכו"ע אינו יכול להיות דיין אפי' בקידוש החודש, ונע"ע בריטב"א בסוגייתנו. ובתוס' בכתובות דף כא: ד"ה הנז. התוס' בב"ק דף צ: בשם הרשב"ם מסבירים: שזהו משום שראיתם בלילה מחשיבתם לעדים. ולפי התוס' שם - והו משום שצריך עדות שאתה יכול להזימה, וכאן הדיינים לא יקבלו עדים אחרים שירצו להזימם את הדיינים.

2. **בקיום שטרות** - תוס' (ד"ה דרחמנא) כותבים: שבקיום שטרות אפי' עד המעיד נעשה דיין, הואיל וחיוב הקיום הוא רק מדרבנן.

ו. עד הרואה שאינו מעיד האם יכול להיות דיין ולפסוק על פי עדות אחרים, ומניין למדים זאת?

דף כה: כו.

תשובה:

1. **בעדות קידוש החודש** (דאורייתא) - לכו"ע ואפי' ר"ע מודה שנעשה דיין.

2. **בעדות דיני נפשות**

לפי רבי טרפון - יכולים. [לפי הרשב"ם בב"ב דף קיג: ד"ה ג' שנכנסו - אם העדים שראו התכוונו להעיד, אינם יכולים להיות דיינים אף שלא מעידים בפועל, ולפי התוס' שם - יכולים].

ולפי רבי עקיבא - לא יכולים, דכתיב, "ושפטו העדה והצילו העדה", וכיון שראו שהרוצח רצח, לא יראו עליו זכות, תוס' (ד"ה דרחמנא) כותבים: שעיקר הלימוד הוא מדכתיב "עד עמדו לפני העדה למשפט", כמבואר במסכת מכות, והפסוק בסוגיין נצרך, שלא ללמוד שאר דינים מדיני נפשות.

3. **בנזיקין** - התוס' (ד"ה דרחמנא) כותבים שדינו כדיני נפשות. וכן שיטת רש"י ב"ק דף צ. אך הריטב"א בסוגיין והתוס' בב"ק שם סוברים, שדיני ממונות קל יותר מדיני נפשות ולכו"ע עד נעשה דיין.

4. **בקיום שטרות דרבנן** - התוס' (ד"ה דרחמנא) כותבים: שאפי' עד המעיד נעשה דיין.

ז. האם כל השופרות כשרים לתקיעה בראש השנה, ומדוע?

דף כו.

תשובה:

1. **של איל יעל ופרה**

לפי ת"ק (דף כו.) - כל השופרות של איל ויעל כשרים חוץ משל פרה, מפני שהוא קרן ולא שופר, ושופר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מלשון שפופרת]. עולא אומר טעם נוסף: שאין קטיגור נעשה סניגור, ואביי מוסיף: שופר אחד אמר רחמנא ולא שתיים ולא שלושה. [ובשל שור יעוין בריטב"א]. ע"ע בתשובה הבאה נושא ב' לענין אם רבנן שבמשנה דף כו: חולקים על התנאים שבמשנה זו, וכן לענין לכתחילה ולהלכה.

ולפי רבי יוסי - גם של פרה נקרא קרן, דכתיב "במשוך בקרן היובל", ואין פסול של קטיגור נעשה סניגור, הואיל וזה אינו בפנים, וכן אין פסול של שני שופרות, כיון שהגלדים מחוברים.

2. של ראם - תוס' (ד"ה חוץ) כותבים: "ושמא אינם חלולים ואינם ראויים לשופר". [הר"ן כותב: ואפשר דוקא בשל טהורים כשר, אבל בטמאים אסור, והמ"ב סי' תקפו ס"ק ד' פוסק: שאם אין לו אלא של טמאים יתקע בלא ברכה, ואם אח"כ יזדמן לו שופר כשר יתקע שוב בלא ברכה, מיהו בשל נבילה וטריפה לכו"ע כשר].

ח. שופר של ראש השנה, של יוה"כ שביובל ושל תעניות 1. מהי צורתם. 2. האם היו מצופים זהב. 3. האם צריך שיהיו גם חצוצרות וגם שופר, ומנין למדים זאת: דף כו: כז.

תשובה:

א. של ראש השנה וביוה"כ של יובל [מעיקר הדין]

לפי ת"ק (במשנה דף כו:): **1.** יעל פשוט [לא כפוף], הגמ' מפרשת: מפני שתפילה צריך פשיטות, תוס' (ד"ה של) מוסיפים: שנאמר "נשא לבבנו אל כפים". **2.** פיו מצופה זהב, רש"י (במשנה) מפרש: שזהו דוקא בשל מקדש, אבל בשל גבולין אין ראוי לצפות פיו זהב כבמקדש. [ועיין מש"כ הרש"ש בהג"ה]. **3.** שתי חצוצרות מן הצדדים, שופר מאריך וחצוצרות מקצרות, מפני שמצות היום בשופר. הגמ' (בדף כז): אומרת: שזהו דוקא במקדש, אבל בגבולין מקום שיש שופר [בר"ה וביובל - רש"י], אין חצוצרות, אחרת מרבי חלפתא שהנהיג בציפורי כמשנתנו בשופר וחצוצרות, וכן אחרת מרבי חנניא בן תרדיון שהנהיג בסיכני כמשנתנו. **4.** שווה היובל לראש השנה, לתקיעה ולברכות, רש"י מפרש: שצריך לומר תשע ברכות גם ביוה"כ של יובל, וזהו מגז"ש שביעי שביעי.

לפי רבי יהודה - בראש השנה תוקעין בשל זכרים [אלים וסתמן כפופים], וביובל בשל יעלים, [לא כפופים], הגמ' מפרשת: דס"ל שבראש השנה כמה שאדם פניו כפופין עדיף טפי, כי עיקרו לתפילה, וביוה"כ עדיף פשיט, כיון שיוה"כ עיקרו לקרוא דרור, ולית ליה גז"ש, תוס' (ד"ה של) מוסיפים: שפשוט עדיף משום "והיו עיני וליבי שם", תוס' (ד"ה רבי) כותבים: שלכל התנאים ואף לרבי יהודה מצות שופר בראש השנה נלמד מיובל בגז"ש, ומסברא רבי יהודה לומר שראש השנה צריך בשל זכרים כפופים.

ולפי ר' לוי (בגמ' דף כו:): מצוה של ר"ה ויוה"כ של יובל בכפופין, [לתוס' המובא לקמן בסמוך - הוי לעיכובא, ולראשונים אחרים - הוי מצוה לכתחילה בלבד], רש"י (ד"ה כמה) מפרש: דס"ל שלתפילה עדיף כפופות, להזכיר לאדם לפשוט עקמימות הלב ולחזור בתשובה, ודורש את הגז"ש שווה יוה"כ לר"ה.

ב. להלכה

לפי תחילת דברי תוס' (ד"ה של) ולפי סוף דבריהם - הלכה כרבי יהודה שבר"ה צריך כפופים של איל, שהרי ר' לוי מודה לו, ואינו יוצא בשל יעלים ואפי' בדיעבד. [כל דבריהם הם עכ"פ לרבי יהודה ור' לוי, אבל לת"ק דף כו. יתכן וטורחים שיוצאים בדיעבד בכל שופר].

ולפי תוס' ב"ומיהו נראה" - כל מחלוקת התנאים הוא רק לענין לכתחילה, אבל לכו"ע יוצא בדיעבד בין בשל איל ובין בשל יעל, ואם לא מצא של איל יוצא בשל רחל או בשעיר עיזים.

ג. בתעניות

לפי ת"ק דמתניתין (דף כו:): בשל זכרים [אלים] כפופין, פיהן מצופה כסף, שתי חצוצרות באמצע, שופר מקצר וחצוצרות מאריכות, משום שמצות היום בחצוצרות, [לפי הרמב"ם פ"א מתעניות הל' א' - מצות עשה מן התורה לתקוע בחצוצרות, אך לתקוע בשופר עם החצוצרות החיוב אינו מן התורה. ולפי בעל המאור דף כז. ובר"ן שם - עיקר המצוה לתקוע אינה אלא מדרבנן]. הגמ' (דף כז): אומרת: מקום שיש חצוצרות [כגון בתעניות - רש"י] אין שופר. [ואילו לפי הרז"ה בשם תשובת הגאונים - בתעניות תוקעים בשופר].

ולפי ר' לוי - בשל יעל פשוט, [הלח"מ פ"א מתעניות הל' ד', מפרש: שלפי הרמב"ם - כונת לוי אף בשל יעל פשוט קאמר ולכן

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הרמב"ם השמיט דין זה. בגמ' לא איתפריש מה דעת רבי יהודה בזה, ויעוין פנ"י].

ט. האם ולאולו דברים שווה היובל לראש השנה, ומדוע? דף כו: כז.

תשובה:

לפי ת"ק (במשנתנו) - שווה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות, רש"י מפרש: שצריך לומר תשע ברכות גם ביוה"כ של יובל, וזהו מגז"ש שביעי שביעי.

לפי רבי אליעזר (דף כז.) - רק בר"ה אומרים "זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון", דס"ל בתשרי העולם נברא, אבל ביובל לא אומרים כן. הגמ' אומרת: שאנו נוהגים לומר פסוק זה, ר"ת בתוס' (ד"ה כמאן) כותב: שאף שאין הלכה כרבי אליעזר אלא כרבי יהושע, מ"מ אנו נוהגין לומר פסוק זה, הואיל וקיי"ל כר' עינא דס"ל שאמירת פסוק זה לא משום ברייתו של עולם אלא משום תחילת מעשה דין שהעולם נדון בו להתקיים או לא, וזה שייך גם ביוה"כ שביובל. ובגמ' בדף ל. מובא חילוק נוסף: שבראש השנה שחל להיות בשבת לא היו תוקעים אלא רק בבית דין שקידשו בו את החודש, ואילו ביובל תקעו אף בבית דין שלא קידשו את החודש ושכל יחיד ויחיד חייב לתקעו.

י. האם תרי קלא משתמע? דף כז.

תשובה:

1. שני קולות מאדם אחד - לא נשמע.

2. שני קולות משני אנשים בדבר שאינו חביב - לא נשמע, ויעוין רש"ש.

3. שני קולות משני אנשים בדבר חביב - נשמע. והריטב"א בדין קול חיצון שמע לא יצא כותב: דהיינו בשני בני אדם, אבל לא בבן אדם אחד. ע"ע לקמן דף לד: בדין השומע ט' תקיעות מט' בני אדם, ובמש"כ בפרק ד' תשר' כו דין 2.

יא. מי ששמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה או תחילה בלא סוף האם יצא, ומדוע? דף כז. כח.

תשובה:

לפי מסקנת הגמ' - לא יצא. [הטור מביא דעה שיצא, ומפרשים את דברי הגמ' "לא יצא" דוקא כשלא האריך שיעור תקיעה].

יב. תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים האם יצא, ומדוע? דף כז. כח.

תשובה:

אין בידו אלא אחת. [לפי הרי"ף גיאת - אפי' כאחד לא יצא, ולפי הריטב"א - יש לו התקיעה שלאחר התרועה. השו"ע סי' תקצ סעי' ו' סתם בדעת הריטב"א שיצא בתקיעה אחת, ושי"א שאפי' כאחד לא יצא, והמ"ב ס"ק כח, כותב: שלי"א איבד כל הסימן כקושית הריטב"א].

יג. מהו דינו של שופר שנסדק לארכו או לרחבו, כולו או מקצתו, כשלא דיבקו וכשדיבקו, ומדוע? דף כז. כז.

תשובה:

1. שופר שנסדק ודיבקו [פ' לאורכו - שפתי חכמים] - במשנה איתא: שפסול, [לפי הריטב"א - פסול אפי' דיבקו במינו. בברייתא איתא "נסדק" שפסול בלא שנקטה הברייתא ודיבקו, הפנ"י בדעת התוס' כותב: שמשנתנו נקטה "דיבקו" לחדש לנו שאף שדיבקו פסול וכ"ש כשלא דיבקו].

האופן שדיבקו, לפי רש"י - באינו מינו, [הראשונים הקשו: שזה פשיטא שפסול, ולכן מפרשים הרא"ש הריטב"א: שדיבקו בעצמו ע"י חימום באור, ועיין מאירי, שתי השיטות הובאו בשו"ע תקפו סעי' ט'].
רש"י מפרש: כשדיבקו פסול זהו משום שהוי ליה שני שופרות, תוס' (ד"ה שופר) מפרשים בכוונת רש"י: דהיינו שנסדק לב' חתיכות לגמרי, והקשו א"כ היינו "דיבק שברי שופרות פסול". [ואילו הפנ"י מפרש בכוונת רש"י: שלא מדובר שנחלק לגמרי, ומדובר שעדיין מעורה קצת במיעוטו, ומ"ש רש"י בברייתא לקמן "כולו" כוונתו ל"רובו"].

לחוס' (שם) מפרשים: שנסדק מצד אחד בלבד לאורכו על פני כולו ודיבקו, ופסול משום שאין שם שופר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עליו. וזהו כשיטתם בעמ' ב' ד"ה נסדק, אבל לפי הריטב"א – פסול גם כנסדק רובו, והביא שיש מחמירים אפי' במשהו, דחיישינן שיתרחב וזהו כשיטת הרא"ש, שתי הדעות הרבא בשו"ע בלא דעת התוס'.

2. שופר שנסדק לרחבו (כל רחבו והקיפו – רש"י, הפני' המובא בדין הקודם לענין נסדק אורכו, בפרש דכותת רש"י "רובו") - **אם נשתייר בו** (עכ"פ מהסדק לצד פיו) **שיעור תקיעה כשר**, [אפי' מעכב התקיעה, ויש מכשירים בנשתייר אפי' שלא לצד פיו – שו"ע אר"ח תקפו סעי' ט'. וכותב המ"ב: שבשעת הדחק יש להקל בזה], **ואם לאו פסול**, [אפי' הדביקו כ"ל בדין הקודם].

רשב"ג אומר: שיעור תקיעה היינו כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן "טפח".

3. דיבק שברי שופרות - במשנה (דף כז.) מבואר שפסול.

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה שופר) - **משום שאין זה קרוי שופר**. (השגחה"צ סי' תקפו ס"ק פה, בשם הלבוש כותב: דשופר לשון שפופרת שהיא חלולה, וכאן שנסדק אין עליו שם שופר).

לפי פירושה השני - משום דכתיב "והעברת" דרך העברתו.

ולפי פירושה השלישי [ניתכן וכך גם רש"י סובר – עיין שפתי חכמים על רש"י] **משום שהוי ליה כשני שופרות**. (הגמ' בדף כו. לומדת זאת, ממה שנאמר "שופר" ולא שנים ושלשה שופרות, השו"ע סי' תקפו סעי' ו', פוסק שפסול אפי' אם יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר, אחרת מרבינו יונתן מלוניל והראב"ד בדרשה לראש השנה).

יד. מה דינו של שופר שניקב כשלא סתמו או כשסתמו במינו ושלא במינו?

דף כז:

תשובה :

א. כשתקע בשופר עם נקב בלא שסתמו כלל [דין זה לא איתפריש בגמ']

לפי התוס' (ד"ה ניקב) - **כל שלא סתמו התקיעה כשרה ולכו"ע ואף לת"ק יצא, כמבואר בירושלמי "כל הקולות כשרים בשופר"**. [וכן נפסק בשו"ע תקפו סעי' ז', ואילו ברמ"א שם נפסק: שאם יש שופר אחר אין לתקוע בזה, כי י"א שאין לתקוע בשופר נקוב, הריטב"א מובא בביה"ל שם כותב: שהבבלי חולק על הירושלמי וסובר שאם לא סתמו פסול אם מעכב את התקיעה].

ב. כשסתם את הנקב

1. המחלוקת תנאים שבברייתא

לפי ת"ק רבברייתא - פסול אפי' כשסתמו במינו. [משמע שפסול אפי' כשלא מעכב את התקיעה, תנא דמשנתנו פסול רק כשמעכב את התקיעה, תוס' ד"ה ניקב מביאים בשם הירושלמי, שתנא דמשנתנו כרבי נתן המובא בסמוך, וכותב מהרש"א, ו"ל: ר"ל אף כרבי נתן ובשאינו מינו, וכ"ש דאתיא כרבנן אף במינו, ושכ"כ הרא"ש].

ולפי רבי נתן - במינו כשר שלא במינו אינו כשר, [וקי"ל כרבי נתן, הרע"א בגליון הש"ס מקשה: שצריך להיות כשר אפי' כשסתם לא במינו, וכן הוא ברא"ש, ועיין שפ"א].

2. אופן המחלוקת לרש"י ולתוס'

לפי רש"י (ד"ה במינו כשר) - **רבי נתן מכשיר כשסתמו במינו רק אם אחר סתמו אינו מעכב את התקיעה**. [ולת"ק פסול בכל מקרה ומשנתנו רק כרבי נתן].

ולפי התוס' (ד"ה ניקב והרא"ש) - **רבי נתן מכשיר כשסתמו במינו אפי' אם אחר סתמו הקול לא חזר לכמות שהיה, ושת"ק מודה שאם אחר סתמו הקול חזר לכמות שהיה, שהשופר כשר**. [אבל כשסתמו באינו מינו לר"נ פסול רק אם מעכב את התקיעה לאחר הסתימה – מהרש"א ורא"ש הנ"ל].

3. אם יש חילוק בין נשתייר רובו של השופר לנפחת רובו

לפי הלשון הראשון בגמ' ברעת רבי יוחנן - **ר' נתן מכשיר במינו רק כשנשתייר רובו של השופר**, [במאידי מובא ש"מ רוב ממש, וי"מ שצריך שלא יקיף הנקב את רוב היקפו של השופר במקום אחד], **אבל שלא במינו פסול אפי' כשנשתייר רובו**.

ולפי הלשון השני אליביה - ר' נתן פוסל שלא במינו רק כשנפחת רובו, ובמינו כשר אפי' כשנפחת

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

רובו, וללשון זה לא איתפריש דעת ת"ק אם מכשיר כשנפחת מיעוטו וסתמו שלא במינו או עכ"פ במינו ובאופן שלא חזר לקולו כמו שזיהוה).

4. סיכום המשנה ברורה [סי' תקפו ס"ק כז]

לפי רש"י - בעינן תלתא למעליותא: שאחר הסתימה אינו מעכב התקיעה שחזר קולו לכמות שהיה תחילה קודם שניקב, סתמו במינו ונשתייר רובו, אבל אם חסר אחד מאלו פסול, והיינו כרבי נתן. ולהחמיר כלישנא קמא ברבי יוחנן, אבל הר"ף גיאת פסק כלשון השני בגמ', ולקולא].

והלפי התוס' - בעינן רק תרתי למעליותא: 1. כשסתמו במינו ורובו לא נפחת כשר אפי' אם לאחר הסתימה מעכב את התקיעה שלא חזר הקול לכמות שהיה. 2. אם כשלא נפחת רובו והנקב אינו מעכב כשר אפי' כשסתמו באינו מינו, ובמחבר שם סעי' ז' נפסק כרש"י, ושם הוא שעת הדחק יש לסמוך על הרא"ש וסייעתו, והמ"ב בשם הפרמ"ג כותב: ונראה שיכול לברך].

טו. מה דינו של שופר: שהוסיף עליו במינו ושלא במינו: דף כז:

תשובה:

כל שהוסיף עליו אפי' כל שהוא פסול, בין כשהוסיף במינו ובין שלא במינו. [הפנ"י כותב: שזהו לכו"ע ואפי' לר"ג, השפ"א כותב: שכן משמע מתוד"ה ציפהו], תוס' (ד"ה ציפהו) כותבים: שמשמע שפסול בכל מקרה גם אם לולא התוספת יש שיעור שופר. ונפסול מדין שופר אחד אמרה תורה ולא שנים ושלשה שופרות - ריטב"א. הפנ"י כותב: שדין זה הוא לכו"ע ואפי' לר"ג, השפ"א כותב: שכן משמע מהתוד"ה ציפהו, אבל הר"י מלוגיל חולק על התוס' וסובר: שאם היה בשופר טפח בלא התוספת אינו נפסל במה שהוסיף עליו].

טז. התוקע לתוך הבור האם יצא ומוציא אחרים, ומדוע? דף כז: כח.

תשובה:

1. העומדים מחוץ לבור - אם שמעו קול שופר יצאו, ואם שמעו קול הברה, לא יצאו אף שתחילת התקיעה היתה תקיעה כשרה, וזהו משום שהשומע תחילה בלא סוף לא יצא. [הט"ז כותב: קול הנשמע מחוץ לביהכ"נ קצת רחוק ממנו, ג"כ נקרא הברה, הביה"ל כותב: קול החוזר בין ההרים והעיירות, מדלא הזכירו הפוסקים שנקרא הברה, משמע שאין זה הברה].

2. העומדים בתוך הבור - יצאו.

3. שמע מקצת תקיעה בבור ויצא בבת אחת עם השופר לחוץ - יצא, ולא חוששין שיוציא ראשו לפני השופר יצא. [וע"ע במאירי ובשענה"צ סי' תקפו ס"ק ג].

יז. מה דינו של שופר ארוך שקיצרו, ושל שופר בתוך שופר, ומדוע? דף כז:

תשובה:

1. שופר ארוך שקיצרו - כשר. תוס' (ד"ה ארוך) כותבים: דקמ"ל שאין חסרון של "והעברת". [בש"ע סי' תקפו סעי' יג נפסק: שכשר אם נשאר בו שיעור תקיעה, והמ"ב ס"ק סג, כותב: שאין נפק"מ באיזה צד קיצרו, וכשר גם אם נשתנה קולו מחמת שקיצרו].

2. גרדו - כשר, בין גירדו מבפנים ובין מבחוץ ואפי' העמידו על גדרו ועשאו דק מאד. [וכן נפסק בשו"ע שם סעי' יד, המ"ב שם ס"ק סה, כותב: שכשר גם אם נשתנה קולו מכמות שהיה, כיון שאין השינוי בא מחמת דבר אחר אלא מצד עצמו, של השופר, וכל הקולות כשרים].

3. שופר בתוך שופר - בברייתא מבואר: אם קול פנימי שמע יצא, ולפי הרא"ש - יצא דוקא כשלא נשתנה קולו, והריטב"א מסתפק בזה, ואם קול חיצון שמע לא יצא, תוס' (ד"ה אם) מפרשים: שזהו מפני שהקול יוצא באויר שבין חיצון לפנימי, והפסול משום ב' או ג' שופרות, וכן משמע מרש"י, אך מטעם שמחיצות הפנימי מפסקת לתקיעה. [ואילו המאירי והריטב"א מפרשים: שהיינו כגון שהשופר החיצון בולט יותר מהפנימי, בין כשהיה בולט בראשו ותקע בחיצון, בין כשהחיצון בולט בסופו ותקע בפנימי, מפני שקול השופר עובר גם בחיצון, המאירי מביא: שיש סוברים שלא יצא גם כששני הפיות שוין].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

יח. מה דינו שם שופר שציפהו זהב, ומדוע? **דף כז:**

תשובה:

- ציפהו מבחוץ במקום הנחת הפה - פסול, רש"י** (דף כז. ד"ה ופיו מצופה) מפרש: שזהו מפני שהתקיעה בזהב ולא בשופר. וכן מפרשים הריטב"א והמאירי, משמע שהפסול הוא מדין חציצה, ויעוין בשפ"א מש"כ בזה.
 - ציפהו מבחוץ שלא במקום הנחת פה - כשר.**
- תוס' מצדדים לפרש: "מבחוץ שלא במקום הנחת פיו", היינו לצד הרחב של השופר, ולא מבחוץ ממש שבזה תלוי אם נשתנה קולו. [הר"ן והריטב"א מפרשים: היינו בעובי מבחוץ. והרא"ש מפרש: מבחוץ ממש, שדאי אינו משנה את הקול בגלל דבר כזה מועט. השו"ע הביא את דעת הר"ן והריטב"א בראשונה, ואח"כ הביא את דעת הרא"ש].
- ציפהו מבפנים - פסול, רש"י** (דף כז: ד"ה מבפנים) מפרש: שזה משום שהתקיעה בזהב.

יט. מה דינו של שופר שהפכו ותקעו בו, ומדוע? **דף כז:**

תשובה:

- אם הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב - לא יצא בו, דכתיב "והעברת" דרך העברתו בעיניו, רש"י** מפרש: כדרך שהאיל מעבירו בראשו בבהמה מחיים.
- אם כשהפכו ככתונת - בגמ' לא איתפריש דינו בהדיא.** [והרא"ש מביא בשם הירושלמי שפסול, וכן נפסק בשו"ע סי' תקפו טע"י יב, וזהו אחרת... המפרשים שכשר].

כ. מה הדין כשיש כמה אנשים בחדר אחד וכמה אנשים בחדר אחר, לענין: 1. לצאת ידי חובת מצוה בשומע תקיעות ומגילה ע"י אחר הנמצא בחדר אחר. 2. להטקף למנין, 3. לענות לכל פקדושה. ומדוע? **דף כז:**

תשובה:

- לענין לצאת ידי המצוה בשומע תקיעות ומגילה ע"י אחר הנמצא בחדר אחר - לכו"ע יצא.**
- לענין צירוף - לא מצטרפין.**
- לענין לענות דבר שבקדושה - מחלוקת רב וריב"ל והלכה כריב"ל שפשר לענות (תוס' רא"ש).**

כא. התוקע בשופר של שלמים או של עולה, כשתלשו מחיים או לאחר זריקה, [כשתלשן כפוגג או כמזיד], האם יצא ידי המצוה, ומדוע? **דף כח:**

תשובה:

לפי רב יהודה - כל שמחמת התקיעה יש מעילה ויצא לחולין, יצא, וכל שבתקיעתו לא מעל ולא יצא לחולין לא יצא ידי המצוה, ולכן:

- שופר של עולה - כיון דעולה בת מעילה הוא יוצא השופר לחולין אם תקע יצא בדיעבד ידי המצוה.** רש"י (ד"ה של עולה, ע"פ דעת ר' אלעזר במסכת זבחים, ואחרת מרבה שם) מעמיד: שזהו דוקא כשתלשו מחיים, דאילו אחר זריקה, אין מעילה לא בעולה ולא בקרניה, מפני שהכל לכהנים. [ויעוין בספר יום תרועה ותרועת מלך סי' סו. הפנ"י כותב: שזהו רק כשתלשו במזיד או כשנתלש מאליו, דאל"כ הרי מעל בשעת תלישה. המאירי כותב: לאחר זריקה כיון ששייך לכהנים מותר לתקוע בו אף לכתחילה]. **התוס'** (ד"ה בשופר) מעמידים: שלא יצא היינו רק כשתקע במזיד, מפני שאין מעילה במזיד, ואם תקע יצא היינו כשתקע בשוגג, דכיון שמעל יצא השופר לחולין ויצא ידי המצוה.

עוד כותבים התוס' (ד"ה אמר רב יהודה): שרב יהודה ס"ל מצוות ליהנות ניתנו, וכיון שנהנה בשוגג מעל.

- שופר של שלמים לא יצא, רש"י** מפרש: שהרי בשלמים שהיא קדשים קלים אין מעילה אלא באימורים ולאחר זריקה כשהוברר שהם לחלק גבוה. [בריטב"א מבואר: שלא יצא משום מצוה הבאה בעבירה,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

זה טוב אם נאמר שמצהב"ע הוא איסור מהתורה, ויעוין בשיטמ"ק מנחות דף ד', המפרש שאסור ליהנות מקדשים מחמת איסור "בל יחל דברו".

ולפי רבא - בכל אופן יצא, אפי' בשופר של שלמים, [אפי' במזיד], משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו. רש"י (ד"ה לא) מפרש: להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על צואריהם ניתנו. [לפי המאירי והרמב"ם פ"א משופר הל' ג' – לכתחילה אין לתקוע בהם משום חומרייהו של קדשים, אך מלשון רש"י בעירובין דף לא: ד"ה הא דרבא משמע: שיכולים לתקוע בו אף לכתחילה].

כב. התוקע בשופר של עבודה זרה, האם יצא ומדוע?

תשובה:

בשופר של עבודה זרה לא יתקע ואם תקע יצא. רש"י מפרש: שמדובר בשופר ששימשו בו לע"ז ונאסר בהנאה, ולא יצא משום שמצוות לא ניתנו ליהנות. [הר"ן והריטב"א כאן, וכן רש"י בחולין דף פט. מפרשים: שלכתחילה לא יתקע משום שהוא מאוס].

לפי גירסתינו וגירסת תוס' (ד"ה אמר רב יהודה) - רב יהודה אומר דין זה וא"כ דין זה לכו"ע.

ולפי גירסת התוס' שם בשם רבינו הננאל - רבא אומר זאת, [ולפי"ז רב יהודה הסובר שבשלמים לא יצא, כי מצוות ליהנות ניתנו ה"ה בנידון זה לא יצא].

התוס' (שם) כותבים: שבפרק כיסוי הדם ובפרק לולב הגזול פירשו התוס', שיש שופר של ע"ז שלא יוצאים. [שם מפורש: שרק בע"ז של עכו"ם שיש לה ביטול יוצא, אבל בשל ישראל שאין לע"ז ביטול לכו"ע לא יצא, כי דינו בשריפה, ואמדין כתותי מיכתת שיעוריה, ושלפי ר"ת – גם בשל עכו"ם לא יצא אלא רק אם ביטלו].

כג. התוקע בשופר של עיר הנדחת, האם יוצא, ומדוע?

תשובה:

רב יהודה אומר: שאפי' בדיעבד לא יצא, כי דינו לשריפה, ואמרינן כתותי מיכתת שיעוריה.

כד. המודר הנאה מחבירו או משופר או כשאלמר "קונס תקיעת קופר עלי", האם מותר לו לצאת בשופר תקיעה של מצוה, ומדוע?

דף כה.

תשובה:

1. כשנדר הנאה מחבירו - מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה. רש"י (ד"ה מותר לתקוע לו) כותב: טעמא דכולהו משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו. [ולפי"ז לרב יהודה דס"ל מצוות ליהנות ניתנו אסור לתקוע לו. המאירי כותב: שלרבא מותר אפי' לכתחילה לתקוע לו תקיעה של מצוה, ושי"מ שכ"ש שמותר תקיעה לא של מצוה, והמאירי חולק עליהם. הר"ן כותב: שמסתבר שמותר כך כשחבירו תוקע מאליו אבל כששלחו אסור, ויעוין מ"ב סי' תקפט ס"ק יד, ובשעה"צ ס"ק יא. המאירי מביא גם שי"מ שהנודר הנאה משופר, שמותר זהו דוקא לאחד התוקע עבודו אבל הוא עצמו אסור, והמאירי חולק ומתיר לו לתקוע עבור עצמו, ובשו"ע סי' תקפו סעי' ה' נפסק: שהוא עצמו אסור. הר"ן בשם הר"ה כותב: שלפי רבא – מותר רק תקיעות של ראש השנה אבל לא של תעניות, ולפי דבריו יש לחלק גם בשל ר"ה בין שחיובן מדאורייתא לשחיובן מדרבנן, ולא מיסתבר, דמצוה מיהא איכא, והמ"ב שם ס"ק כב פוסק: שאם אין לו שופר אחר יתקע רק עשרה קולות תשר"ת תש"ת תר"ת].

2. המודר הנאה משופר - מותר לתקוע "בו", כן הוא לפי גירסת רש"י שאף הנודר יכול לתקוע בו, [ואך המאירי מביא גירסא "לו", ולפי"ז אסור לו לתקוע בשופר ומותר רק לאחרים לתקוע עבורו, וכן הוא בשו"ע תקפו סעי' ה'].]

3. הנודר "קונס תקיעת שופר עלי" - תוס' (ד"ה המודר) מצדדים לאסור לתקוע עבורו תקיעה של מצוה משופר זה, וכל סוגייתנו רק כשאסר הנאה מהשופר, [וכן פוסקים הר"ן והשו"ע תקפו סעי' ה', המאירי מביא חולקים, שהרי אין נדר חל על תקיעה שהיא דבר שאין בה ממש, והמ"ב כותב: שלכו"ע אם אמר "שופר עלי בקונס לתקוע בו" אסור לתקוע לו בשופר].

כה. התוקע לשיר האם יצא, ומדוע?

דף כח. כח:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

רבא אומר: שיצא, כי מצוות אינן צריכות כוונה.

מרש"י (ד"ה איכונן) שכתב "תתכוון להוציאני" משמע שרבי זירא סובר מצוות צריכות כוונה, [הריטב"א מביא פירושו: שאמר לו "תתכוון להשמיעני", ושרש"י עיקר, ולפירושו הי"מ רבי זירא כרבא. ועיין ר"ן], תוס' (ד"ה אמר רבא) כותבים: שבמסכת פסחים משמע שיש בזה מחלוקת תנאים, [ולפי"ז למ"ד מצוות צריכות כוונה לא יצא].

כו. האם וכמה יץ חומר בקבועות מכלליים? **דף כח.**

תשובה :

תוד"ה הנודר הנאה משופר...

כז. האם מצוות צריכות כוונה? **דף כח.**

תשובה :

1. התוקע לשיר... כפול מתשו' כה

לפי רבא - יוצא, דס"ל מצוות אינן צריכות כוונה אפי' במצוות דאורייתא.

תוס' (ד"ה אמר) מביאים: שדין זה תלוי במחלוקת תנאים, ורבי יוסי סובר שמצוות צריכות כוונה, ואפי' במצוה דרבנן, ולשיטתו התוקע לשיר לא יצא. [הביה"ל ס"י ס' ד"ה וי"א, מוכיח מהתוס' בסוגיין דף כז: ד"ה אבל, שלמ"ד צריך כוונה החיוב הוא מדאורייתא].

הרמב"ן פוסק מצוות צריכות כוונה.

2. **הקורא להגיה - הגמ' אומרת: שלכו"ע לא יצא, רש"י מפרש: דאין כאן קרייה אלא מגמגם.** [הפנ"י מקשה מכאן על שיטת רבינו יונה בברכות, הסובר שבדבר שבאמירה לכו"ע צריך כוונה, עיי"ש].

3. **השומע קול שופר או מגילה וחושב שזה חמור בעלמא - הגמ' אומרת שלכו"ע לא יצא.**

4. **נתכוון שומע ולא משמיע באופן שנבחי נבוחי - הגמ' אומרת שלכו"ע לא יצא, רש"י (ד"ה דקא נבחי נבוחי) מפרש: ואינו תוקע שיעור תקיעה המפורש במשנתינו. תוס' (ד"ה דקא) כותבים: שבכך אפי' מתכוון גם לא יוצא, ושמא כוונת רש"י שהתוקע אין מתכוון לתקוע שיעור תקיעה ותקע שיעור תקיעה, או שהתכוון לנפח בשופר ויצא לו תקיעה.**

5. **הישן בסוכה בשמיני - הגמ' אומרת: שרבא מודה שאינו לוקה משום "בל תוסיף", כי מצוות אינו עובר עליהם אלא בזמן.**

כח. האם צריך כוונה כדי לעבור "בבל תוסיף", מתי עוברים בבל תוסיף ומתי לא? **דף כח:**

תשובה :

1. בזמן חיוב במצוה

למ"ד מצוות צריכות כוונה - אם לא מתכוון לשם מצוה אינו עובר.

למ"ד מצוות אינן צריכות כוונה - עובר בבל תוסיף גם אם לא מתכוון לשם מצוה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. **שלא בזמן חיוב המצוה - לכו"ע אינו עובר.**

3. **קיים מצות ברכת כהנים, ונפטר ובירך שוב והוסיף ברכה משלו - לפי רבא עובר בבל תוסיף, אף בלא כוונה, דכיון שאם מזדמן לו ציבור אחר יכול לברכם, נחשב בזמנו, ודינו כהנ"ל דין 1.**

4. **עשיית אותה מצוה ב' פעמים או לברך אותו ציבור ב' פעמים - תוס' (ד"ה ומנא) כותבים: שלא עוברים ב"בל תוסיף". ולכן הניתנים במתנה אחת אם נתן כמה פעמים במקום אחד לא עובר, אבל כשנתן במקום אחר עובר. וכן כשנתן כמה הדסים או כמה ערבות בלולב לא עובר, אפי' למ"ד צריך אגד, ורק אם מוסיף מין אחר עובר בבל תוסיף. והקשו: שלפי"ז אם יתן כמה חוטיין בציצית או כמה פרשיות בתפילין לא יעבור בבל תוסיף.**

כט. נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע האם יצא? דף כט.

תשובה:

לפי ת"ק - לא יצא עד שיתכוונו גם השומע וגם המשמיע, ומספיק שהמשמיע יכוון להוציא את עצמו.

ולפי רבי יוסי - המשמיע צריך לכוון להוציא גם את השומע. [מתוס' דף כז: ד"ה אבל נתכוין, משמע: שזהו אפי' למ"ד אין צריך כוונה].

ל. מי חייב במצות תקיעת שופר ומי פטור? דף כט.

תשובה:

1. **החייבים בתקיעת שופר - כהנים, לויים, ישראלים, גרים, עבדים משוחררים, טומטום אנדירוגינוס ומי שחציו עבד וחציו בן חורין.** [הגמ' בערכין דף ד: אומרת: שקטן שהגיע לחינוך חייב מדרבנן].

2. **הפטורים - נשים ועבדים שאינם משוחררים, משום שפטורים ממצות עשה שהזמן גרמא. וכן חרש שוטה וקטן.**

לא. האם חרש וקטן, טומטום ואנדירוגינוס ושחציו עבד וחציו בן חורין, יכולים להוציא אחרים או את עצמם, ומדוע? דף כט.

תשובה:

1. **חרש שוטה וקטן - אינם מוציאים את הרבים, דכיון שאינו מחויב אינו מוציא.** [המאירי מביא: י"א שמדבר ואינו שומע הוא כפקח לכל דבר, וי"א שלענין תקיעת שופר, דבשמיעה תליא מילתא, אם אינו שומע אף שמדבר, אינו מוציא אחרים ידי חובתו, הדעה השניה היא דעת הכל בו והתשב"ץ המובאים בב"י סי' תקפס. הגמ' בערכין דף ב. אומרת: שקטן אינו מוציא אחרים אפי' הגיע לחינוך, ובמ"ב סי' תקפו סני' ב', כותב: אפי' הגיע לגיל י"ג אם לא הביא ב' שערות, אינו מוציא].

2. **טומטום - אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו, רש"י מפרש: טומטום כמותו, דשמא התוקע נקבה והשומע זכר.**

3. **אנדירוגינוס - את מינו מוציא אבל לא את שאינו מינו, דשמא דינו כנקיבה.**

4. **מי שחציו עבד וחציו בן חורין - לא מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו.**

לפי רב הונא - אבל את עצמו הוא יכול להוציא.

ולפי רב נהמן וכן תניא נמי הכי בוויתיה - אף את עצמו אינו מוציא, משום שאין צד עבדות יכול להוציא צד חירות.

לב. כהנים ולויים האם מוכרים ומקדישים לעולם וגואלין לעולם? דף כט.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

א. המקדיש שדה אחוזה, ואופן פריונם

1. **המקדיש שדה אחוזה** [היינו שדה שאינה עיר חומה שירש אדם מאבותיו ואבותיו ענד חלוקת הארץ בימי יהושע בן נון] - אם הקדישה בשנה הראשונה של היובל פודה אותה בנ' סלעים ונ' פונדיונים, [כל שנה סלע ופונדיון, ואם הקדישה י' או כ' אחר היובל, פודה לפי השנים הנתרות, ואם נשאר ב' שנים משלם רק ב' סלעים ושני פונדיונים.
2. רב ושמואל (שם) סוברים: שמה שאיתא שאין מקדישים ליגאל בגירוע פחות מב' שנים לפני היובל, זהו רק עצה טובה, כדי שיהיה אדם חס על ממונו ולא יקדיש פחות מב' שנים, ויפסיד נ' סלעים, אבל בדיעבד אם הקדיש פחות מב' שנים חל ההקדש.
3. **בשנת היובל אין מקדישין, ואם הקדיש, לפי רב (ערכין דף כד.)** - קדושה ונותן חמישים, ולפי שמואל (שם) - אינה קדושה כל עיקר.
4. **ישראל שהקדיש שדה אחוזתו והגזבר מכרה לאחר,** [דהיינו שגאלה אחר] - כשמגיע היובל, יוצאת השדה לכהנים העובדים בביהמ"ק באותו משמר של תחילת היובל.
5. המשנה (שם דף כו:) אומרת: הכהנים והלויים מקדישים לעולם וגואלין לעולם, בין לפני היובל בין לאחר היובל, [לעולם] פירושו בכל זמן שירצה, רש"י (שם ובסוגייתנו) מפרש: **גואלין**, היינו אם הקדיש כהן קרקע ירושתו, דהיינו שדה אחוזתו, וגואלה הכהן המקדיש לעצמו אפי' אחר היובל, דכתיב "גאולת עולם תהיה ללויים מקדישין לעולם", לשמואל הנ"ל זהו כפשוטה שישראל אינו יכול להקדיש בשנת היובל, וכהנים ולויים יכולים להקדיש ולגאול, ולפי רב הנ"ל, לענין "מקדישין" אין הבדל בין כהן לוי וישראל, [והמשנה כתבה "מקדישין" אגב ארישא].

ב. מוכר שדה אחוזה או בית בבתי ערי חומה

1. **הכהנים והלויים מוכרין לעולם וגואלין לעולם,** (משנה שם דף לג:), שנאמר "גאולת עולם תהיה ללויים". [לעולם] פירושו בכל זמן שירצה, רש"י (שם ובסוגייתנו) מפרש: **"מוכרין לעולם"**, משמע אפי' בשנת היובל, וכי דכי היכי דפליגי רב ושמואל אם אפשר "להקדיש" בשנת היובל עצמה, כך פליגי לענין מכירה, וא"כ לשמואל המשנה כפשוטה שמוכר אפי' בשנת היובל, רק כהן ולא ישראל, אבל לרב אין הבדל בין ישראל ללויים וכולם מוכרים לעולם, ושצ"ל [ואליבא דרב] שאה"נ אין חידוש, ואידי דתני ברישא "מקדישין" לעולם כך תני בסיפא "מוכרין" לעולם.
 2. **"גואלים לעולם,** נפק"מ למוכר בית בבתי ערי חומה, שישראל יכול לגואלו תוך שנה בעל כרחו של הקונה, ואם עבר שנה נחלט לקונה לצמיתות, ואילו הכהנים יכולים לגואלם לעולם.
- וכן נפק"מ: למוכר שדה אחוזה, שישראל אינו יכול לפדותו בתוך השתי שנים הראשונות למכירתו, ואח"כ יכול לגאול עד היובל, ואם לא גאל ביובל נחלט לקונה, ואילו הכהנים והלויים יכולים לגאלה מיד, וכן אם לא גאלה והגיע היובל, אין היובל מפקיע את השדה מידיהם.

ג. כל הברכות כולם האם מי שיצא יכול להוציא אחרים, ומדוע? דף כט. כט:

תשובה :

1. **כל הברכות כולם** [חז"ל מברכת הלחם וברכת היין של רשות] **וכן הלל ומגילה** - אע"פ שיצא מוציא. רש"י (ד"ה אע"פ) מפרש: שהרי כל ישראל ערבין זה לזה. [וההגות אשרי כותב: תפילת י"ח, שעשני ישראל וברוך שאמר אע"פ שיצא מוציא, אבל ציצית ותפילין, יצא אינו מוציא, ואם אינו יודע, אפי' שיצא יכול להוציא].
2. **ברכת הלחם והיין של רשות** - אם יצא אינו מוציא, רש"י (ד"ה חוק) מפרש: וכן שאר ברכת פירות ובשמים שאינם חובה, אלא שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה, ובאלו אין כאן ערבות, הואיל ואינם חובה על האדם, לא ליתנהי ולא ליבריק. [והריטב"א מביא: י"מ שבשאר ברכות הנהנין אפי' לא יצא לא מוציא, דלחם ויין מהני הסיבה יש להם זימון מהני צירוף].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

מותר לאדם לברך לבניו ולבנותיו כדי לחנכן במצוות אע"פ שאינו אוכל עמהן. והריטב"א כותב: שאיסור ברכה לבטלה איסורו מדרבנן, ושכן דעת ר"ת, ושלכן לצורך חינוך התירו, והמהדיר על הריטב"א מביא שלפי הרמב"ם – האיסור מדאורייתא.

3. ברכת הלחם של מצה והיין של לפני הקידוש שהן חובה - אע"פ שיצא מוציא. [ברכת בשמים והבדלה י"א שאם יצא אינו מוציא, והמאירי חולק עליהם וסובר, שחובה היא מתקנת חכמים, ולכן יצא מוציא, עוד כותב המאירי: שברכת המזון יצא אינו מוציא, ובירושלמי מפרש: שנאמר "ואכלת ושבתע וברכת", מי שאכל יברך, והריטב"א כותב: תקנת חכמים היא שיצא אינו מוציא.]

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

פרק רביעי

יום טוב

א. האם מותר לתקוע בראש השנה שחל להיות בשבת, ומדוע? דף כט: ל.

תשובה:

א. בזמן שביהמ"ק היה קיים

המשנה אומרת: שבראש השנה שחל להיות בשבת, היו תוקעין רק במקדש אבל לא במדינה. רבא מפרש: לפי שתקיעת שופר אינה מלאכה, ומן התורה מותר לתקוע בשבת, אלא שחכמים גזרו שלא יתקע, גזירה שמא יטול את השופר בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ויעבירונו ד' אמות ברה"ר, אבל במקדש לא גזרו מפני שאין שבות במקדש, וירושלמי מבואר: שהאיסור הוא מדאורייתא, וכדדשת רבי חמא בר חנינא בסוגיא.

לפי רש"י (ד"ה אבל) ולפי התוס' (ד"ה אבל) - "מדינה" היינו ירושלים, וגבולין היינו כל ארץ ישראל מחוץ לירושלים. וע"ע מש"כ בתשובה הבאה. ולפי הרמב"ם פ"ב משופר הל' ט' ובפירושו למשניות מסכת סוכה על המשנה דף מא. - ירושלים כולה נקרא "מקדש", והיה בירושלים בית דין הגדול, ולכן לא גזרו, שכן בית דין הוהירוס שאסור להעביר ד' אמות ברה"ר.

ב. כשחרב ביהמ"ק

לפי ת"ק - התקין רבי יוחנן בן זכאי, שכשחל ר"ה בשבת יהיו תוקעין בכל מקום שיש בית דין, ומפרשת הגמ': דהיינו, אפי' ביבנה ואפי' בית דין אקראי.

לפי רבי אלעזר - תקנת רבי יוחנן בן זכאי היתה להתיר רק ביבנה בלבד. רש"י (ד"ה אלא) מפרש: שהיתה שם סנהדרין גדולה בימיו, אבל לא בבית דין של עשרים ושלושה.

ולפי ה"אמרו לו" לרבי אלעזר - רבי יוחנן בן זכאי התיר רק ביבנה ובכל מקום שיש בית דין, ולפי הר"ן - היינו בית דין של כ"ג, ולפי הר"ף - אפי' בית דין של שלושה ובלבד והיו מומחים וקבועים, ומפרשת הגמ': שחולק על ת"ק וס"ל שהיינו דוקא בכל מקום שיש בית דין קבוע, ודומיא דיבנה - רש"י, אבל לא בית דין אקראי, ואומר רב הונא: שבשבת היו תוקעין [ביבנה] רק בפני בית דין קבוע, [בית דין היו יושבין עד ר' שעות ביום], אבל מחוץ לבית דין אסור לתקוע בשבת. ור' זירא הסתפק: כשבית דין ננערו ולא עמדו אם עדיין יכולים לתקוע.

ב. האם מותר לתקוע בר"ה שחל להיות בשבת בירושלים, בסביבותיה, בזמן שביהמ"ק קיים וכשאינו קיים, וכן ביבנה ובסביבותיה? דף כט: ל.

תשובה:

לפי רש"י (ד"ה אבל) - בזמן שביהמ"ק קיים לא היו תוקעים בירושלים וכ"ש בסביבותיה, כנ"ל תשו' קודמת נושא א', אבל לפי רש"י (ד"ה ועוד זאת) - בזמן שביהמ"ק קיים בעודה בבנינה היו תוקעים בירושלים ובכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא. וביבנה רק בבית דין בלבד. ולפי הריטב"א - רש"י ד"ה ועוד זאת מדבר לפני החורבן אחר שגלתה הסנהדרין לירושלים. ולפי הרמב"ן בדרשתו לראש השנה - ירושלים בזמן המקדש לא היו תוקעין אלא רק בערים הסמוכות לה. התירו"ט כותב, ח"ל: אין כונת רש"י ד"ה אבל, שלא היו תוקעים כלל בירושלים, אלא שהיה הבדל בין ביהמ"ק לירושלים, שבמקדש היו תוקעים אפי' בזמן שבית דין לא היו יושבים, לפי שאין שבות במקדש, ואילו בירושלים לא היו תוקעים אלא כל זמן שבית דין יושבים במקדש, כלומר עד הצהריים, ומ"מ היתה ירושלים יתירה על יבנה, שבירושלים היו תוקעים כל זמן שבית דין יושבים, בין בפני בית דין שלא בפני בית דין, וכן כל עיר שריא רואה ושומעת וכו', היתה דינה כירושלים, ואילו ביבנה לאחר החורבן, לא היו תוקעין בשבת אלא בפני בית דין בלבד. לפי התירו"ט בדת רש"י - לא איתפריש אם אחר חורבן ביהמ"ק סביבות ירושלים דינם כירושלים.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי התוס' (ד"ה אבל) - בזמן שביהמ"ק קיים היו תוקעים רק במקדש ולא בירושלים ובסביבותיה, אבל בזמן שאין ביהמ"ק קיים, (המהרש"א כותב: זה לאו דוקא אלא אחר שגלתה סנהדרין מלשכת הגזית וכו'), ירושלים היתה יתירה על יבנה, שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין, וביבנה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד, כמבואר בתשובה קודמת. ולפי הרמב"ם הנ"ל תשר' א' - המשנה כפשוטה, שבזמן שביהמ"ק היה קיים היו תוקעים בראש השנה שחל להיות בשבת בכל ירושלים, ואף במקומות הסמוכים לירושלים, כל שרואים ושומעים וקרובים ויכולים לבוא, כי ירושלים דינה כמקדש, ומש"כ יבנה.

ג. תקיעת שופר בר"ה שחל להיות בשבת ונטילת לולב בחג הסוכות שחל להיות בשבת האם שניהם מותרים או אסורים או רק אחד מהם מותר, ומדוע?
דף כט:

תשובה:

התוס' (ד"ה אבל) כותבים:

1. **בזמן שביהמ"ק קיים** - בסוגייתנו מבואר: שלא היו תוקעין בשופר בגבולין, וכנ"ל בשתי התשובות הקודמות. עיי"ש, ובמסכת סוכה מבואר: שלולב היה ניטל בשבת, לפירוש הראשון: לולב קל משופר, משום שלולב טילטול בעלמא הוא וקיל מתקיעת שופר שהיא מעשה חכמה, ולפירושם שבסוף דבריהם [עיי' מהרש"א]: זהו משום שבראש השנה לא היה ידוע קביעות החודש אלא רק בירושלים, אבל יום ראשון דלולב היה ידוע אף בגבולין.

2. **לאחר חורבן הבית** - בסוגייתנו מבואר: שהיו תוקעין בשופר בכל מקום שיש בית דין, ובמסכת סוכה מבואר: שלא הותר בשום מקום ליטול לולב, ופירושו: ששופר קל מלולב, משום שהוא להעלות זכרוניהם של ישראל לאביהן שבשמים לא רצו לבטל לגמרי, וכיון שתיקנו בחד בית דין תיקנו בכל בית דין, מש"כ נטילת לולב.

ד. רדיית הפת כשנת האס אסורה מהתורה או מדרכנו או מותרת, ומדוע?
דף כט:

תשובה:

לפי רבינו הנב"ל (בתוס' ד"ה רדיית) - רדייה שלאחר אפייה מותרת לכתחילה, אבל רדייה שלפני אפייה בעודה עיסה אסורה מדרבנן.

ולפי התוס' (שם) - גם רדייה שלאחר אפייה אסורה מדרבנן, ורק במציל מזון ג' סעודות מן הדליקה מותר לרדות לכתחילה עם סכין ואסור במרדה.

ה. המגביה חפץ כשנת כרה"י ע"מ להלניע ונמלך והוליא או המגביה כרה"ר ע"מ ללך להעבירו ד' אמות ונמלך והעבירו האם חייב?
דף כט:

תשובה:

לפי תוס' (ד"ה שמא) - בשניהם אינו חייב עד שיגביה ע"מ להוציא ולהעביר ד' אמות כרה"ר, ואחרת מרש"י בסוכה שמשמע ממנו שרק כשהגביה ע"מ להצניע והוציא פטור, ולא כשהגביה ע"מ לא להעביר והעביר.

ו. האם יחיד יכול לתקוע בראש השנה שחל להיות בשבת או ביוה"כ של יובל, והאם דוקא בפני בית דין ובזמן שבית דין יושבים?
דף ל.

תשובה:

1. **בראש השנה** - יחיד ודאי שיכול לתקוע הן בירושלים והן ביבנה. רב הונא אמר שביבנה תוקעים "עם בית דין", הגמ' מצדדת: דהיינו בפני בית דין אבל שלא בפני בית דין לא יכול לתקוע בשבת אפי' במקום שיש ב"ד, ולפי"ז מה ששינונו במשנה "ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה", הכוונה, שבירושלים היו ב' מעלות מיבנה אחת הכתוב במשנה, שהיו תוקעין סביבות ירושלים, השניה שהיו תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין, [אפי' שלא בזמן בית דין], וביבנה רק בפני בית דין, [יעוין תוס' ד"ה לא]. ושהיה אפשר לפרש: שבירושלים תוקעין בין בזמן בית דין ובין שלא בזמן שבית דין [כלומר אחר ו' שעות], וביבנה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

רק בזמן בית דין.

2. **ביובל** - יכול היחיד לתקוע בביתו ולא צריך להיות בפני בית דין.

לפי הלשון הסני בגמ' אליבא דרב הונא - צריך להיות דוקא בזמן בית דין. וכן איתמר: א"ר חייא בר גמדיא א"ר יוסי בר שאול אמר רבי, אין תוקעין אלא כל זמן שבית דין יושבים, ור' זירא מסתפק: ננערו לעמוד ולא עמדו מהו, בית דין יושבים בעינן והא איכא, או זמן בית דין בעינן וכבר עבר הזמן. וז"ל איתפריש אם לפי הלשון הראשון אליביה צריך להיות בזמן בית דין.

חיוב נטילת לולב בשבעת ימי החג

ז. **כמה ימים יש מדאורייתא חיוב נטילת לולב, ומנין למדים זאת:** דף ל.

תשובה:

א. הנטילה במקדש

החיוב מדאורייתא הוא בכל יום ויום משבעת ימי החג, רש"י (ד"ה בראשונה, ע"פ הת"כ כמבואר ברש"י בסוכה) מפרש: שזהו מדרשנין "ושמחתם לפני ד' אלוקיכם שבעת ימים".

ב. בגבולין ומחוץ לגבולין

1. **בזמן שביהמ"ק קיים** - החיוב מדאורייתא הוא ביום הראשון בלבד, שנאמר "ולקחתם לכם ביום הראשון", ואם גם בשבת - עיין במש"כ לעיל תשר' ג', ובמסכת סוכה פרק ד' תשר' ז'.

לפי רש"י (דף כט: ד"ה אבל) ותוס' (שם דף כט: ד"ה אבל) - ירושלים בכלל גבולין, וז"ל לפי הרמב"ם - מובא לעיל תשר' א' - ירושלים בכלל המקדש.

2. **משחרב ביהמ"ק** - התקין רבי יוחנן בן זכאי: שיהיה לולב ניטל בכל מקום, ובכל שבעת ימי החג, זכר למקדש. (אבל לא בשבת - מאירי).

מצות "חדש"

ח. **ממתי מותר לאכול "חדש", ומנין למדים זאת:** דף ל. ל.

תשובה:

משחרב ביהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי: שכל יום ט"ז אסור.

לפי התירוץ הראשון בגמ' - דבמהרה יבנה ביהמ"ק ויאמרו "אשתקד [כשלא היה ביהמ"ק] אכלנו בהאיר המזרח, עכשיו [כשנבנה] גם נאכל בהאיר המזרח", ולא יחכו להקרבת העומר, ולא ידעי כשביהמ"ק קיים העומר מתיר.

רש"י (במשנתנו ד"ה ושיהא) מפרש: שס"ל שבזמן שביהמ"ק קיים, הבאת העומר מתיר, וז"ל כדעת רב ושמואל בגמ' מנחות דף סח.], שנאמר "עד הביאכם", ושבזמן שאין ביהמ"ק קיים האיר המזרח של יום ט"ז מתיר, שנאמר "עד עצם היום הזה", ועד ולא עד בכלל, [וזהו אחרת מרבי יוחנן וריש לקיש הסוברים בגמ' מנחות שם: שגם בזמן שביהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר, והבאת העומר "למצוה בלבד" היא, עיי"ש].

ולפי התירוץ השני בגמ' - רבי יוחנן בן זכאי הנהיג כן, מפני שסובר כרבי יהודה, שמן התורה כי ליכא עומר כל יום ט"ז אסור, דדרש "עד עצם היום הזה" עד ועד בכלל.

בנית ביהמ"ק ביו"ט ובלילה

ט. **האם בנית ביהמ"ק דוחה יו"ט, והאם מותר לבנותו בלילה:** דף ל.

תשובה:

בנין ביהמ"ק אינו דוחה יו"ט, ואין בונין אותו בלילה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יו"ד סימנים קפג-ר

לפי רש"י (תוס' בסוכה דף מא. ד"ה אי נמי) - ביהמ"ק השלישי שיבוא משמים אפשר שיבוא ביו"ט או בלילה, ולפי התוס' בסוכה שם בשם י"מ - ה"ה שביהמ"ק השלישי לא יבנה לא ביו"ט ולא בלילה. ויש שסבורים - שגם ביהמ"ק השלישי יבנה ע"י אדם - עיין אמ"ה מסכת סוכה דף מא. הערות 57, 56.

ג. האם עדות החודש יכולים לקבל כל היום, ומדוע? דף ל':

תשובה:

1. **בראשונה בזמן שביהמ"ק היה קיים** - היו מקבלין עדות החודש כל היום.
2. **משקילקלו בשיר** - התקינו שלא יהיו מקבלין אלא עד המנחה, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה, נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש, רש"י מפרש: כדי שלא יזלזלו ביה לשנה הבאה, ויעשו מלאכה כל היום, שיאמרו "אשתקד נהגנו בו קודש חנים ומן המנחה ולמעלה חזרנו ונהגנו בו חול". הגמ' מביאה ברייתא: התקינו שלא יהיו מקבלין עדות החודש אלא כדי שיהא שהות ביום להקריב תמידין ומוספין ונסכיהם ולומר שירה שלא בשיבוש.
3. **משחרב ביהמ"ק** - התקין רבי יוחנן בן זכאי לקבל עדות החודש כל היום.

יא. איזה קרבנות חייבים שירה, מהו הזמן שחייבים לומר את השירה, לכתחילה ובדיעבד, מתי אין חיוב לומר שירה, ומדוע? דף ל':

תשובה:

- תוס' (ד"ה ונתקלקלו) כותבים: שאין אומרים שירה אלא על קרבן ציבור הקבוע להם זמן.
1. **לכתחילה** - יש להביא את הנסכים עם הזבח, ואז אומרים שירה, ואומר ר"מ (בערכין): שהשיר מעכב את הקרבן.
 2. **בלילה** - אי אפשר לומר שירה, דמה כפרה ביום אף שירה ביום.
 3. **נסכים הבאים בפני עצמן**, [כלומר שהביא קרבן ציבור היום ונסכים למחר] - הגמ' בערכין נשאה בספק אם טעונים שירה, תוס' מוסיפים: שטוב לכתחילה להביאם עם הזבח, כדי שיאמרו את השירה על אכילה ושתיה.
 4. **קרבן יחיד** - אין טעון שירה, ולכן אפי' לכתחילה יכול אדם להביא זבחו היום ונסכו מכאן עד ו' ימים.
 5. **בתמיד של שחר של ראש השנה** - רש"י (ד"ה שלא) ותוס' (ד"ה ונתקלקלו) כותבים: שלא תיקנו שירה, לפי שברוב השנים אין העדים באים קודם תמיד של שחר, וספק יתקדש היום, אבל לתמיד של בין הערבים תיקנו.

יב. איזה שיר של יום היו אומרים, בביהמ"ק ובביהכ"נ, ומדוע? דף לא':

תשובה:

רבי יהודה משום רבי עקיבא אומר, ורב חנן בר רבא אמר רב, אמר: שכדרך שחולקין כאן כך חולקים בביהכ"נ:

1. **בראשון** - לד' הארץ ומלואה, על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו.
2. **בשני** - גדול ד' ומהולל, על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן.
3. **בשלישי** - אלקים נצב בעדת אל, על שם שגילה ארץ בחכמתו, והכין תבל לעדתו.
4. **ברביעי** - אל-נקמות ד', על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן.
5. **בחמישי** - הרנינו, ל-אלקים עוזינו, על שם שברא עופות ודגים לשבח לשמו.
6. **בשישי** - ד' מלך, על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

7. **בשביעי** - מזמור שיר ליום השבת, יום שכולו שבת, ור' נחמיה מפרש: שזהו על שם ששבת, דס"ל כאבי שששת אלפים שנה העולם יחיה ותרי חרוב, ור"ע ס"ל כרב קטינא, שיום אחד חרוב.
8. **במוספי שבת** - רב ענן בר רבא אומר: הזי"ו לך, רש"י מפרש: דהיינו בפרשת שירת האזינו, שחולקין אותה לר' פרקים.
9. **במנחה של שבת** - אמר רבי יוחנן: אז ישיר ומי כמוך ואז ישיר, הגמ' מפרשת: שלא אומרים את שלשתן בשבת אחת אלא כל שבת פרק אחד.

יג. עדים בעדות החודש ובעדות הלואה האם צריכים לילך למקום שראש הבית דין נמצא, ומדוע? דף לא:

תשובה :

1. **בעדות החודש** - רבי יהושע בן קרחה אומר: שרבן יוחנן בן זכאי התקין שיהיו צריכין עידי החודש לילך רק למקום הועד, ולא להיכן שראש בית דין נמצא, אף שעיקר החודש תלוי בו לומר "מקודש", הגמ' מפרש: משום שאם נטריחם לילך למקום ראש הועד, נמצאת מכשילן לעתיד לבוא.
2. **בעדות הלואה** - הלווה חייב לילך למקום שראש בית דין נמצא, הואיל ועבד לווא לאיש מלוה.

יד. כמה תקנות תיקן רבן יוחנן בן זכאי, ומדוע? דף לא:

תשובה :

1. **בר"ה שחל להיות בשבת תוקעין בכל מקום שיש בית דין, כנ"ל תשו' א' נושא ב'.**
2. **שיהא לולב ניטל שבעה, כנ"ל תשו' ז'.**
3. **שיהא יום הנף כולו אסור, כנ"ל תשו' ח'.**
4. **שיהיו מקבלין עדות החודש כל היום, כנ"ל תשו' י'.**
5. **שלא יהיו עדים הולכים אלא למקום הועד, כנ"ל תשו' קודמת.**
6. **שאינן כהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, רש"י כותב: שהטעם מבואר במסכת סוטה, שחוששין שיפסק לו רצועה, וכשילך לקושרו לא יברך, וחביריו יברכו ויאמרו שהוא בן גרושה.**
7. **שלא יהיו עידי קידוש החודש מחללין את השבת אלא רק על ניסן ותשרי, כנ"ל פרק א' תשו' סב.**
8. **גר שנתגייר בזמן הזה, לא יפריש רובע לקינו מפני התקלה, מחשש שיהנה בכסף.**
9. **רב פפא אומר: התיר לפדות כרם רבעי ולהעלות דמיהם לירושלים, כיון שחרבה ירושלים, ואין הטעם "לעטרה בפירות".**

רב נחמן בר יצחק חולק ואומר: שרבי יוחנן בן זכאי התקין לשון זהורית, שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו של בשעיר המשתלח, כדי שלא יראו אם הלשון מאדים ויהיו עצבים. [הגמ' מפרשת מדוע רב פפא חולק על רבנן, ומדוע רבנן חולק על רב פפא].

טו. מהו סדר הברכות בתפילת מוסף של ראש השנה? דף לב:

תשובה :

- לפי רבי יוחנן בן נורי - 1. אבות. 2. גבורות. 3. קדושת השם ומלכויות ואינו תוקע. 4. קדושת היום [אתה בחרתנו] ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, 5. עבודה. 6. הודאה. 7. ברכת כהנים.
- ולפי רבי עקיבא - מלכויות אינו אומר בקדושת השם, אלא כוללן בקדושת היום, וכן סוברים רבי ורשב"ג, אלא שרבי סובר שאומר קדושת היום עם המלכויות, ורשב"ג סובר שאומרה עם הזכרונות, והלכה כרבי עקיבא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

טז. כמה פסוקים אומרים למלכויות, לזכרונות ולשופרות, לכתחילה ובדיעבד? דף לב.

תשובה:

לפי ת"ק - לכתחילה אין פוחתין מי' מלכויות י' זכרונות י' שופרות. בברייתא מבואר: שבדיעבד אם אמר שבע מכולם יצא שהם כנגד שבעה רקיעים.

ר' לוי אומר: לכתחילה י', מפני שהם כנגד י' הלולים שאמר דוד בתהילים, רב יוסף אומר: שהם כנגד י' הדיברות. ר' יוחנן אומר: שהם כנגד י' מאמרות שבהם נבראו העולם.

ולפי רבי יוחנן בן נורי - במשנה מבואר: שאם אמר ג' ג' מכולם יצא, ובברייתא מבואר: שלא יפחות משבע, ואם אמר שלש מכולן יצא, שהם כנגד תורה נביאים וכתובים, ואמרי לה כנגד כהנים לויים וישראלים. ומוכיחה הגמ' שסובר שמספיק ג' לכולן וא"צ ג' לכל אחד ואחד. והראשונים כותבים: שמהשנה משמע שלענין לכתחילה רבי יוחנן כת"ק שצריך י' פסוקים ואחרת מהברייתא. ע"ע רש"י לקמן דף לה. על הגמ' "כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמוד שוב אינו צריך", מה שהביא בשם רבותיו, מה שהקשה עליהם, את תירוצי הראשונים, ופסק הרמ"א סי' תקצא סעי' א' והמשנה ברורה שם.

יז. אלו זכרונות מלכויות ושופרות לא מזכירין, ומדוע? דף לב.

תשובה:

1. זכרונות מלכויות ושופרות של פורענות - לכו"ע אין מזכירין.

2. זכרונות ופקדונות של יחיד

לפי רבי יוסי - פקדונות הן כזכרונות, וכי לשון "פקידה" גם משמעותו "זכירה" אלא שזכירה היינו לשמור הדבר בזכרוננו, ואילו פקידה ענינו לפעול במעשה בגלל אותו זיכרון - הכרמל למלבי"ם ערך "פקד", ומצטרפין למנין הפסוקים של סדר הזכרונות, ואין מזכירין של יחיד אפי' לטובה, חוץ משל שרה, כיון שרבים באו ממנה.

ולפי רבי יהודה - פקדונות אינן כזכרונות, ולכן אינן מצטרפין למנין הפסוקים של סדר הזכרונות.

יח. באלו פסוקים הוא מתחיל ובאיזה מסיים? דף לב.

תשובה:

לפי ת"ק - מתחיל בתורה ומשלים בנביא.

ולפי רבי יוסי (במשנה וכמבואר בברייתא) - המשלים בתורה הרי זה משובח, ואם השלים בנביא יצא.

יט. מתי יש לתקוע, האם בשחרית או במוסף, ומדוע? דף לב.

תשובה:

במשנה מבואר: כי תוקעים במוסף, הגמ' מפרשת: כי מעיקר הדין היה צריך לתקוע בשחרית, כי זריזין מקדימין למצוות, אך משנתינו בשעת גזירת המלכות שנו.

רש"י (ד"ה בשעת) מפרש: אויבים גזרו שלא יתקעו, והיו אורבין להם כל ו' שעות, ומבארים התוס': ואע"ג שבטל גזירת המלכות, מ"מ חיישינן שמא יחזור דבר לקילקולו.

תוס' מביאים שהירושלמי מפרש: שהאויבים חשבו שהיהודים מתאספים לתקוע תרועת מלחמה, ולכן תיקנו במוסף, דכיון שרואים שהתפללו ק"ש, קוראים בתורה ומתפללים מוסף ואח"כ תוקעין, אמרי בנימוסיהם הם עוסקים.

כ. האם מעכבים את התינוקות והנשים מלתקוע בשופר בראש השנה, ומדוע? דף לג.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

א. תינוקות

במשנה מבואר: שאין מעכבין את התינוקות מלתקוע, אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו, דהיינו שאפי' לכתחילה אומרים להם לתקוע. ואומר רבי אליעזר: ואפי' בשבת. והגמ' מפרשת: שיש חילוק בין קטן שהגיע לחינוך ללא הגיע.

לפי שיטת רש"י (ד"ה קטן) - קטן שהגיע לחינוך אפי' לכתחילה מתעסקין עמו שילמד וכ"ש שאין מעכבין אותו, אבל קטן שלא הגיע לחינוך אין מתעסקין עמו, אבל לא מעכבין.

ולפי התוס' (ד"ה תניא) - להיפך: קטן שהגיע לחינוך אין מעכבין, כי אין מצות היום בשופר, אבל קטן שלא הגיע לחינוך אפי' לכתחילה נותנים לו לתקוע כדי שיתלמד.

ב. נשים

מהמשנה מדויק שמעכבין אותן מלתקוע ביו"ט, ובברייתא מבואר: שלא מעכבין. רש"י (ד"ה האנשים מעכבין) מפרש: שהן פטורות לגמרי, כי תקיעת שופר הוי מצות עשה שהזמן גרמא, וכי תקעו איכא בל תוסיף. ועיין מהרש"א מה שהקשה עליו. אביי בישוב הסתירה מפרש: שמשנתנו כשיטת רבי יהודה, הסובר שאסור להם לסמוך, ולפי"ז אסור לנשים לתקוע, ואילו הברייתא כשיטת רבי שמעון הסובר לנשים יש להן רשות לסמוך, ולפי"ז מותר להן לתקוע.

כא. האם מותר לנשים לזכור על מצות עשה שהזמן גרמא, ומדוע?

דף לג.

תשובה :

לפי ר"ת (בתוד"ה הא) - נשים מותר להם לזכור על מצות עשה שהזמן גרמא, אע"פ שהן פטורות מהם ואפי' מדרבנן. [אבל הרמב"ם בפ"ג מציצית הל' ט' פוסק: שאינן מברכות].

כב. האם סומא יכול לזכור על מצות עשה, ומדוע?

דף לג.

תשובה :

לפי התוס' בסם ר"ת ובשם ר"י בר יהודה - גם לדעת רבי יהודה הפוטרו ממצוות יכול הסומא לזכור, דסומא לא גרע מאשה שיכולה לזכור.

ולפי התוס' (שם) - סומא עדיף מאשה, שהרי מחויב לקיים מצוות מדרבנן ולכן חייב לזכור עליהן, ולכן יכול לזכור בליל פסח את הברכות שבסדר ההגדה, ויכול לפרוס על שמע, ומביאים שבירושלמי משמע שלפי רבי יהודה אינו יכול לפרוס על שמע.

כג. מהו סדר התקיעות והיכן תוקעין, מהו שיעור אורך התרועה, השברים והתקיעה בתשר"ת תש"ת ות"ת, ומה הדין כשעשה פחות או יותר מכך, ומדוע?

דף לג: לד:

תשובה :

א. סדר התקיעות

המשנה אומרת: סדר תקיעות שלוש של שלוש שלוש. רש"י מפרש: אחת למלכיות ואחת לזכרונות ואחת לשופרות, דהיינו תקיעה תרועה ותקיעה לכל אחת ואחת.

הברייתא (בדף לד:) אומרת: שרק כשמתפלל בחבר עיר [פ' בציבור] שומעין על הסדר וכן על סדר של מלכיות זכרונות ושופרות, אבל כשמתפלל לא בחבר עיר, שומעין רק על הסדר אבל שלא על סדר ברכות. [דהיינו שמברך כל הברכות של מלכיות זכרונות ושופרות, ואח"כ תוקע ט' תקיעות ואינו מפסיק לתקוע בתפילתו אפי' יש לו מי שיתקעו לו].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. שיעור אורך התרועה שברים ותקיעה**1. שיעור תרועה**

לפי תנא דמשנתינו - כשלוש יבבות. הגמ' מפרשת: שס"ל שצריך לתקוע כאדם המילל.

לפי רש"י (במשנה ד"ה שלש יבבות) ולפי התוס' בשם ר"ה - שלוש יבבות הם שלוש קולות בעלמא כל שהוא, ודהיינו כל יבבה הוא קול בעלמא כל שהוא.

ולפי התוס' בשם הריב"א והריב"ם - כל יבבה היא שלוש כוחות של כל שהוא, נמצא שתרועה תשע כוחות.

ולפי תנא דהברייתא - כשלושה שברים, שס"ל שצריך לתקוע כאדם הגונח.

רש"י (ד"ה שברים) מפרש: ששברים ארוכים מיבבות. [הסודר בסי' תקצ מביא: שלפי בעל העיטור - אין חילוק בין תרועה לשברים, אלא ששברים הם ג' קולות מופסקים, ותרועה היא בלא הפסק].

2. שיעור שבר - תוס' (ד"ה שיעור) כותבים: שלפי רש"י [הסובר ששיעור תרועה הם כשלוש כוחות] יש להזהר בשברים שלא יאריך על כל אחד בפני עצמו כג' יבבות של שלשה קולות כל שהוא, שאם יאריך, נעשה תקיעה ולא שבר, אבל לפירוש הריב"א והריב"ם [דסברי ששיעור תרועה תשע כוחות] אין לחוש אם מאריך קצת בשברים ועד ט' כוחות. עוד כותבים: שאין לחוש אם עושה ארבעה וחמשה שברים, שהשברים במקום תרועה, והוי לה תרועה אריכתא.

3. שיעור תקיעה - כשלוש תרועות. תוס' (ד"ה שיעור) כותבים: ונראה שלכן חייב אדם להאריך בתקיעה של קשר"ת יותר משל קש"ק, ובשל קש"ק יותר משל קר"ק, הואיל ואנו עושים קשר"ק משום ספק דגנוחי ויליל כמו שהתקין רבי אבהו בקסרי (בגמ' דף לד.), נמצא שצריך להאריך בתקיעות של קשר"ק כשיעור ג' שברים וג' תרועות, ובתקיעות של קש"ק כשיעור ג' שברים, ובתקיעות של קר"ק כשיעור תרועה. [בסודר אר"ח סי' תקצ ובב"י שם מובא מחלוקת ראשונים אם "שברים תרועה" נחשב קול אחד וצריך לעשותו בנשימה אחת, או ששני קולות הם וצריך לעשותו בשני נשימות].

יכול להאריך את ה"תקיעה" כמה שירצה.

מי שלא משך התקיעות כשיעור הזה [לרש"י כדאית ליה, ולריב"א וריב"ם כדאית ליה] לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר. [לפי שיטת הראב"ד - בכל הסדרים גם בתשר"ת יעשה תקיעה באורך של תשע כוחות, שזהו אורך של "תרועה", והמשנה ברורה ס"ק יג חש לזה לענין שלכתחילה לא יאריך בשבר דתשר"ת תשע כוחות. לפי שיטת הרמב"ם - כוונת המשנה דאורך של ב' תקיעות כתרועה, שהתקיעה שלפני התרועה והתקיעה שלאחר התרועה יהיו כתרועה, נמצא א"כ שאורך תקיעה כחצי תרועה, ומקשה הר"ן שהרי שיעור תרועה הוי ג' כחות וכמש"כ רש"י, וא"כ יצא שלהרמב"ם שיעור תקיעה הוא 1.5 כחות, וזה לא יתכן שהרי תקיעה ילפינן מקרא ד"תעבירו" דמשמעו לשון העברה, והעברה קול ארוך משמע, ומיישב הב"ח: שהרמב"ם סובר כתוס' ששיעור תרועה הוא תשע כוחות, ולפי"ז שיעור אורך התקיעה בתר"ת הוא 4.5 כוחות.

כד. כמה תקיעות חייבים לתקוע בראש השנה, מעיקר הדין ומכת המנהג, ומדוע? דף לג: לד.

תשובה:

אמר רבי יוחנן (דף לד.): שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא. שיטתו ואם זהו לכו"ע עיין בתשובה הבאה.

רבי אבהו (דף לד.) התקין בקסרי: תשר"ת דהיינו תקיעה, שלשה שברים, תרועה, תקיעה. רב זעירא מוסיף: שגם תוקע תר"ת דהיינו תקיעה תרועה ותקיעה. ורבינא מוסיף: שגם תוקע תש"ת דהיינו תקיעה שברים תקיעה.

תוס' (ד"ה שיעור) כותבים:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

א. התקיעות לפי המנהג [כפי המבואר בגמ' דף טז].

1. **לאחר קריאת התורה** - נוהגים לתקוע בישיבה שלושים קולות, ג' קשר"ק ג' קש"ק וג' קר"ק.
2. **בתפילה** - במלכויות קשר"ק, בזכרונות קש"ק, ובשופרות קר"ק, ושנראה שיש לתקוע קשר"ק קש"ק וקר"ק במלכויות, וכן בזכרונות ובשופרות, כדי לצאת מספק דרבי אבהו. ובסה"כ ארבעים קולות, וכן הוא בקדושת אגן הסהר לר' שמשון ב"ר יונה וכן בסדר ר' עמרם, אלא שכתב שבסוף מריע תרועה אחת בלא תקיעה.

ב. התקיעות לפי מה שנראה מסוגייתנו

1. **בשעת התפילה או לאחר התפילה** - במלכויות קשר"ק קש"ק קר"ק, וכן זכרונות ובשופרות.
2. **קודם התפילה** - לא מצינו שצריך לתקוע.

ג. התקיעות לפי תוס' בשם הערוך - מאה קולות

יש לתקוע מאה קולות כנגד מאה קולות שגעתה אמו של סיסרא, ולכן: יתקע שלושים לאחר קריאת התורה, שלושים נוספים בתפילת לחש, ושלושים על הסדר בתפילת חזרת הש"ץ, ועוד עשרה כשגומרין את התפילה.

ד. התקיעות לפי מנהג ר"ת

כהנ"ל נושא א', ובנוסף לזה יש לתקוע קשר"ק גם בזכרונות וגם בשופרות, דהשתא יוצא מכל הספיקות, ושכן ראוי לעשות, כדי שלא לשנות המנהג ביותר.

כה. שמע תשע תקיעות [עם תרועת - רש"י], **והפסיק ביניהם האם יצא?****דף לד:**

תשובה:

לפי רבי יוחנן וכן תניא נמי הכי - יצא. [הרישב"א כתב: שקמ"ל שיצא אף אם הפסיק בין תקיעה לתרועה, או בין תרועה לתקיעה. הנוסח בברכות דף כב. ד"ה אלא, כותבים: שאם הפסיק מזמנת שהיה אנוס, אפי' רבי יוחנן מודה שלא יצא, אבל השר"ע אר"ח סי' סה סעי' א' פסק כהר"ף בברכות דף יד. ושכן משמע מרש"י בסוגייתנו, שאינו חוזר לראש אפי' שהיה מזמנת אנוס, והרמ"א פסק כהתוס' שאם שהה מזמנת אנוס חוזר לראש].

ולפי רבי שמעון בן יהוידק וכן סובר ר' אבהו - אם שהה כדי לגמור תשע תקיעות לא יצא, וצריך לחזור מתחילת התקיעות.

תוס' (ד"ה לדידי) כותבים: שלכאורה היה נראה לפסוק כרבי יוחנן הסובר שיצא, אך מסיקים שיש לפסוק כר' אבהו הסובר שלא יצא, ואם שהה חוזר לראש הסדר, שהרי רב אשי הוא אחרון, ולכן: 1. אם שהה פחות מלגמור תקיעה תרועה ותקיעה יחד יצא, וכדרב כהנא (במסכת סוכה) דאמר "שאיין בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום", וכדעת רבי יהודה הסובר "שלשתן מצוה אחת הן", ולכן אסור להפסיק ביניהם אפי' כדי נשימה, ולפי זה האיסור דוקא באמצע תקיעה תרועה ותקיעה, אבל בין קר"ק לקר"ק יכול לשהות פחות מכדי לגמור קר"ק. [ולפי הרישב"א - אין איסור לשהות בין סדר לסדר, הסודי אבן כתב: שאיסור שהיה הוא רק מדרבנן]. 2. לרבנן דפליגי על רבי יהודה וסברי תקיעה לחוד ותקיעה לחוד, אין לשהות בין זה לזה אפי' כדי תקיעה אחת או תרועה אחת, [נמצא שלפי רבי אבהו רבנן מזמירים יותר מרבי יהודה. מיהו הרמב"ם פרק ג' הל' ו' ח' פוסק כרבי יוחנן, שאם שמע ט' תקיעות אפי' כל היום כולו יצא, והיינו גם כדעת רבנן דפליגי על רבי יהודה, נמצא שלפי רבי יוחנן רבנן מקילים יותר מרבי יהודה].

כו. שמע ט' תקיעות מט' בני אדם האם יצא, ומדוע?**דף לד:**

תשובה:

1. **אם שמע תקיעה מזה ותרועה מזה זה אחר זה, ואפי' בסירוגין - יצא.** ואם היה הפסקה ביניהם כדי לגמור כל התקיעות, תלוי במחלוקת רבי יוחנן ור' אבהו מובאים בתשו' קודמת.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. אם שמע ט' תקיעות מט' בני אדם כאחד

לפי הגירסא המצוייה ביריבו ובן גורסים התוס' - לא יצא, דתרי קלא לא משתמעים, משום שאין כאן תרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה, כיון שהכל ביחד.

ולפי רש"י - יצא, דתרי קלא בדבר שחביב משתמעי, וכנ"ל דף כו. ובמש"כ לעיל פרק ג' תשר' ו'.

כז. מה הפירוש "תקיעות וברכות של ר"ה ויוה"כ מעכבות", ומדוע מעכבות? דף לד:

תשובה:

לפי רש"י (ד"ה תקיעות) - תקיעות וברכות דעלמא כגון תעניות, והמבוארות במסכת תענית דף טו.], אין מעכבות זו את זו אם בירך ולא תקע. תוס' (ד"ה לג: ד"ה שיעור) כותבים: שמשמע מרש"י, שאם בירך ולא תקע או תקע ולא בירך, פירוש מלכיות זכרונות ושופרות, מעכב זה את זה, והקשו שמהגמ' (דף לד:) משמע שלא מעכב.

ולפי התוס' (שם) - "מעכבות" היינו שהתקיעות מעכבות זו את זו, והברכות מעכבות זו את זו, כשמברך מלכיות זכרונות ושופרות יברך שלשתן או לא יברך כלל, וכן תקיעות שברים ותרועות, אם בקי בשלשתן יתקע ואם לאו לא יתקע, אבל הברכות לא מעכבות את התקיעות ולא התקיעות את הברכות.

דף לד עד הסוף.....